

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА СЛУЖБІ НАУК
ІНСТИТУТУ НАУК АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

91.
100.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ імені І. І. МЕЧНИКОВА

11/262

DE LANDSCHAPPEN
DER
PERCOPTIZE
EN
NOGAIZE
TARTERS,
CIRCASSEN, MINGRELIANEN
en GEORGIANEN,
beneffens die van de

C R I M,

Bereift; en derzelve Inwoonderen, Aart en Levenswys beschreeven, in 't Jaar 1633.

Uit de eyge Latynze Aanteekeningen der Heeren Bezendingen JAN DE LUCA, BEAUPLET en ARCHANGEL LAMBERTI, in de Franze Taal in 't ligt gebragt, door den Heere THEVENOT Koninklyke Boekverzorger.

En nu voor d'eersemaal in 't Nederduits vertaald, en met Print-Tafereelen en noodig Register verrykt.

T E L E Y D E N,

By PIETER VAN DER AA, Boekverkooper.

Met Privilegie.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

249

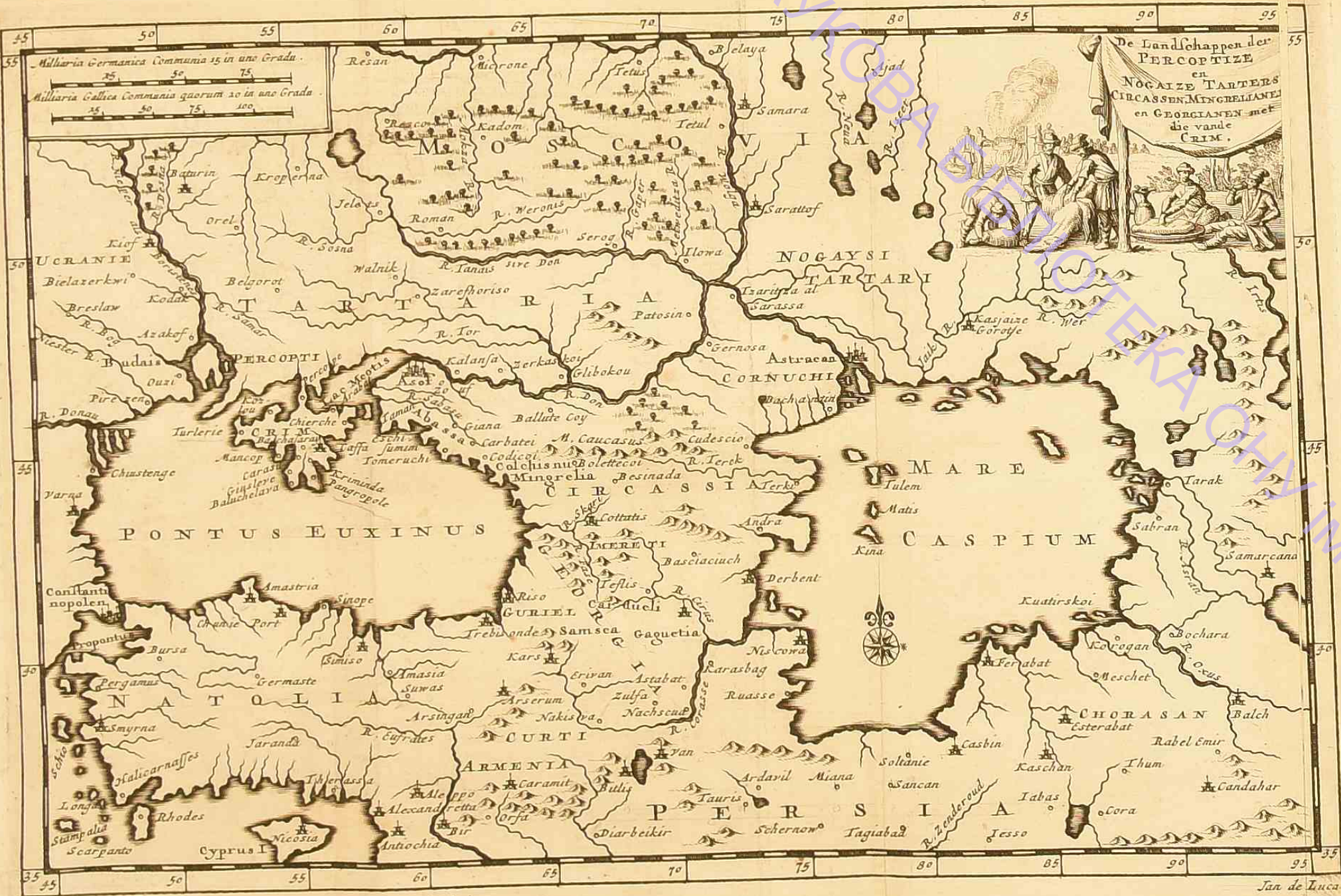
DE LANDSCHAPTE
DER
PERSCORDE
EN
NOG
TALERS
GROENINGA, MINGRELIJNEN
en GEORGIANEN
benoemde van de

91
100.

K

Vitgeteerd te LEYDEN door PIETER VANDER AA met Privilegie.

DE
 LANDSCHAPPEN
 DER
 PERCOPTIZE
 EN
 NOGAIZE TARTERS,
 CIRCASSEN, MINGRELIANEN
 en GEORGIANEN,
 Bereyft en Beschreven.
 in 't Jaar 1633.

Der gelegentheid van een Bezending die my na Tartaryen en aan de Circassen te beurt viel / heb ik voorgenoomen een Beknopt Verhaal van die Landschappen te doen / welken ik op die Tocht door-reyft en bezien heb. En alhoewel my myne veelvuldige bezigheden in dat Gezantschap te weinig tyd overlieten / om alle byzonderheden / zoo als ik wel gewenst had / nauwkeurig na te spoozen / om'er een breeder Beschryving van te konnen geben ; durf ik nogtans mynen Leezer verzeekeren / dat het grootste deel van myn oogmerk in dit Verhaal zal zyn / de waarheid te betragten / en dat'er hem geen andere zaken in zullen voorkoomen / dan die ik in het door-reyzen met eigen Oogen gezien heb / en waar van ik zelfs volkoomen zeker ben.

Men noemt die geen Percopische Tarters , die dat Hangend-Eiland bewoonen dat de PONTUS EUXINUS of Zwarte Zee ter eene- / en het Meotische Meer ter andere zyde maakt ; het word de Crim geheten / en is door eene Land-engt van eene halve myl breette aan 't vaste Land gehegt / heeft

1633.

Het hangend Eiland de CRIM beschreven.

1633.

700 Mylen in den omtrek / en begrypt 80000 Coi: Coi beteekend een Gehugte, of wel-er eene Omheining of Omgraving, want ieder Gehugte zyn eigene heeft. Zeven Steden zyn'er / waar van de voornaamste Caffa is / d'anderen zyn / Criminda, Carasu, Bachasarai, Giusleve, Baluchelava, Chierche en ^a Maucop, die alle den Grooten Cham der Tartars gehoozamen; men noemd zynen Zoon *Deule-Cehere Sultan*, maar *Deule* is zynen eigen naam, *Zirei* is die der zeer outwde Stamme / die zederd lange in dit Land het bestier hadde; zyne Moeder was Anna Bei, en zyne Vrouw Banibichize geheeten. De Grooten Turk sield eenen Bassa in de Stadt Caffa, dog heeft buiten de Muuren geen gezag, te lande wordt allerwegen den Tartarischen Cham erkend. Deeze Dorst voerd onder zyne Optels die van Koning der Tartaren, Nogayen, Circassen, Malibasen en van Groot Tartarië. De grenzen van ^b Klein Tartarië zyn tot eene zyde eene gedeelte van Ruffië, alwaar den Donau zig in Zee ontlaf / en ter andere de Zwarte Zee, ten Oosten / het Meotische Meer en Moscovie ten Noorden.

't Is een vlak Land en zeer koud / wegens de Winden daar het voor bloot legt / niets hebbende om zig'er voor te dekken. Dier Rivieren zyn'er / dog van weinig aanbelang; men teld niet onder het getal deezer Rivieren ^c d'Exi, die buiten dit hangend Eiland bloeid / en zig aan gints-zyde van Percop of de Stadt / waar door men van 't vaste Land in 't hangend Eiland komd. ^d Exi heeft geene Bruggen; maar d'andere Rivieren zyn genoegzaam doorwaadbaar / dog niet ten tyde van hooge Wateren. d'Erste deezer kleine Rivieren noemd men Alma, de tweede Cabarta, de derde Bejesula of Kacia, en de vierde Carasu, die eene

^a *Perecop* in de Ruffize Taale bereekend eene Stadt, en in die der Tartaren het zelfde, waar uit men het oorspronkelyk woord hunner *Horde* trekt.

^b De Weereldkundigers noemen dit gedeelte van Tartarië, *Tartaria Precopensis*.

^c De Tartaren noemen deeze *Ofu*; de Russen *Nieper* en de Latynen *Boristene*.

Wie het be-
stierd.

Aard des
Lands aange-
merkt, en
met welker
Rivieren
voorzien.

1633.

houte Brug heeft / en door de Stadt Carasu bloeid / welke / zederd weinig Jaren / wegens d'overstroming deezer Rivier beschadigd werd.

De Tartars laten de Velden door hunne Slaaven bebouwen / en vergaderen'er Graanen en Geerst in grooten overbloed; een Kar met Tarwe / 500 veel als twee Ossen trekken konnen / kost'er niet meer dan twee Rpkhsdaalders. Zeer schoone Wep-landen zyn'er; veel Bee / als Hoepen / Schapen / ins-gelyks Peerden / groote Kameelen met twee bul-ten / en veel Gebogelte; den leestogt is'er 300 meeningvuldig / dat men'er vyftien Eperen voor eenen Alpre of halve Stuijver / en een Hoer voor twee stuijvers koopt. De Wateren zyn'er goed / dog nog beter naby de Zee dan in de vlakke. Men vischt'er eene verwonderlyke meening ^d *Wig* langs de kusten der Zee / en in de Moerassen: zulks dat ze nog beter koop dan het Vleesch is. De Kaviaard koopt men'er voor twee stuijvers het pond / en men heeft'er Steur / die zy Morona noemen / die som-tyds meer dan 80 ponden wegen zal / voor een Sequin.

Ook zyn'er brugten / als Peeren / Appelen / Pruimen / Herffen en Pooten; dog wel meest naby Zee / want te landwaarts wassen geene Boomen / ten zy langs de Rivieren.

Het Zout waar van zy zig bedienen / stremd in de Moerassen by-een / en men verzameld het zonder eenigen arbeid / ieder de vrpheld hebbende zyn behoefte te nemen. Men maakt'er zeer veel Aard-Olye / die wy Steen-Olye noemen. De Tulpen / die zy Lale heeten / zyn de gemeenste Bloemen van hunne Seenden. Geene woeste Beesten zyn'er / maar wel een grooten overbloed van Haazen / die zy met zeer goede Wind-honden vangen / die ze in 't Land voortqueeken; ook vangen zy ze mede met Valken / door hen Dogan genoemd / die hen uit het Land van Abassa gebragt worden. De Wpn is'er in waarheid zeer duur / als mede de Boom-Olye.

A 2

De

^d Nog zyn'er Vissen en andere zoorten van Vrugten naby de Rivieren en *Bachisarai*.

Dat zeer
vrugbaar is.

En Visryk.

1633.

Het Peerde-
vleesch onder
deze Tar-
ters zeer ge-
agt.

En Merrye
melk by hen
in gebruik.

Hoedanig
ze om die te
verkrygen
daz mede
omgaan en
bereiden.

De Percoptize Tarters eeten weinig brood / maar veel vleesch / byzonderlyk dat der ^e Peerden ; zoo eenen Murte of Heer des Lands een Gastmaal houd / de Maaltijd zou niet volkoomen zyn / in dien men'er zig van geen jong Veulen diende ; dit vleesch is onder hen gemender dan elders dat der Ossen en Schapen. Hunne drank is van Merryemelk gemaakt / die zy Chimus en Boza noemen / wordende met Meel van Geerst bereid / en 't eene maakt zoo wel dronken als 't ander gelyk onzen Wyn. De ^f Chimus of Boza, word op de volgende wyze bereid :

„ ^g Na dat de Merrye beballen is / laten ze haar
„ Deulen gedurende een Maand zuigen / en na
„ deezzen tyd / binden ze op de neus van 't Deulen
„ spitze penne / op dat wanneer het zuigen wil /
„ de Merrye daar van gestookten word / 't welk zy
„ niet lyden kan ; ondertussen melken zy die / en
„ gieten de melk in eenig Vat / waar in Wyn ge-
„ weeft is / (wanneer men dat hebben kan /) en
„ sluiten het zo gbuldiglyk digt ; verbolgens doet
„ men'er 20 of 30 Geerste graanen nevens een
„ mengzel van zuure Koe-melk by / of wel een wei-
„ nig Zuurdeezem. Men moet het Vat ondertus-
„ sen naby het vuur of in de Zon zetten / zulkis de
„ melk doet gisten / en klaar worden : dat in den
„ tyd van twee of drie weeken geschied ; en indien
„ men'er een weinig Wyn by-voegd / zal de drank
„ des 't aangenaamer zyn. De Melk dusdanig
„ gezuiverd / doet men ze vooz dat men'er van
„ drinkt / dooz eene fyne doek zppen ; deezze die men
„ in 't Vooz-jaar bereid / is beter dan in eenige an-
„ dere tyden des Jaars. Deezze drank zal dus be-
„ reid / lange duuren / wanneer men na mate dat
„ men'er van bezigd / geduurig versche Melk by-
„ voe-

^e Zy agten voornamentlyk voor hunne Peerde-stallen dienstig de wilde Peerden, waar van'er veel in deezze Landen zyn.

^f Kgmis Boza in de Tartarische Taale, en Braba in de Russische.

^g De wyze om de Chimus te bereiden is eene der byvoegzelen van een Pools Edelman, lange Slaaf in Tartarye geweest : hy houd deezze drank zeer gezond, en voor een groot onderstand voor swakke Perzonen.

1633.

„ vooze. Nammerkt mede / dat zoo de Melk van
„ zig zelve zuur genoeg schynd / het niet noodig
„ zyn zal om'er zuure Koepe-melk by te voegen /
„ of eenig Zuurdeezem / dan alleen de Geerste graa-
„ nen ; om dit zekerder te doen / moet men'er ver-
„ scheidene Vaten toe bezigen. Men kan zelfs in
„ eenigen / een bundel van Violet-wortelen doen /
„ of ^a Coriander bladeren. Men melkt de Mer-
„ rye tienmaal daags / dog men verzogd haar ou-
„ dertussen van goed gras.

Op hunne Gastmalen / verkiezenze een Perzoon van 't gezelschap / om vooz Schenker te dienen / en noemen deezzen Cadak ; hy maakt een aanvang by de vooz naamste van 't gezelschap / doende verbolgens de ronde / met gelyke volle Schaalen / op dat ze alle te gelyk dronken worden. Zy eeten op d'aarde in eene ronde order geschild op Capten / of Matten ; hunne Tafels zyn rond / met Heer overdekt. Tussen andere schotelz / diend men zig van Pot-spyze van Geerste-meel gekookt en met zuure melk bereid / die zy Chachjose of Katuk noemen / zonder eenig kruid / want dit zeggen ze / is vooz de Peerden ; alhoewel ze veel Melk hebben / maaken ze egter geen goede ^b Kaas / en bewaaren ze in leere zakken. Zy onthalen de Dremdelingen wel ; wanneer iemand in een Schuyte komd / begeeft hy zig regt na de Mosquee, daar men hem de leestogt brengd ; en indien deezze een Perzoon van hunne kennisse is / herbergen ze hem by hen / en hebben in alle hunne huizen / een plaats die geschild is om de Dremdelingen 't ontfangen.

Wanneer zy eene Dogter in Chapin, ten houwelyk nemen / voegd'er zig de ^c Coggia met drie Getuigen by : de Dogter verkiest en elschet wat ze vooz haar huwelyks-gifte begeerd / en de Man en zyne Vrienden tragten haar zoo min te geeven als zy kunnen ; de Coggia beschyft de dingen die be- loofd zyn / en neemt de namen der Getuigen op ;

A 3

de

^a Het Graan der Coriander is beter van smaak dan desselvs bladers.

^b De Nogaizen maken de Kaas van Merrye-melk, dog zeer weinig.

^c Doktor of Priester hunner Wet.

Gewoonte
op hunne
Gastmalen.

Hunne wy-
ze van huwe-
lyken.

6 DE LANDSCHAPPEN DER PERCOPTIZE

1633.

de brenge de bedriven deezer Huldwepken duuren drie dagen; zy verzellen die met Speelstuigen van Muzyk / die zy Clongur noemen / en die de gelykenis met onze Guitarren hebben. Zy nemen zoo veel Vrouwen als zy voeden konnen / en dat met hunne Slavinnen / die zy Cuma heeten / dat Bywyven beteekend / de Lieden van gering vermoogen / handelen zelfs dikmaal met de kinderen / die zy by deeze Bywyven hebben.

Zyn een Landaard ten Oorlog afge regt.

Gemeenelyk zyn ze met de Poolen in Oorlog / als mede met de Ruffen, Moscoviten, Circassen, Moldaven en Hongaren, en maaken veel Slaaven op deeze Landaarden: Zy kennen geen ander Handwerk dan dat van den Oorlog / en de lange erbaarenisse die zy'er van hebben / heeft hen alle de Geheimen van deeze konst geleerd.

Hunne Strooperyen.

Zy zyn zomtyds meer dan honderd duizend Peerden sterk / en doen Togten van vier Maanden zonder Wakhaadje / geduurig in Woestenen / want ze allerweegen overvloed vinden / nadien weder zig vooz hen de vlugt neemt, hier mede nu doen ze Togten of Strooperyen met weinig moelten / voerende ieder op zyn Peerd Geerste-of Geerste-mel met zig / dat zy Tolcan noemen; eerstelyk zetten ze het in den Oven / en vervolgens maaken zy'er een Meel van / dat ze in eene Leere Zak bewaaten; zy bedienen zig'er van om hunnen Drank van te maaken / en mengen 't met een weinig Zout en water: ^d Deeze Drank gelykt na een Pap / en in benoodigtheid / diend ze hen mede vooz onderhoud; nog voeren ze met zig hunnen Leestogt van Bisschuit met Cuscum, dat een Dreg is van maakzel als kleine Bisschuit / en bakken 't in de Boter; zy neemen wel agt booven al / hunne Peerden niet te zeer te beladen / waar vooz zy meer dan vooz hunne Perzoonen bezogd zyn; en 't is een spreekwoord onder hen / Die zyn Peerd verliet, verliet zyn Hoofd. Hunne Peerden zyn dongemakken zeer gewoon / klein en mager / vooz 't meerendeel / indien het niet die van den Murza of Heeren des

Hoe zig daar toe uitrusten.

Lands

^d By hen Pekinet genoemd.

La
Oc
reg

Str

de
ru

Lands zyn / die van de schoonste en moedigsten
 boorzien zyn; zy houden ze nooit in de Stallen /
 maar laaten ze gestaag in 't Veld / zelfs in den
 Winter / wanneer alles met Sneeuw en Ijs be-
 dekt is / want de Peerden ontdoen 't met hunne
 Doeten / en weiden het Gras / of de stoppelen die
 zy'er onder vinden af. Hunne Zadels zyn zeer
 ligt / en dienen hen tot verscheiden gebruik; het
 onderste dat zy Turghcio noemen / is van een Wol-
 le Stoffe gevoerd / of van Wilt / die hen voor een
 Matras / of Bedde diend; als mede de voet des
 Zadels voor een Hoofdkussen / en hunne Mantel /
 die zy Capugi of Tapunci noemen / voor eene Cen-
 te; want ieder Ruiter voerd Staaketzels met zig /
 die zy opregten / en de Mantel daar over spreiden /
 die hen aldus voor Dekzel en Huis diend.

Zy zyn in tienden verdeeld / ieder e Cental heeft
 een ketel om hunne Sypze te kooken / insgelijks
 een kleine Trommel / die zy met zig aan de Za-
 del voeren / nevens ieder een Veldpypje of Fluitje
 om zig daar door by gelegentheid te verzamelen /
 en eene Nap of houte Schaal (die ook wel van Leer
 is / om'er uit te drinken / en die mede groot ge-
 noeg is / om'er het Peerd by nood uit te drinken;
 eene Spits-Kroede / een Mes / een Els / nevens wat
 Bindgaren / draaden en Leedere Nestel-Kiemen om
 'er zig by nood van te bedienen / voeren ze insge-
 lijks by zig; ingevallen'er iets aan hunne Zadel
 of Strygbeugels brak; en daar by ook Kiemen van
 Leer / die alles dusdanig vaardig zyn dat ze niet
 zeer ligtelyk breeken / om'er de Slaaven , die zy
 maaken / mede te binden; zy zitten zeer wel te
 Peerd / ryden kort gezeten / op dat / zeggen ze /
 wanneer ze te beter op de Strygbeugels rusten / zy
 te vaster te Peerd zitten. Hunne Wapenen zyn
 Boog en Zabel; zy bedienen zig van Stormhoe-
 den uit Draadwerk gevogt / die in Tartarië zeer
 geagt zyn; houden hun Coom van 't Peerd met
 eenen Vinger der linker hand / als mede hunne
 Boog in de zelfde hand / en met de rechter schieten

Hoe zy zig
 verdeelen.

Wat Wa-
 penen zy
 voeren en
 hoe.

ieregts
 enige
 er hen in
 uik.

zyn yve-
 in hunne
 sdiensf.

ezy hun-
 ooden
 zaven.

int by
 ge-

danig zy
 e huizen
 lleu.

1633.

ze de Pylen: dat ze voor-en agterwaards zeer behendig verrigten. Hunne Stroopinghen doen ze in de Winter/ vermits in deezen tyd/ de Rivieren bevroozen zyn/ en hen alzoo nergens de Overtogt hinderlyk is/ egter laaten ze niet na die in den Zomer te passeeren/ en wanneer ze geene Vaartuigen konnen binden/ binden ze Bundelen stroo by een/ begeeven zig'er met hunne Zadel en Pakhaadje op/ en zweemmen dus door hunne Peerden ter andere zyde der Rivier voort getrokken/ aan wien zy zig vast maaken: Daags te vooren wanneer ze hunne Strooperpen willen beginnen/ geeven ze hunne Peerden niets te eeten/ en zulk om dat ze als dan d'ongemakken best verdragen konnen. Op eenen tyd gaan ze niet alle in kleine Oorlogen; maar/ by voorbeeld/ van Cien/ gaan'er by d'anderen blyven den Chan, of Veldheer op te wagten. Zy verdeelen op hunne wederkomst den Buit in gelijke deelen/ en geeven'er het tienden deel van aan den Chan; deezen Chan heeft geene Wenden t'onderhouden/ als 500 Semeni of Boogschutten/ die hem voor Lp swagt dienen; De Perzoonen van aanzien voeren een Tent: zy zyn als Poolen gekleed/ en draagen Scharlakene Mutzen met eenen. De rypken hebben'er van zwarte Vossen en van Marters/ en de Princen van Zabels/ ieder na zyne hoedanigheid. Hunnen grootsten handel bestaat in Slaaven der Volkereu met wien ze in Oorlog zyn/en in een grooten overbloed van Wyn/ Boter/ en Smeer; en naby de Zee/ in veel Dis en Kavejaard.

De grootste koopsteden der Percopiten, zyn Casfa, Corasu, Turlerie, Kozlou en Bachaferai: Wtoos zyn'er in deeze Plaatzten Slaaven te koop; die door Turken, Arabiers, Jooden, Armeniers en Grieken gekogt worden; want van alle deze Volkereu zyn'er in dit Land/ die den Tartarischen Koning en den Bacha Schatting betaalen.

Zy spitsen de Moordenaars/ en hangen de Dieven. Hunne Regtsgedingen in burgerlyke zaken/ wor-

Hoedanig den buit onder hen gedeeld word.

Hunne kleeding aangemerkt, en waar in hunnen handel bestaat.

1633.

worden door Getuigen beslegt/ en door d'uitspraken hunner Cadiflers, dat algemeene Regters zyn; deeze uitspraken worden aanstonts zonder beroeping verrigt; en 't is in deeze kerpstugtige Regtspleeginge de gewoonte/ dat men'er zonder verzevinge de Valsche Getuigen spist.

Deeze Percopiten zyn zeer groote beyberaars van hunnen Godsdienst/ en gaan na hunne Namas of Mosqueen by maal 's daags: tragten hunne Slaaven te noodzaaken Mahometaanen te worden/ belovende hen onder die Voorwaarde de vryheid, en door dit middel trekken ze veelen tot zig. Zy zyn den Keizigers zeer toegenegen en mededogende. Zy begraven hunne Dooden in de TABUS, of Doodkitten, bedekkende hen het aangezigt met een soort van Lp waat/ dat zy Chesi noemen: En wanneer zy ze ter aarde brengen/ verzeld de Coggia hen/ nevens de Pamaagschap/ en zetten ze in een diep Graft; d'Omstanders werpen'er dan een weinig aarde op/ zeggende: *Alla Rabamed Hila*, dat is/ Godt vergeeve hem: en vervolgens wentelen ze eene grooten Steen op het Hoofd van den Dooden/ en eene andere op zyne Doeten/ en werpen'er als dan Doornen en Streenen op/ uit zorge dat de Beesten het Lp niet ongraaven. Aan de Dogters werpen ze aan de Doeten en 't Hoofd Boomtakken/ nevens Linten van verscheide kroleuren/ of eenige Bundels van Bloemen.

Hunne Munt zyn d'Aspers, die half van Silber en half in koper bestaan/ insgelijks Spaansche Reaalen, en Keizers Daalders; en zy bedienen zig mede van Poolische, Moscovische, Hongarische, en de Sequinsche Munt van Venetiën, als mede van Goude Munt die in Turkyen gangbaar zyn.

Hunne Huizen zyn van weinig waarden/ de voornaamste Gebouwen zyn gemeenlyk uit steen en Mortel gebouwd: Veelen zyn'er van hout en met Planken bedekt/ anderen bestaan uit Staken in d'aarde gehegt/ die men met Boomtak-

Geregs oeffeninge onder hen in gebruik.

Zyn yverraars in hunne Godsdienst.

Hoe zy hunne dooden begraven.

Munt by hen in gebruik.

Hoedanig zy hunne huizen toefstellou.

1633.

ken doorblegt / en met Stroo bedekt ; dog des Zomers hebben zy'er meest eene soort van Hutten / dien zy op de Markt verkoopen ; dit zyn Hutten van ronde Gipsjes / die zy op Staderen zetten / want des Zomers houden ze geen vaste verblyf-plaatze / en verboeren dus deeze Hutten / alwaar zy Gras binden. Hunne Taale is Turks ; dog zy hebben eenige eige en byzondere woorden / en sprekken rasser dan de Turken. De Koning heeft vyf Serails, en den Sultan twee ; t'ene in de Stadt / daar hy zyn verblyf heeft / die Bacciasarai is / 't andere te Tullada, een ander te Sivirenda, een in Alma en een ander te Bejeplada. Ieder deezer Serails heeft omtrent een Myl in den omtrek / en is met een hooge Muur omtrokken / dog niet zeer sterk ; de Deuren zyn'er van Izer ; de Bertrekken / die gestooten worden / zyn inwendig verguld en met schoone Perwen beschilderd. De Serails van den Sultan zyn te Achemaciate.

Hoe en waarom 's Konings huisgenooten zig in 't Gebergte onthouden.

De schoonste Gehugten zyn naby de Zee ; de Canculi, die des Konings Huisgenooten zyn / woonen in de Hooien of Spelonken der Berge ; aldaar is een onwinbaare Stadt / Mancup genoemd / en op een Gebergte gebouwd / die door Jooden bewoond word / wiens Stadtvoogd een Tarter is ; Hier is 't / waar alle de Schatten der Chams zyn / en daar zy zig onthouden / wanneer'er eenigen Opstand in 't Land is ; dat'er dikmaals genoeg gebeurd / want den Grooten Turk, door eenige verstandhouding die hy in 't Land heeft / doet zontyds daar door een groot gedeelte des Lands overvallen / en houd hen onder zyn bedwang.

Wanneer eenig Prins van Koninklyken bloede / die uit de Stam van Zierei is / Sterft / ontbiedt hy alle zyne kinderen / en houd hen als te Rhodes gevangen / verstrekkende hen een zeker kostgeld ter Maand

f Zy noemen ze in hunne Taale *Cantares*, hebben twee roeden in den Middellyn, en booven eene opening nevens een stuk Vilt dat ze na de zyde van de Wind wenden, om de rook te lichter uit te trekken, en by groote koude dekken ze d'opening met een vilt, om dus te laagere de Warmte te bewaaren,

1633.

Maand / voor hun onderhoud ; en wanneer den Tartaarzen Konink zyne bebeelen niet gehoorzamen wil / zendt hy eene deezer Princen met Kryggs-benden te water en te land : en beroofd hem van zyn Koninkryk : en schoon hy zig eenigen tyd verdedigt blyft hy egter eindelyk altoos den Grooten Turk meester ; hy houd meede deeze Koningen onderdanig / latende hen naar zyn behagen iets doen ; en zy betalen egter hem geene Schatting / maar in tegendeel zendt hen den Grooten Heer jaarlyks de Chilice en Caffeta, om hen te verpligten / door dit aanbelang / in zynen dienst te volharden / en laat niet na hen eenige Slaaven ter vergeldinge af te eischen. Indien de Turk de voornaamste Stadt van deezen Staat niet bezat / die Caffa is / zoude hem den Tarter weinig breezen / en hy ontfloeg zig genoegzaam van dit Juk / en onderwierp zig deeze strenge wetten niet.

Caffa is grooter dan Messina, en door de Heerlykheid van Genua gebouwd / toen zy de Zwarte Zee bezat / gelyk mede Baleuchelava en Chirce ; en 't zyn nu al 150 Jaaren geleden / dat zy van daar vertrokken / volgens het Opschrift dat men'er boven hare Poozt ziet ; ze is sterk / van goede muuren verzien / en wel door Geschut / neevens een goede bezetting van Turken, te weten Spais, Janissaren, en twee andere soorten van Kryggslieden versterkt / die den Turk in zyne Sterkten in Bezetting houd / d'Inwoonders 300 Grieken, als Armeniers en Joden, betalen Schatting.

De Nogayse Tartes woonen buiten dit hangend Eiland / en grenzen met Ruffie, Moscovie en

Caffa een Tartarize Stadt beschreven.

De Nogayze Tarters aan aange-merkt.

a Hy verstaat de Nogayze Tarters die van *Oczakon* en *Budais* te zyn. Volgens deezen Poolzen Edelman waren de Nogayze Tarters in 2 Horden als Groote en Kleine Nogayen gedeeld ; Groot Nogaye is nu niet meer, nademaal het door den *Crimzen Cham* verwoest is, zyne Volkeren wierden gedwongen zig in 't hangend Eiland over te geven : Nogaye bestaat nog, en erkend den *Cham* : deeze Volkeren zyn Landloopers zonder eene zekere wyk tusfen *Percep* en *Oczakon* te hebben, en 't gantze Meotische Meer, ouwelings *Doucin*, dat Klein *Tanis* te zeggen is. Zy zyn weinig meer dan 12000 sterk, doch de beste Soldaten onder de Tarters. Hun Hoofd is *Orbei*, dat Landvoogd van *Percep* be- teekend, die hunne verschillen oordeelt, en d'Oordogs zaken beslegt.

1633. Circassie. Hun Land is groot / waar van een gedeelte in Europe en een ander in Asie; het eene aan dees zyde het Meotische Meer, en 't andere ter andere zyde gelegen is.

Deeze Tartaren hebben geene Steden / maar een groot getal Huizen of Hutten / die zy op wagens voeren / zy gehoozamen aan byzondere Princen, die zy Cantemer, Columbei, en Chanach-murfa noemen. De Nogayen kommen in alles bystig duizend kuiters uitmaken / zyn Mahometanen, dog en neemen de Wetten deezer Sekte niet nauwkeurig waar; zy houden nog Fasten nog doen Gebeden; de Coggia en Treviggi, zyn de Geleerden deezer Wet / regten onder hen niets uit / nademaal zy zig in hun gedrag van leven niets byzonders gewennen konnen; zy onderhouden zig van Vleesch en Melk / dat ze in grooten overbloed hebben / nog bedienen zig van Brood / als mede van geene gekookte Geerst / gelyk de Circassen doen; zy zyn ongeschikt en slozdig in 't eten / en gebruiken 'er alle byf hunne Vingers toe / heffen het Hoofd om hoog / en werpen de Spyze in hunnen Mond gelyk Beesten / en vuile Schokkebakken. Zy drinken Iran, dat zuure koeije melk is / die zy met water mengen / dat hen te gelyk den doyst lest en voedzel geeft. Op Feestdagen drinken ze Merypen-melk / die zy Komulz noemen / die geduurende tien dagen wel dicht gehouden zynde zoo wel dronken makende als wyin is; met deeze doen ze mede stremzel in de Zon droogen / eeten 't tot de Spyze in de plaats van Brood / en bedienen zig 'er boornaamentlyk in hunne Simulmalen van / insgelyks hebben ze een weinig Geerst / die zy van de Circassen vooz eenig Dee in mangelen. Zy maken van deeze Geerst eene zoozt van Potspys met Boter en zure Melk / die zy Scorba noemen; zy eeten het Paardevleesch half gekookt; hebben veelvuldig Dee. Toen ik te Balute-Coy in Circassie was / wierd ik dooz Demir-Murfa genoodigd / en als ik vzoeg / hoe veel stukks Dee dat 'er wel in eene kudde was / die ik rondom zyne Hutten zag weiden; zeide men my / dat hy 'er

Wat Gods-
diensl zy oef-
nen.

Hanne
Spyze en hoe
zy die nutti-
gen.

'er meer dan vier honderd duizend Beesten had; van waar het konid dat ze nooit lang op eene plaats hun verblyf houden / maar geduuriglyk nieuwe weiden zoeken. Zy legeren zig gemeenelyk tuffen de Tanais en Nieper / en dit op den Oever van d'een of d'andere deezer Rivieren; zy versterken zig aan haar boozden / wanneer en ze naby e enig Wosch zyn / bakenen ze hunne Legerplaats met paalkwerk af / dooz zoorge dat hun Dee geene schade lyd / en dooz de wilde Dieren of dooz de Circassen ontvoerd word: zy houden goede wagt ^a / uit vzeze van dooz deeze Dyanden / of dooz de Tartaren, Percopiten, en Malibafes, (dat Volkieren van Groot Tartarie zyn / daar zy aangrenzen) overbalken te worden. Zy stryden dapperlyk / laten geen Dyand hunne huizen naderen / maar trekken hen van verre te gemoet; zy maken elkander tot Slaaven, en lossen zig vervolgens vooz een zeker getal Slaaven of Vee. Men straft geen Diefstal met de dood / maar men slaat deezen die ze begaat in keetenen tot dat hy zig weder vry koopt / en indien hy dit niet doen kan / blyft hy Slaaf en men verkoopt hem als zoo eenen.

Geene Armeen zyn 'er onder hen / zoo ymand niets te eeten heeft / hy gaat ter plaats daar men eet / en zet zig bypelyk zonder iets te zeggen daar hy neder / vervolgens wederopstaande / gaat hy ook zonder ander plegtigheden wederom weg: zy hebben gants geene heusshheid over zig / maar zyn Volkieren die gantsch Boers en woest van omme-gang zyn.

Zy hebben veele goede Weiden in hunne vlak-tens / en eenen grooten overbloed van Dee / insgelyk wildaardige Peerden / Wolven / Beeren / Vos-sen / en Harte-wolven. De Nogayen dooden 'er veel van / en verkoopen hunne Huiden / dat hun-
nen

^a De Pools Edelman zegt, dat wanneer zy in 't Veld slapen, stee-ken ze een staak in d'aarde, waar aan zy de toom van hun Peerd bin-den, en dat ze hun hoofd op hunne hand laten rusten, en op de zelf-de staak, om spoediger in de zaal te springen, als zy overvallen wer-den.

1633.

Meenigte
van Vee
d'oorzaak van
hunne om-
zwerving om
versche wei-
den te zoe-
ken.

Hoe zig
voor overval
hooeden.

Waar in
hunnen han-
del bestaat.

1633.

nen gemeensten handel is / gelyk mede de Slaaven en Boter in grooten overbloed; de Turkze en Armenize Kooplieden komen'er van hunne voorraad op doen / om'er Konstantinopelen mede te verzien / geevende hen in mangeling de waarde in hunner Waaren / (alzoó ze geen Geld begeeren) Kattoene Lpwater / Lakenen / Kamoesleer of Marokze Bokkebben / Messen en andere kramerpe; maar de bereizinge deezes Lands / is den Kooplieden niet zeer gemaklyk / en hebben veel moeite om de Rivieren te passeren / nademaal er geene Bruggen zyn. Zy kleeden zig met Beeste vellen / en dragen geene hemden. En 't is al veel zoo zy van Kattoene Lpwater trouwen verzien zyn / en dat de rypsten onder hen de zelve van Laken gewrogt hebben. Zy bedienen zig van Nutzen / van Vellen gemaakt / eenigen van Schape / anderen van Dossel-vellen / en de Mures van Sabels / die men hen uit Circassie toe brengt. Zy zyn by wat wanstaltig van aanzien / hebben breede en platte Wangezigten / grote Hoofden / kleine Oogen en een ingebogen Neus. Hunne kinderen zyn na de geboorte eenige dagen lang / zonder klaar te konnen zien / weegens dat ze kleine ingetrokke Oogen en zeer dikke wangen hebben. In hun Huwelyk neemen ze geen andere plegtigheid waar / dan Getuigen / trouwen met hun Waagschap / geene uitzonderende dan Zusters en Moepen: gven geen Huwelyks gifte aan hunne Vrouwen / maar de Bruidgom doet geschenken aan hare Vader en Broeder / zonder welken zy geene Vrouwen verkypgen zonden; zy oefenen de zelve plegtigheid om hunne dooden te begraven / gelyk de Percoptische Tarters, alleen met dit onderscheid / dat zy'er veel aarde opwerpen / om te verhinderen / dat de Beesten hen niet ontgraven. Zy hebben geen Geschyfte nog zoorten van Letteren; het Geregte word dooz hun Opperhoofd besterd / niemand doen zy Sterven / ten zy'er in koelen bloede eenen Manslag word begaan / dat onder hen niet dan zelden gebeurd.

Hunne
kleding.En hunne
gestalte be-
schreeven.Wat pleg-
tigheden in
hunne Huwe-
lyken oefen-
nen.Als mede
in 't begraa-
ven hunner
Dooden.Wat gedrag
zy in hunne

Hunne Vrouwen zyn tamelyk schoon / wanneer

38

1633.

ze jong zyn / maar de Oude zeer ongezien: gemeenlyk hebben ze twee kleine Hutten; het kleinste is vooz de Man en Vrouw / en het grootste tot dienst van de kinderen; aangaande hunne Dienaars / die slapen altoos onder den blauwen Hemel / hoe koud het ook weezen mag / zelfs wanneer d'aarde met sneeuw bedekt is.

huishouding
waarcemen.

De Circassen, zyn met de Nogayze Tarters zeer gelyk / waar van ik geschreeven hebbe / dog met dit onderscheid nogtans / dat de Circassen niet dan in zeer sterk van hout gemaakte plaatzen wonen / waar in zy zig verschanssen; zy grenzen ten Noorden met de Nogayze Tartaren: ten Oosten hebben ze de Cornuchi / insgelyk Tarters, alhoewel van een andere Godsdienst / en die ook een andere wyze van leven voeren; ten zuiden de Abbasas / en ten westen zeer hooge Berge / die hen van Mingrelie

Aard der
Circassen be-
schreeven.En andere
aangrenzende
Landen.

Men moet aanmerken; dat de verdeeling die deezen Geestelyken van de Tarters maakt, hy alleen van Crimze en Nogayze Tartaren spreekt. De Poolzen Edelman meend die naukeuriger in dezer voegen op te geeven. De Volkeren van Klein Tartarye verdeelen zig in Crim-Nogayze Tarters die men mede Percopiten, Tartaren van Oesakou, anderszins Driankirmen noemd, en die die het Land Akkirmen bewoonen. anders Tartaren van Bilogrod, Budziais of Dobrus geheeten.

De Crimze Tarters bezitten het gautze half Eiland Taurica, waar van de voornaamste Stadt Bachasai, de gewoone verblyfplaatze van hunnen Cham is: en maken wel zestig duizend man uit.

De Nogayen onthouden zig in 't Land dat tusen hunne voornaamste Stadt Percop genoemd, gelegen is, en de Stadt Oezakou: dit Land grenst aan eene zyde aan de Zwarte Zee, en ter andere aan de Rivier de Nieper of Boristhene, en aan het Meotize Meer. Deezen hebben geen vaste verblyfplaatze, en zyn altoos omzwervende Landloopers, zig onthoudende waar zy bequame wateren gras voor hun Vee vinden; en deze agt men wel twaalf duizend sterk te zyn.

Die van Oezakou bewoonen de Stadt van die naam, en zyn onder bezolding van den Turken Keizer: deez bezolding noemmenze Vlasfe, en men heet hen Beslet, als of men Betaalslieden zei, en zyn omtrent twintig duizend.

Men noemd de Tartaren van Budziais, die omtrent de Stadt Bisarabian of Bilogrod wonen, gelegen op de Grenzen van Walachie tusen de Rivieren de Tir en Donau, en ter zyde de Zwarte Zee, wiens voornaamste Stadt Bilogrod, anders Akkirmen is: deez laatste konnen omtrent vyftien duizend Man uit maaken.

De Oezakous hebben ten Oosten de Caspize Zee, ten westen den Berg Camase, ten Zuiden de Vloed Bistiro die hen van de Tarters van Dagestan scheid, en ten Noorden de Woestynen van Astracan voor hunne Grenzen.

TOBA

lic schelden: de grootste uitgestrektheid van hun Land / is van Taman tot ^a Demir-Capi, anders genaamd / een Stadt aan den Oever der Caspische Zee gelegen / en dit Land is 26 Dag-reizings uitgestrekt. Tussen Taman en Tomeruchi, is een Landstreek / op welkers boorden veele Gehugten zyn. Zy spreken'er de Taale der Circassen en Turken, zyn een vermengden Landaard / als eenige Mahometanen, anderen van de Griexschen aard; dog de Mahometanen in groot getal: want schoon den Priester / die te ^b Terki is / en hen zomtyds het Sakrament van den Doop gaat bedienen / zoo onderwyft hy hen weinig in zaken die den Godsdienst raken / zulkas zy dagelyks Turks worden; en hen niets van de Griexsche Godsdienst overig is / dan de gewoonte van leestogt op de Graven hunner dooden te brengen / en d'oeffening van eenige vasten. Deeze Gehugten gehoozzamen onder den Czaar van Moscovien, of onder eenige Murfas of byzondere Heeren van zyn Hof / aan wien hy hen ter vergeldinge hunner diensten gegeven heeft. Van de Bergen / die zy Verrada noemen / tot aan Cudescio het eerste der Gehugten dat de Circassen langs de Zee hebben / zyn'er drie honderd mylen / dog deeze gantsche Landstreek / alhoe wel zeer vrugtbaar / is onbewoond / en men rekend honderd en veertig mylen van Cudescio tot aan Abbassa. De Volkere die dit Gebergte bewoonen / noemen zig Kriitenen, gelyk mede die geenen / die zig in de Boffchaadjes der Dalleyen onthouden; zy gehoozzamen onder byzondere Princen. Ik zal van de voornaamste eenig gewag maken / en van den afstand der Plaatzten die onder hun gebied staan.

Van Tomaruchi tot aan Carbatei, zyn agtien dagreizings: het Land is zeer bevolkt / en onder het gebied van Schaban Ogoli gehoozig; nog andere

Strekking
dezer Lan-
den.

^a Capi beteekent in 't Turks eene Haven. Tomix Yzet. Derbent is een Persiaans woord en bedied de zelfde zaak.

^b Een Griexze Priester is'er te Terki, die zig tegenwoordig by den Czaar of Grootvorst van Moscovien onthoud.

dere twee dagreizings zyn'er van Tomaruchi tot Giana, en zoo veel van Giana te Codicoi, van Giana te Bolettecoi vier anderen / en Giancosobey is Heer deezes Lands; van daar te Besinada zyn agt dagreizings / van Besinada te Carbatui agt anderen / en van daar te Derbent tien. De Princen Scaence Temircas, van het Naagschap des Tartarischen Chams, zyn meesters van dit Land. De Dorsten Casbei en Sancascobei Gebroeders / gebieden in alle de Gehugten langs de Zee gelegen; deeze Landen zyn zeer aangenaam / alhoe wel weinig bewoond / want men blind'er geene bewoonde plaatzten / alwaar de Boffhadjes niet dicht bezet zyn.

Zy hebben geene geschreebene Wetten nog oefening van Godsdienst / en vergenoegen zig te be- ^{Her gedrag} lypden / Kristenen te zyn; handelen met Slaaven, ^{dier Land-} Herten, Tygers-vellen en Osse-huiden, als mede met het Was, dat ze veelvuldig in de Boffchen binden; beboutwen met Spaden hunne Akker-velden / hebben geene Munt / en verkoopen hunne waaren in mangeling: hunne Kleeding is met d'onze weinig verschillende; zy dragen Hemden van Kattoene Lijnwaat rood geverfd / en een Mantel van 't zaamgepampte Wolle / of Vilt / die zy na de zyde van daar de Wind komt / wenden / want die hen niet dan het halve lpf bedekt.

Daar is geen schoonder Volk ter Weereld dan ^{Hunnen aard} deezen Landaard / nog die de Dreemdelingen be- ^{beschreven.} ter onthalen: zy dienen den geenen / die zig drie dagen lang by hen gehuisvest hebben / met veel voldoening; de Jongelingen en Dogters dienen hen bloots hoofds en wasschen hen de voeten / midlerwyl dat de Vrouwen de zorge op zig nemen om hun Linnen te zuiveren. Wangaande hunne Huizen / zyn van twee rpen vaste palen in d'aarde ge- ^{Hoedanig} maakt / tussen welke zy Boom-takken mengen / ^{zy hunne hui-} met moztel aangebuid / en dekken ze met stroo; ^{zen opmaken.} die van den Prince zyn van een zelvige stoffe gebouwd / maar hooger en grooter / en hunne Gehugten zyn in de dikste Boffchaadjes opgeregt;

1633.

zy omringen ze met Boomen / dooz elkanderen
 be mengd / om alzo den in of toegang moepelyk
 vooz de Tartarsche Ruiters te maken. Dikmaals
 zyn ze met hen handgemeen / want nauwelyk
 loopt'er een Jaar voozby / dat de Tartaren geene
 strooping in hun Land doen om Slaaben te halen/
 vooz namentlyk aangelokt dooz de schoonheid van
 deezen Landaard. De Nogayen doen'er mede dik-
 maals stroopingen om de zelve reden; en de geduu-
 rige oeffening waar in deeze Wyanden hen houden/
 heeft hen in den Oorlog zeer afgerigt gemaakt /
 zoo dat ze de beste Ruiters deezer Gewesten ge-
 worden zyn: zy bedienen zig van hunne Pyl-en
 Boogen vooz en agterwaarts / en zyn dapper met
 den Zabel in de hand; zy wapenen hun hoofd met
 een Helmet / die hen 't gezigte dekt; en vooz krygs-
 wapenen / behalven de Boog / voeren ze Spiessen
 en Werp spiessen. In de Boffchen boerd eenen Cir-
 caffer het hoofdgebied over twintig ^a Tarters. Van
 elkanderen te berooven maken ze geen Conscience/
 en 't berooven is'er zoo gemeen / dat men die niet
 alleen niet bestraft / maar zelfs eene agting heeft
 vooz den geenen die dit behendig weet te verrigten.
 De Gryzaards en de vermoogenste des Lands /
 gedoogen de Jongelingen in hunne Gastmaalen
 niet te drinken / ten zy eenigen diefstal met behen-
 digheid of eenigen vooznamen manslag gedaan
 hebben. Het gewoonelykste Brouwzel van deezen
 Landaard / is van Water dat men met Honing
 en een weinig Geerst laat zieden; zy laten deeze be-
 de geduurende tien dagen onder-een / en doen ze ver-
 volgens kooken. Deeze drank / heeft gelyk de Wpn/
 de zelve kragt om dronken te maken / dog deeze
 Volkeren zyn tot de dronkenschap weinig genegen.
 In de plaats van Glas bedienen ze zig van wilde
 Buffel-hoorens of van andere Dieren. In 't Land
 der Cudofci, dat Geheimde Plaats betekend / ziet
 men veele ^b hoosden van Kammen / overgebleven
 van

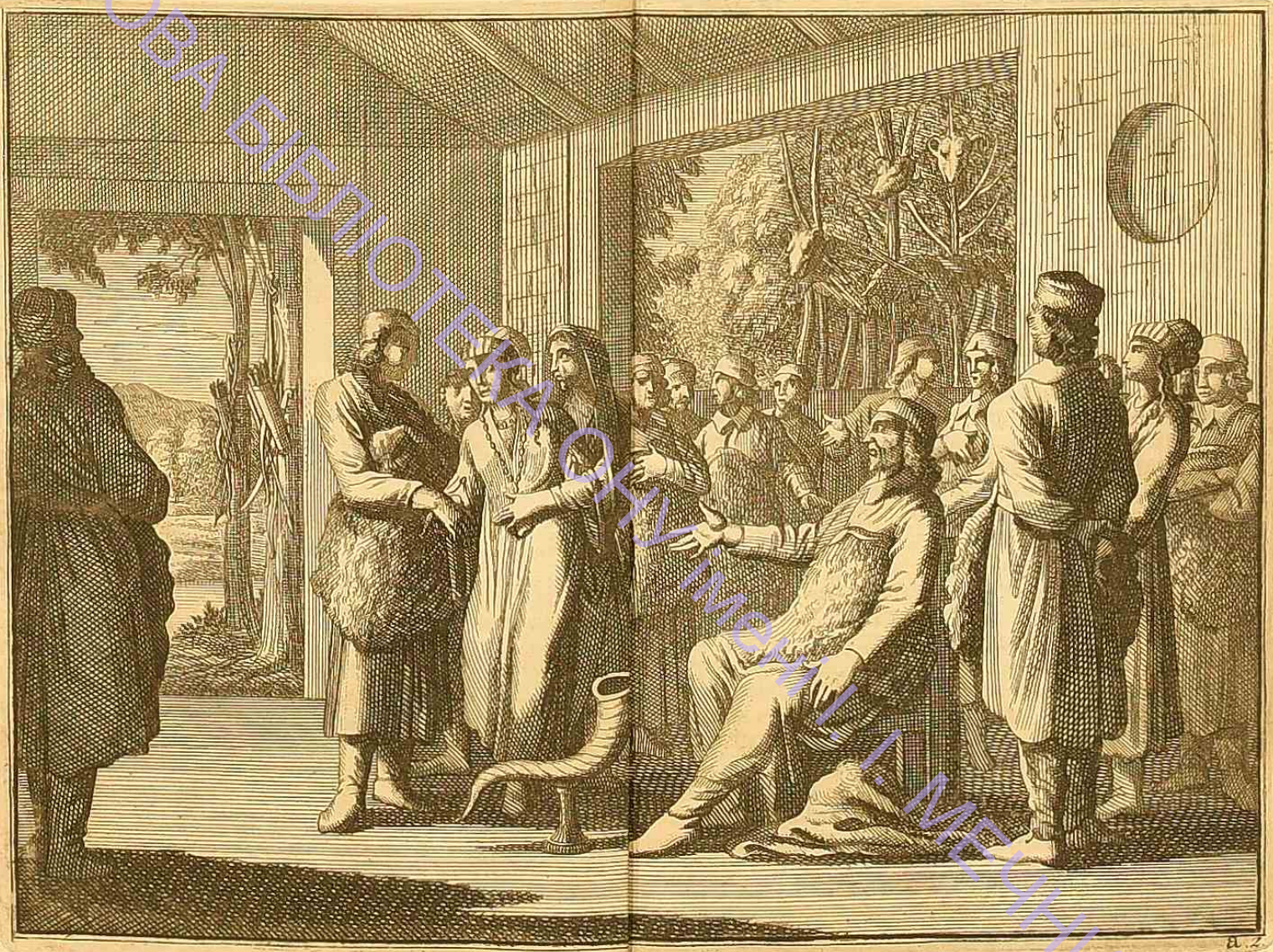
Hoe ten
 Oorlog afge-
 rigt.

Andere
 plegtigheden
 by hen in ge-
 bruik.

^a Zederd dat ze onder de bescherming der Moscoviters geraakt zyn
 zyn ze beschaafter geworden.

^b Zy stecken een Schaaps-hoofd op, en strekken de vagt over an-
 dere takken.

van de Curbans of Offerhanden die'er gedaan zyn geweest. Men ziet'er aan de Boomen hangen / die ter deezer plaatze zyn / Boogen / Pilen en Zabels / tot teekenen van de Geloften, waar van zy zig gequeten hebben / en d'eerbied deezer plaatze is zoo groot / dat'er de grootste Struik-rooberg geen letzel zullen doen. Het woord dat Man en Vrouw elkanderen geeven / en de bevestiginge eener getuige / maken den gantschen omslag van hun huwelyk uit; nooit nemen ze eene andere Vrouw / indien d'eerste niet sterft / of dat zy't door eenige genoodzaakte reden verpligt zyn. De Vader die zyne Dogter ten huwelyk geeft / ontfangd ter erkennisse eenig Geschenk / en men verkrpgt geene Vrouw / indien men niet heeft waar van eenig Geschenk te doen.

Wyze van
hun huwelyk.

Die geenen welken de Dooden ten Graave bezellen moeten / maken een aanbang met hun geschrey en rouw-klagen / vooz dat men in 't huis van den overledenen komd; de Bloedberwanten geesselen zig / en de Vrouwen bekrabben haar gezigt / midlerwyl dat de Priester zekere woorden over 't Lyk zingd / het bewierookt / en de Pasta en Bozza, te weten / Eeten en Drinken ten graave zet. Zy verzamelen vervolgens aarde vooz het Graf / en d'overgeblevene hoogte / tekkend de plaats van 't selve. Deeze Volkeren verstaan geene andere konst / dan deeze van den Oorlog / die hen altoos bezig houd. De Slaaven van deezen Land aard worden veel duurder dan anderen verhogt / van wegens hunne schoonheid / en de bequaamheid die zy gemeenlyk hebben in zaken waar in men ze bezigd / want zy zyn van aard zeer vernuftig. De Peerden uit Circassie zyn meer dan de Tartarische Peerden geagt / wegens dat ze levendiger en fierder zyn. Twee voozname Bloeden zyn'er / van welke d'eene Pli, die zig in de Calcaner Zee ontlafst / en d'andere Sil genoemd word / die nabj Cabarta vloeid; nog zyn'er veele kleine Beeken van weinig naam / wegens dat men ze gemakkelek doorzwaaden kan.

Hun begraven der dooden.

Rivieren die men in deeze Landen viod.

1633.

De Abbaf-
fas of Abcaf-
fas beschre-
ven.

d'Abbaffas bewoonen de Bergen die aan Circassie grenzen. Ter regter zyde hebben ze den Oever der Zwarte Zee, en ten Oosten Mingrelie. Dit Land is onder de gehooorzaamheid van twee Princen / welker eene zig Puso, en d'andere Carabei noemd / en heeft 150 mylen in zyn uitgestrektheid. Daar zyn geene Steden / maar veele Gebuurschappen op de Bergen / die de hoogste zyn van die ik ooit gezien heb / en strekken zig tot aan den Oever der Zee; zy hebben de zelve gewoontens als de Circassers, met dit onderscheid alleen / dat ze het vleesch byna gants rauw eeten. Men maakt in dit Land veel Wijn; hunne Taal is zeer verschillende met deeze van hunne Gebuuren. Zy hebben geene beschreebene Wetten / en zelfs geen gebruik van 't schryven / zyn Kristenen van belydenisse / zonder eenige oeffeningen van 't Kristendom te doen. Veel kruiffen heb ik in dit Land gezien; en 't zyn groote Dieven / en tot liegen zeer geneegen. Twee Rivieren zyn'er / Southesu en Subasu genoemd; dit Land is zeer aangenaam / en de lucht is'er zeer gezond; hunne Boschaadjes dienen hen ten verblif als Steden / maar wanneer ze eenige verblifplaatsje verkoozen hebben / verlaten ze die niet. Tot hunne Rykdommen of Kooptmanschappen hebben ze alle soorten van Huiden, Was, Honing en Slaaven; deeze verkoopten ze gemeenelyk aan de Turken in mangeling van andere Waaren / want het Geld onder hen niet gangbaar is: zy hebben'er eene zeer schoone Haven / alwaer jaarlyks Schepen van Lazi, Trebisonde, Constantinopolen en Caffa aanlanden / dien'er zomtyds overwinteren. Deeze Haven word Eschisumim genoemd / de Kooptlieden die'er inkoomen / begeben zig niet na hunne wooningen; al den handel word aan de Haven of in 't Schip gedreven: nemen elkhanderen den Eed af / om onderling geen ongelyk te doen / waar over Pands-lieden gegeben worden. Zy zyn met de Circassers en Mingreliers in Oorlog / en goede Krypghlieden te Doet en te Peerd / weten wel met Duurroers om te gaan / voeren den Zabel / Boog

en

1633.

en Ppelen; insgelyks klededen ze zig als de Circassers, maar dragen hunne haken anders dan zy. Deezen Landaard laat zig de knevels wassen / en scheezen de kin: hunne Papari in tegendeel laten den gantzen baard wassen; men noemd mede dugden geenen welken het begraven der dooden aanbevoelen is / en die Godt voor hunne Zielen bidden; zy leggen ze in stonken van uitgeholde Boomen / die hen voor een Dood-kist dienen / en binden ze vervolgens in d'open lucht aan vier palen vast: en gelyk ze geene andere wooningen dan in de Boschen hebben / zoo hebben ze mede weinig Dee / en weenige stoffen om zig klederen te maken; zy genoegten zig met hunnen Honing-wijn / het wild en wilde Druigten uit hunne Boschaadjes: geene Graanen hebben ze / nog bedienen zig van geen zout / nog doen geene moeiten om Vis te vangen / schoon hunne kusten zeer Dyrpk zyn / en dat wegens hunne traagheid; de Jagt en Vogelvangst is al hun bedryf; zy hebben veelvuldige Sperwers en Valken / die ze in agt dagen weten 't oeffenen; Constantinopolen, Perzie en Georgie voorzien zig'er van die in dit Gewest / en zyn zoo wel geleerd / dat ze met hunnen roof weder koomen / op het gerugt dat men met eene Schel maakt.

K'zal my hier niet verder uitbreiden om Mingrelie te beschryven / vermits ik weet / dat men'er eene zeer nauwkeurige Beschryvinge van gemaakt heeft; k'zal'er alleen byvoegen / wat ik'er gezien heb / als dat'er Sene-bladen, Scaminonia en zwarte Helleborus in deeze Gewesten wast / nevens veel andere geneesbare planten van groot gebruik / en dat de Bisschoppen en andere Kerkelijken des Lands / den Prince ten Oorlog volgen / met den Storm-hoed op 't hoofd / en den Zabel op zyde.

De Lazi, anders Curti, zyn Mahometanen, en Gebuuren met Georgie, en 't Landschap Trebisonde: zy bewoonen het hooge Gebergte aan de kusten der Zwarte Zee; zyn lieden die zig in de

B 3

Bos-

a In een ander berigt teekend men aan, dat ze deeze Boom-stonken of Dood-kisten niet afgesneden Wynranken ophouden.

Iets van
de Lazi of
Curti

Woffchen onthouden / die groote ongemakken verduuren / en hun leben in de Weewelding doozbrengen; en wanneer zy kans zien iets te steelen / laten ze 't niet na. Deele Wolven zyn'er in dit Land / als mede Jakkhalzen, Dieren van natuure den Hond en Wolf zeer gelyk; den oberbloed deezer Beesten is oorzaak / dat de Turken hen CURTI noemen / dat Wolf beteekend. Het gantsche Land is Bergagtig / dog zeer aangenaam / bedekt met Boomen waar tegen hunne Wyngaarden op wassen. Dog dewyl dit alles genoeg bekend is / zal ik'er thans niet meer van zeggen.

D E C R I M Z E T A R T E R S

*in hunne Landschappen, Grenzen,
Steden en gewoone Levens-wyze,
ze, bezien en beschreven.*

De Land-
engte van de
Crim be-
schreven.

Die Land-engte van het hangend Eiland de Crim, heeft maar een halve myl in de breedte; deeze Engte of Isthmus word dooz eene slegte Stadt zonder muuren gedeckt / die alleen een Gragt van 20 voeten breedte / en van zes of zeeven voeten diepte / nebens eene Wal van de zelve hoogte / en ontrent vyftien voeten breedte heeft. Ze is op drie honderd treden van den Oostelyken Oever gelegen / en heeft in haaren omtrek een steenen Kasteel / dat van dubbelde muuren boozien is / of veel-er een ander Kasteel / die het insluit: van daar tot aan den Westelyken Oever / heeft men een Gragt / die zig tot

aan Zee strekt; in deeze Stadt konnen niet meer dan vier honderd huisgezinnen geteld worden: de Tarters noemen die Ox, en de Poolen Perecop, dat in onze Taale Gegraavene Aarde beteekend: 't welk de reden is dat de Weereldkundigers dit gedeelte van Tartarye, *Tartaria Perecopensis* noemen. d'Hammerkelyfste plaatsen van de Crim zyn aan de Oost-kust; Kofesow een zeer ouwde Stadt die den Cham toebehoord / en ontrent twee duizend huisgezinnen kan uitmaken / boozien van een tamelyke Haven.

Steden en
Plaatzten van
dit hangend
Eiland.

Topetorkan of Cherfonne is een oberblyfzel van d'Ouwdeheid; Bacienseray de verblyfplaats van den Tartarischen Cham, is in getal van huisgezinnen met Sow gelyk.

Alma of Eoczola is een Gehugte van ontrent vyftig huisgezinnen / hebbende een Katholyke Kerke aan St. Jan toegewyd.

Baluclawa is de Haven en Burgt alwaar men de Schepen / 300 Galeyen als Galioenen, van den Grooten Heer maakt / welkers mond van de Haven ontrent veertig schreedn is / en ontrent agt honderd in den omtrek heeft / en vier honderd-en vyftig breed bebonden word; der zelve diepte en de hoedanigheid van haar grond / 't zy ze zandig / klepig of rotsagtig is / heb ik niet konnen naspeuren. Dog aangaande de diepte / is't bekend dat men die daar meer dan vyftien voeten heeft / namemaal'er Schepen van meer dan vyf honderd Tonnen lading insloopen; in dit Doorp zyn niet meer dan twaalf honderd huisgezinnen: deeze plaats heeft eene der schoonste en beste Havens der Weereld; want de Schepen leggen'er booz alle stormen gedeckt / vermits de hooge Berge / die deeze Haven sluiten en booz alle winden beschutten.

Mancup is een slegt Kasteel / gelegen op een Berg Baba geheten / wiens Inwoonders alle Jooden zyn / en ontrent zestig huisgezinnen uitmaken.

Caffa de booznaamste Stadt van de Crim, heeft een Turk tot haar Stadt-boogd wegens den Grooten Heer. Welcig Tarters woonen in deeze Stadt /

B + wel

welkers Inwoonders meerendeel Kristenen zyn / en zig van de Slaven bedienen / welke zy van de Tartars als ze die zelfs uit Poolen en Moscovien ontboerd hebben / ophoopen. Twaalf Grieksche Kerken zyn'er / twee-en dertig Armenische en een Catholyke van St. Pieter. Opf of zes duizend huisgezinnen konnen'er geteld worden / maar daar zyn wel dertig duizend Slaaven ; want men zig in dit Land niet dan van dusdanige Knapen bediend. Deeze Stadt is eene groote handel-plaats / en dryft grooten handel te Conitantinopolen , Trebifonde , Sinope en in de gantsche Zwarte Zee en Archipel.

Crimenda is zeer oud / behoord onder den Cham, en bestaat uit ontrent honderd huisgezinnen. Karasu behoord mede onder den Cham, en heeft ontrent twee duizend huisgezinnen. Tusla is van taghentig huisgezinnen voorzien / alwaat eenige Zout pannen zyn. Corubas leverd twee duizend huisgezinnen uit. Kercy ontrent honderd. Ackmacety ontrent honderd-uyftig. Arabat of Orbotec is een steene Kasteel / met een Tooren / gelegen op de engte van een hangend Eiland / dat aan het Meotische Meer en Tineka Woda gehegt is. Deeze Engte heeft niet meer dan een vierde myl breedte / en is afgepaald door een staaketzal dat zig van d'eene ter andere Zee strekt ; dit hangend Eiland word door onze Cosakken COSA genoemd / wegens dat het een gedaante van een Zeissen heeft ; 't is ter deezer plaatze alwaar den Cham zyne Peerden aanqueekt / welkers getal wel in zeventig duizend bestaat.

Tinkawoda is een Straat tussen 't vaste Land en Cosa, en heeft niet dan twee honderd Schreden in breedte / is in kalmte vermakelyk / welkers boorden de Cosakken passeeren / wanneer ze gaan om Peerden uit de Peerdequekerpe van den Cham te rooven / gelyk wy vervolgens zeggen zullen.

Van Baleclawa tot Caffa, is de Zee-kust zeer hoog en steyl ; al 't oberige van 't hangend Eiland is laag land ; in de vlakke der Zuider Kust na Or, zyn veele Tartarische Gehugten, of om beter te

zeg-

1633. zeggen / Buurten van ligtverplaatse Hutten / die zy op twee raderen zetten / gelyk die der Tartars van Budziak.

De Bergen van Baleclawa en Carofu worden de Bergen van Boda genoemd / waar uit wel zeven Rivieren bloepen / die het gantsche hangend Eiland bevoigtigen / en welkers boorden van Boffchaadjes wel voorzien zyn.

Aan den Oever der Rivier Kabats zyn veel Wyn-gaarden. De Rivier Sagre is van veele Tuinen en brugten voorzien. De Straat van Kercy tot aan Taman, is niet breeder dan drie of vier Fransche mylen. Taman is een Stadt in 't Land der Circassen onder den Turk gehoorzig ; deeze heeft een slegt Kasteel / waar in 30 Jannitzers hun verblyf hebben / dien 'er gelyk mede te Temeruk wagt houden / en bewaken den dooztocht van Oczakou na Zouf, dat een voornam Stad is / op d'uitwatering der Rivier Tanais gelegen. Ten Oosten van Taman is 't Land der Circassen dat van Tartarische Kristenen bewoond word.

De Tartaren zyn eenige dagen na de Geboorde / als de Honden en het meerendeel der andere Dieren / blind ; zy zyn veel eer van een kleine als groote gestalte / dog gezet en zeer grof van leden / hoog en breed van Borst / verheven van Schouderg / kort van hals / dik van Hoofd / het Wangezigt byna rond en breed / d'Oogen weinig geopend / maar zeer gespleeten / de Neus kort / de Mond genoegzaam klein / de Tandten wit als Woor / de Huid bruin van koleur / de Haren zeer zwart en straf / gelyk de Maanen der Peerden ; en hebben eindelyk eenen anderen opslag als de Kritenen. Alle zyn ze dappere en geharde Soldaten / bestendig in ongemakken / en lyden genoegzaam de strengigheid des Lugts / want zederd den Ouderdom van 7 Jaaren dat ze uit hunne Cantares vertrekken / dat hunne Huizen zyn / die men op twee raders verboeren kan / slapen ze altoos onder den blaauwen Hemel / en van deezen ouderdom af / geeft men hen noolt te eeten / dan 't geen zy met

B 5

Op-

Gestalte en
aard dezer
Tartaren be-
schreven.

1633.

Polen getroffen hebben; en na dat ze twaalf Ja-
ren bereiken / worden ze in den Oorlog gezonden.
Hunne Moeders is aanbeboolen / wanneer de Kin-
deren jong zyn / hen eenmaal daags in 't water
te baden / waar in men zout smelt / om hen de huid
te doen verharden / en t' ongeboeliger voor de kou-
de te maaken / wanneer ze genoodzaakt zyn / al
zweemmende in den Winter de Sibieren te passe-
ten.

Tweederley Tartaren zullen we aanmerken / d'e-
nen a Nahaysky en d'anderen Crimsky geheeten ;
deezse laatsten zyn die geene van welken we in d'aan-
merking van dit groot hangend Eiland in de
Zwarte Zee gelegen / gesprooken hebben / gemeen-
lyk Scythië Taurica genoemd : maar de Nahaysky
zyn in Groote en Kleine gedeeld / beiden bewoonen
ze het Land tusschen de Sibieren van Don en Kuban,
dog ze zyn omzwerbers / en als Woestaards ; d'ee-
nen zyn den Cham of Koning van den Crim on-
derwurpen / en d'anderen de Moscoviters ; zelfs
zyn'er einigen van / die nog den een / nog den an-
der erkennen. Deezse Tarters zyn zoo dapper niet/
dan die geenen van den Crim, maar de Crimsky
geeven in dapperheid den geenen van Budziak niet
toe.

Deezse Volkeren hebben een kort kattoene Hemdt
tot hun kleed / dat hen halverwegen de voeten
of tot onder den middel neder hangt / nevens een
Onderkleed en wyde Broek van gestreept Linnen
Het gemeene Volk draagt Kouffen van Kattoen
die gestikt zyn / de rijksten een Onderkleed van ge-
stikt Kattoen / nevens een Booden-kleed / een Krok
van Laken met Doffe-bellen geboerd / of wel met
Zabels / hunne Muts als mede halve Laarzen van
rood Seiten Leer zonder Spoozen : in stede van
deezse geboederde Krok / dekt zig het Volk de schou-
ders met eenen korten Krok van Schaape Leer /
keeren de Wolle buiten ten tyde van hitte of regen/
maar in koude en des Winters keeren ze die we-
der-

a deezse Tarters die den Heere Beauplet Nahaysky noemt , zyn in het
eijgt van Jean de Luca Nogayen-geheeten.

Op welker
wyze zy zig
kleeden.

1633.

derom / met de Wolle na binnen / en maaken'er
mede hunne Muts van : zy wapenen zig niet ee-
nen Zabel / en Boog / nevens een Krooker van
agtien of twintig Polen voorzien / insgelyks een
Mes aan hunnen Gordel / een vuur steen om vuur
te geeven / een Els / nevens vyf of zes Vademen
Leere Riemen / om de Gevangens te binden die zy
in 't Veld konnen agterhaalen : ze hebben mede
ieder eene Zonnepijper by zig / en niemand dan de
Oudsten voorzien zig van een Wapenkleed / d'an-
deren zyn zonder afweerende Wapenen / en zeer
behendig en dapper te Peerd ; zy ryden kort / en
met geboogen beenen ; en egter zyn ze zeer behen-
dig / en hebben zoodanig een bequaamheid / dat
ze eenen grooten draf doende / van hun Peerd
springen / wanneer het buiten adem is / en dus op
een ander / dat ze by de hand leiden / om te beter
te konnen vlugten / als ze vervolgd worden ; En
het Peerd zynen Gutter niet voelende / komt eer-
lang de regter zyde van zynen Meester neemen /
en volgd dus geduurig / om alzo bereid te zyn /
wanneer hy het weder beryden wil : Dooz 't obe-
rige zyn 't zekere zooten van Peerden niet wel ge-
maakt en ongezien / maar goed en bestendig in on-
gemakken : want om Strooperpen van twintig of
dertig mylen verre te doen / behoeven ze niet dan
deezse Baquemares, dus noemen ze deezse Peerden/
die de Hals-hairen zeer dik en ter aarde neder heb-
ben hangen / als mede de steert.

Deezes Landaards gewoonlyk onderhoud / is
van geen Brood / indien ze niet onder ons zyn /
maar Vlees van Ossen / Schaapen of Bokken en
Peerden ; welk laatste hen het aangenaamste is.
Want dat van Hamels weeten ze niet wat het is :
en wanneer ze een Peerd slagten / moet het zeer
ziek zyn / en gantschelyk buiten hoope / van'er ee-
nigen dienst af te trekken ; en 't zy ook van wat
ziekte het Peerd gestorven mozt zyn / laaten zy ey-
ter niet na het zelve te eten ; Zy zyn by Cien-
ten verdeeld als ze ten Oorlog gaan / en wanneer
ze onder den hoop een Peerd vinden / dat niet over
weg

Als mede
zig Wapenen.

Hunne ge-
zwindheid te
Peerde.

Hoe hunne
Peerden afge-
regt zyn.

Wat dezen
Landaard ten
onderhoud
heeft.

1633.

En hoe zy
het Peerde-
vleesch berei-
den om te ee-
ren.

weg kan / slagten zy 't / en zoo ze van Meel ber-
zien zyn / mengen ze dat onder het bloed / met de
hand / gelyk men 't bloed der Zwynen doet om
Beulingen te maaken; vervolgens kookken ze dit
in een Pot / en eeten 't voor een lekkernye: Wan-
gaande het Vleesch dat bereiden ze dus: zy snyden 't
in vier gedeeltens / en leenen drie deezer deelen aan
hunne medegenooten / dien'er niet van voorzien
zyn / en houden voor hen niet dan een agter ge-
deelte / dat ze aan zoodanige groote ronde Schyp-
ven snyden als zy konnen / ter plaatze waar het
aan 't dikste is / en dit ter groote alleenlyk van een
of twee handbreeten / leggen 't alsdan op den rug
hunner Peerden / die zy daar op zadelen / gespen-
de het ten sterksten als zy konnen / vervolgens klim-
men ze te Peerd / ryden twee of drie uren voort /
wanneer het geheele Leger den zelfden weg in-
staat / daar na klimmen ze wederom af / ontzade-
len het Peerd / heeren hunne Vleesch-schypf om / en
met de hand stryken ze het Zweet van 't Peerd
te gaar / en bespyngen 't daar mede / op dat het
niet te droog en worde; dit gedaan zynde / herzade-
len en hergespen ze hun Peerd gelyk te voorzen /
rennende weder op nieuw twee of drie uren / tot
dat het Vleesch na hunnen smaak gekookt is / als
of het een gestoofd geregt was; dit 's hunne lek-
kerny en Ragou. Wegens d'andere deelen die niet
tot groote Schypven konnen gesneden worden / la-
ten ze zieden met een weinig Zout / zonder te schut-
men: want zy agten dat de Pot te schuimen / en
dit weg te werpen / alle het beste Sop van de spy-
ze verspild word. Het water is hun gemeene drank /
indien zy 't vinden / want het zelfde hen zeer vaar
is / en geduurende den Winter / drinken ze niet
dan gesmolten Sneeuw; die geenen welken onder
hen de beste lebens wyse syden / gelyk de MOR-
ZAS, dat Edellieden beteekend / en anderen die
Merryen hebben / drinken haare Melk / die hen
voor Wyn en Brandewyn verstrekt; aangaande
het Smeer van hunne Peerden dat bereiden ze met
Gierst / en Geersten-meel / want zy niets verloorzen

182

1633.

laaten gaan / en van de Huid der Peerden weten
ze allerlei Coomen en Riemen van te maaken /
hunne Zadelz te bekleeden / en Geessels of Zwee-
pen van toe te stellen / om hunne Peerden voort te
dwyben / alsoo zy geen Spoozen hebben. Dalkens
eeten ze alsoo min als de Jooden. Als ze Meel
bekoomen konnen / maaken ze Koecken onder d'as-
sche / en hunne dagelykze spyze is Gierst en Geers-
ten-meel; deeze zoorten van Graanen worden by
hen zelfs gewonnen; ze geneeren zig mede van
Korft die men hen van buiten toeboerd; Drugten
hebben ze mede / en de Honing is'er zeer gemeen;
zy beminnen die zeer / en maaken'er mede een
Brouwzel van / dog zonder die te kookken: zoo dat ze
een hedige buikspying veroorzaakt. Die genen
die de Steden bewoonen zyn veel bescheidenet / ma-
ken Bood het onze zeer gelyk; ze zyn mede van
Breha verzien / die uit gezoden Gierst bestaat; dit
brouwzel is dik als Melk / en laat egter niet na
dronken te maaken: insgelyks drinken zy'er bran-
dewyn / die hen van Constantinopolen word toe-
gevoerd. Nog is'er een Brouwzel dat d'Armen
maaken / en niet min dan de Breha gekogt word;
zie hoe zy dit toestellen: Zy doen in een vat Koe-
je / Schaape en Geite-melk / die scooten of kaerrenen
ze / en trekken'er een weinig Boter van / bewaa-
ren 't overige in Kruiken; welk Brouwzel verzuurt /
ook tot een dagelykze Drank bereid en gebruik
word. Deezen Landaard is genoegzaam matig /
en gebuikt weinig Zout; maar veel gekruid / en
onder anderen met Rattkruid. Zy bereiden nog een
ander soort van Brouwzel / gelyk die geenen van
Madagascar doen; wanneer ze hunne Spyze met
een weinig Zout zonder schuimen kookken / gelyk
we gezegt hebben / het Vleesch gaar zynde / bewa-
ren ze de Soppe; zy noemen deeze Drank of Sop
Schourba, en maaken die warm / als ze daar van
drinken willen.

Den Cham is hunnen Koning / welke bevel van
den Grooten Heer hebbende / in Poolen te koomen /
sontpds een Heir van tachtentig duizend Man
op

Als mede
een Brouwzel
toerigten.

Wat vermo-
gen dat den
Cham of
hunne Koning
heeft.

1633.

op de been brengt / wanneer hy'er in Perzoon is / want andersins zyn hunne Legers gemeenlyk van veertig of vyftig duizend / als'er niet dan eenen Morza het gebied van heeft. Hunnen Intogt in 's Wyands Land / geschied gemeenlyk in den aanvang van January en altoos in den Winter / zulk hen de Woerassen en Sibieren niet hinderen konnen zig te verspreiden. d'Opzitting gedaan / trekken ze met het Leger voort : dog men moet aanmerken / dat schoon de Crim tusschen de eventydige Linien van zes-en zeven en veertig Graaden Hoogte begreepen zy / egter de Woeste Velden die ten Noorden hun Land zyn / des Winters altoos van Sneeuw bedekt leggen / tot in de Maand van Meert : dit is de oorzaak die hen dus koen maakt / eene zoo lange Strooperpen t'onderneemen : en dat hunne Peerden niet beslagen zynde / geen hinder aan de voeten krygen ; andersins zoude de ruwte van 't Land / in vriezend weder / hunne Vlaauwen bederven. De rijksten bestaan hunne Peerden met Osse-hooren / en dekken de voeten der zelven met Leeder / door Spylers gehegt / maar dit is niet lang van duur / en verslyt ligtelyk : en daarom is 't dat zy den Winter dus vreezen / wanneer het niet gesneeuud heeft / gelyk mede het gladdes Hs. Wangaande hunne Togten die doen ze niet dan met kleine dagreizens / gemeenlyk van zes Fransche mylen / en schikken zeer wel hunnen tyd en afstand tot hunnen hertogt / voor dat het Hs gesmolten zy / hunnen koers door de Dalepen neemende / die zig elkanderen de hand schynen te geeven / en dit om zig te dekken en niet door de Cozakken overvallen te worden / die op verscheidene plaatzen leggen om hunnen koers waar te neemen / en het Land in voer te brengen. Des Avonds wanneer zy zig legeren / maaken zy geene Duuren om de zelve reden / en zenden eenigen uit om de Wegen zutver te houden / en te tragten eenige Cozakken te betrappen / om te beter erbaarenisse van hunne Wyanden te konnen hebben. Zy trekken honderd Meesters in 't gelit / te weten / drie hon-

Hoe dezee
Landaards in-
togt in 's Vy-
ands Landen
geschied.

Hoedanig
zy hunne Le-
gerogten
docu.

1633.

honderd Peerden / want ieder Tarter heeft'er twee aan de hand / die hem ter afwisseling dienen ; hun gelid kan wel agt honderd of duizend schreden beslaan / en in diepte zyn ze genoegzaam agt honderd of duizend Peerden / die zig meer dan drie groote mylen uitstrekken / zelfs vier der ryen wanneer ze dus gestooten zyn / want andersins strekken ze zig in een Staert uit / van meer dan tien mylen ; taghentig duizend Tarters leveren meer dan twee honderd duizend Peerden uit. De Boomen zyn niet zeer dik in de Bosschen ; wanneer de Peerden zig in 't Veld onthouden / laat het zig aanzien / als men ze van verre ziet / als of eenigen Nebel zig booven den zigteinder verhefte ; en die aanwassen de na maate dat die zig op geeft / baart dit zelfs den kloekmoedigsten / die niet gewoon zyn zoodanige groote Heiken te zien / een schrik op 't Lp. Dus doen deeze groote Legers den Optogt / die telkens halte houden / en zulks omtrent een viere deel uurs tyd / om rust aan hunne Peerden te geeven / en hun water te doen maaken / die zoodanig wel afgeregt zyn / dat zy'er niet in missen zoo dra men vertoefd / en wanneer de Tarters afzitten / stellen ze zig aanstonds om te pissen : vervolgens weder opklimmende / agtervolgen ze hunnen Togt ; en dit alles geschied alleen op het gelid van zeker geppp / en zoo dra als ze de Grenzen omtrent drie of vier mylen genaderd zyn / toeven zy'er twee of drie dagen / altoos in een verkooze plaats / alwaar zy denken gedeekt te zyn : wanneer ze nu met het Heir uitrusten / geschiet zulk op dusdanige wyze : Zy verdeelen 't Heir in drie / de twee derdendeelen zyn gelaft een Lighaam uit te maaken / en 't ander derdendeel deelen ze nog in twee / een deezer Croepen / naderd zig ter rechter en d'andere ter linker zyde ; dus geschikt / trekken ze het Land in : het gantze Lighaam van 't Heir trekt middeleryl langzaam met vleugels / dog geduuriglyk dag en nacht / zonder niet langer dan alleen een uur weiding aan hunne Peerden te verleen / buiten eenige schade te doen / tot dat

32

1633. ze omtrent zestig of tagchentig mylen landwaarts in getrokken zyn.

Als ze weder gereed tot den aftogt zyn / trekt het gantze Leger gestadig in de zelve order / gelyk het oberige / en wanneer den Veldheer de vleugels afzond / loopen ze weder van hen tot op vyf of zes mylen verre van hun Heir. Ik vergat te zeggen / dat weder vleugel die uit agt of tien duizend Man bestaat / zig wederom in tien of twaalf Benden verdeeld / die weder 5 of 600. Tarters uitmaken konnen / en gints en herwaarts zig na de Gehugten begeben / die belegeren / maakende vier wagtplaatzten rondom een Gehugte / nevens groote Duurstookingen by nacht / tot voorzorge dat geen Boer het ontsnapt ; vervolgens berooven / Branden en Dooden ze alle die hen weder stand bieden / en nemen gevangen die zig overgeeven / 300 Mannen / Vrouwen als Zuigelingen / nevens verwoering van 't Dee / als Peerden / Ossen / Hoeyen / Schapen / Geiten enz. Aangaande de Zwinnen die verzamelen ze s'abonds / sluiten ze in eene schure / of andere plaats / en steeken die vervolgens aan vier hoeken in de brand / wegens den afkeer die zy van deeze Beesten hebben. Deeze vleugels / gelykwe gezegt hebben / geene ordre hebbende / verder dan vyf of zes mylen af te wyken / begeben zig weder met den Buit na hun Heir / dat ligt op te doen valt ; want ze een groot spoor nalaten / vermits ze meer dan vyfhonderd Peerden in gelederen voortrekken ; zulks ze niet dan dat spoor te volgen hebben / en in vier of vyf uren voegen ze zig weder by het oberige van hun Leger / ter welker tyd weder twee andere vleugels / van gelyken getalle als d'eerste / uittrekken / d'eene ter rechter en d'andere ter linker zyde / en gaan de zelve stroopinge / als de eersten doen / vervolgens wederkerende / maken ze plaatzte voor d'andere verwerste benden / zonder dat ooit hun Leger verminderd zy / makende gedurig de twee derdendeelen van hun Heir uitdie / gelyk we gezegt hebben / geenen uitogt doen / dan in schreeden ; waar mede zy gedurig gereed zyn /

Hoe zy met hunnen Vyand handelen en den roof ophalen.

Om niet het ontmoetende Leger der Poolen te slaan. Nooit keeren ze weder dooz de zelve weg dien ze tot den intogt ingeslagen hebben / maar zwenken zig in teegendeel / en doen eene soort van klyngs- wyze togt / op dat zy dus te beter het ontmoeten hunner Vyanden komen te vermyden: Maar wanneer ze dooz de Poolen ontmoet worden noodzaken ze hen spoediger den aftogt te doen. Dooz 't overige / als zy hunne stroopinge na genoegen hebben verrigt komen ze weder in de Woestynen der Gyzzen / die zig dartig of veertig mylen uitstrekken; en zig ter plaatze van zekerheid ziende / rusten ze hen een tyd lang uit / en herstellen zig weder / voornamentlyk wanneer ze dooz de Poolen vervolgt zyn.

Ten tyde van deeze uitrusting / die een week lang duurt / brengen ze alle den buit by een / die in Vee en Slaaven bestaat / en verdeelen 't alles onder zig. Stale gemoederen moeten bewogen en week worden dooz het zien der scheidinge van Man en Vrouw / Moeder en Dogter / zonder hope van elkaanderen ooit weder te beschouwen: want eenigen worden na Konstantinopelen gezonden / anderen na de Crim, weder anderen na Natolië: zy schenden de Dogters / en verkrachten de Vrouwen in 't by zyn hater Daders en Mannen; besnyden hunne Kinderen in hunne tegenwoordigheit: eindelyk / het hartte der ongeboelgsten zou zig sluiten / in 't aanhooren der jammerzangen / en het weenen en zigten deezer ongelukkige Russen. Want deezen Land-aard zingt en huild beide al weenende. Dus is nu niet weinig woorden gezegt / hoe de Tartaren d'ontvoering en roof der Volkereen doen / dat zomtyds in meer dan vyftig duizend zielen bestaat / en zy in min dan twee weken volbrengen.

Du zullende melden / hoe de Tarters des Zomers den intogt in Poolen doen / waar toe ze zig gemeenelyk niet boven tien of twintig duizend Man sterk maken / want indien ze in grooter getalle waren / zoudenze ze te ligter ontdekt worden.

Wanneer ze zig twintig of dartig mylen van de

d'Er, Beupler,

C Gren

1633.

Hoedanig den roof onder hen gedeeld word.

Wreedheden onder hen op de Gevangens gepleegd.

Hunne Zomertogten.

1633.

En hoe
daar in ge-
draagen.

Den aard
deezes Tarta-
ren beschre-
ven.

Grenzen zien / verdeelen ze hun Heit in tien of twa-
lef troepen / ieder Bende van omtrent duizend
Peerden : 30 zenden de helft hunner Troepen / die
in vyf of zes geleeden bestaan / ter regter 30de / wyken
van elkanderen omtrent anderhalf myl / gelyk me-
de d'andere helft der Troepen doen / die zig ter sin-
ker 30de houden ; makende dus een gelid van tien
of twaalf mylen uitgestrekt / nevens de voorloopers /
die meer dan een myl boozuit zyn / om kondschap
t'erlangen / die te beter de weg verbaardigen. Dee-
ze Tartaren met deeze ordre op de Grenzen geko-
men / loopen tusschen twee Sibieren / en houden 't
gedurig op de hoogste Landen / en dus ten einde
van den oorsprong der zelven / en door dit middel
vinden ze geen wederstand in hunne stroopingen ;
rooven en verwoesten alles gelyk de vorige / dog
30 begeben zig niet meer dan agt of tien mylen in
't Land / vertoeven 'er niet meer dan twee dagen /
en wederkerende / begeeft zig yder na 30ne wyk.
Deeze Tartars zyn Wy / en erkennen noch den
Cham, nog den Turk ; hebben hun verblyf in Bu-
dais, dat eene vlakke is tusschen den mond van den
Nieper en deezen van den Donau, alwaar zig ten
mynen tyde wel twintig duizend Vlughtelingen of
Ballingen onthielden : deeze Volkeren zyn dapper-
der dan die der Crim, en asferigter ten Oorlog daar-
ze geduurig gelegentheid toe hebben. In de vlak-
kens tusschen Budziak en d'Ucranië gelegen / zyn ze
mede beter dan d'anderen opgezeten ; gemeenelyk
zyn 'er agt of tien duizend Tartars, in Benden on-
derscheiden / van yder duizend / die van tien tot
twaalf mylen zig afzonderen / om hun geluk te zoe-
ken / en elkander niet hinderlyk in den roof te zyn.
Bezwaarlyk is 't hen te vermyden booz 't gebaar
dat 'er is in deeze Velden te passeeren : als de Co-
sakken die willen doorreizen / gaanze in Tabort,
dat is / 30 reizen in 't midden hunner Wagens /
stellende agt of tien Wagens in 't gelid / en 300 veel
agter / en zig zelven in 't midden / met Duurtoers
en halve Spiessen / nevens Seizens in lange heg-
ten / en de best gezetenen rondom hunne Taborts
ing.

Hoe zig de
Cofakken te-
gens hen wa-
penen wan-
neer zy een
tozt voor
hebben.

1633.

insgelyks hebbenze boozuit gezondene schildwagten
ter wyte van een vierde myl / 300 aan 't Hoofd als
agter aan de Staart / en mede aan ieder vleugel /
om van verre ontdekkingen te doen ; en wanneer
30 Tartaren zien / geben ze een Teeken, als den
Tabort vertoeven moet : Indien de Tartars ont-
dekt worden / tasten hen de Cofakken aan ; dog
300 de Cofakken 't eerste zyn ontdekt / de Tarta-
ren hen overvallende / bestyden hen in hunne Ta-
borts : Eindelyk den geenen die 't eerste ontdekt /
behaald altoos boozdeel. Ik hebbe hen veelmaals
ontmoet : vyfhonderd Tartaren quamen ons in
den staart vallen van onzer Tabort, en schoon ik
niet dan met vyftig of zestig Cofakken verzelt was /
konden ze ons niets doen / en insgelyks konden
we niets op hen gewinnen / want 30 naderden ons
niet onder het bereik onzer wapenen : dog na dat ze
veele poogingen gedaan hadden / om ons aan te
tasten / en ons een wolk van Wylen hadden toege-
zonden / (want hun Boog-schieten / genoegzaam
op onze Wapenen toedroeg / wecken ze wederom af
en verborgen zig / om van nieuws eenige andere
Troepen t'overvallen.

Deeze Velden zyn met dik Gras ter hoogte van
twee boeten bezet / 't welk verhindert dat men hen
op 't Spoor niet ontdekken kan / dat 30 agterla-
ten zouden indien ze gezamentlyk boozt-trokken :
30 verdeelen zig dan in kleine Benden / van tien
Peerden / en ryden dus met een grooten draf ; 300-
danig dat het Gras / 't welk ze betreden hebben /
ten anderen dage zig weder opregt / en mede ten
verzamelplaatze verstrekt. Indien de Poolen of
Cofakken hen ontdekken / klimmen ze te Peerd ;
dog de Tartars verwagten hen niet geerne / 300 ze
niet veel sterker zyn / maar zig vermogender vin-
dende / houden stand / anders verstrooijen ze als
Vliegen / neemen de vlugt / laten den Coom los /
en schieten al wykende met den Boog / 300 baar-
diglyk / dat ze niet missen op zestig of honderd schre-
den hunnen Man te treffen : De Poolen kunnen
hen niet agtervolgen / want hunne Peerden van
geen

Wat wyze
deezes Tartars
in hunne
Landtogten
houden.

1633.

geen 300 langen Adem zyn: De Tarters verzaamen zig dan weder op nieuw een bierde myl van daar / en vangen hunnen aanval op den Dooztogt der Poolen weder aan; wanneer men hen dan weder staat / blugten ze weder op nieuw / en schieten geduurig in den aftogt slinks / want regts konnen ze niet / en dus matten zy de Poolen zoodanig af / dat ze genoodzaakt worden te wjken. Wanneer het Leger de Boristenis passeren wil / die de grootste Rivier deezes Lands is / zoeken ze plaatsen daar de Oevers van weerszijde best toegankelijk zyn / midlertwyl verzet zig ieder van Biezen of riet / en maakt'er kleine bundels van die vder drie voeten lang zyn; en de dikte van tien of twaalf handpalmen hebben; deese leggen ze een voet van elkanderen / met drie houten / dwers over een gebonden / en van onderen mede van hoek tot hoek wel gehegt / die zy dan aan de Staert van hunne Peerden binden; a vervolgens legt den Tarter, den Zadel van zyn Peerd op dit gemaakte Plot / ontkleed zig / legt mede zyne kleederen op den Zadel / insgelyks Boog / Pylen en Zabel / en dit alles wel by een gepakt / begeeft hy zig gantsch naakt / met een Zweep in de hand / in de Rivier / dryft zyn Peerd met den Coom om den hals voort / die hy geduurig in de eene hand houdt / en in d'andere des Peerds Maanen / en dus zyn Peerd voort dryvende / geraakt hy aan 't zwemmen / en zweind dus geduurig met d'eene hand / d'andere het Coomzeel houdende / zonder los te laten / bestiert hy dus zyn Peerd / doet het met de Zweep voort spoeyen / tot 300 lange hy de Rivier gepasseerd is; als dan het Peerd aan d'andere zijde van den Oever voet op Strand zet / en niet meer Water dan tot den Buik heeft / houd hy 't stille / en maakt zyn blot van de steert van zyn Peerd los / en draagt het te Land / en ter zelver tyd dat eenen passeerd / doen alle

En hoedanig zy on-doorwaadbare Rivieren passeren.

a De Poolsehn Edelman zegt; Dat hy hunne Peerden in deezes voegen heeft zien leyden, met die met de hand eenig water in d'oo-gen te werpen, en doen hen alzo na d'overzijde van de Rivier wendn.

1633.

alle d'anderen insgelyks: want ze wel eene ry van een half myl langte in de Sibiere bestaan / en alle het ander Dee passeerd mede op de selve wys.

HET
LAND-GEWEST
VAN
COLCHIS
OF
MINGRELIE,

Met desselfs Gebuur-Landen
doorreist; en de Zeden der
Inwoonderen beschreven.

Het Landschap dat outwylx wierd Colchide of Colchis geheeten, word thans by de Inwoonderen Odisci en by de meeste Aardbeschryvers in de Land-Tafereelen, Mingrelie genoemd: hebbende ten Oosten het Koninkryk Imereti, anders Basiaciuch; en ten Noorden d'Abcasses tot zyne Grenzen. De Rivier Fafe die dien Landaard Rione noemen / scheid hen van 't Land Imereti, en van Guriel, en de Bloed Coddors, die th geloof de Corax der Ouden te zyn / scheid hen van d'Abcasses; ten westen heeft dit Landschap de Pontus Euxinus of Zwarte Zee / en den Berg Caucasus Noord Oost tot zyne Gebuuren.

Ammianus Marcellinus geloofd, dat deese Volkeren

Arch. Lamberti.

C 3 hui

Colchis of
Mingrelie
hoedanig ge-
legcn.

1633.

hunnen Oorsprong van d'Egiptenaaren hebben / ge-
grond moogelyk op het berigt van Diodorus, den
Siciliaan, welken zegt: „ Dat den Koning Sefof-
„ tris de Schyten t'onder gebragt hebbende / op den
„ Oever van het Meotische Meer, een Volkplan-
„ ting van Egiptenaaren agter liet / die nog ten 37-
„ nen tyde de Bespydenisse in agt namen / en veel
„ Blas / als d'Egiptenaaren, zaaiden. My aan-
„ gaande / ik zal'er deeze overeenstemming byboe-
„ gen / dat 37 op de Droomeryen en der zelver uit-
„ leggingen veel agt geëvende / des Morgens hun
„ doen en laten schiften / na 't geen hen des nagts
„ daar in is voorgekomen.

d'Oorsprong
des Landdaards
onderzocht.

Hoedanig de
Regeering
stand ge-
reec-
pen heeft.

De Chesipes of Koning a Dadian is de vermoo-
genste der Vorsten deezer Gewesten. Chesipes be-
teekend Koning / en Dadian de Naam van zyn
Stamhuis / koomende niet af van de Koningen
van Georgië, maar van een hunner Staats-Lie-
den / die voor zig het gedeelte van deezen Staat be-
magtigde / waar van hy Eristave of Landvoogd
was; d'oude Koningen van Georgië hadden hun
verblyf in de Stadt Cottatis / en bestierden hunne
andere Staaten door deeze Eristaves. De geagt-
ste van allen was d'Eristave van Odisci of Colchis,
Dadian genoemd. Een deezer Koningen van Ge-
orgië, die toen het gantsche Land bezat / dat tus-
schen de Caspische en de Zwarte Zee tot aan Tau-
ris en Arzeram gelegen is / en ten Noorden tot aan
Cassa strekt / verdeelde zyne Staten onder vele
Kinderen dien hy had / niets houdende voor zig /
dan de Landschappen Basciaciuch, Odisci, Sam-
sche en Guriel: dien hy mede door zyne Eristaves
liet bestieren.

En weder
van een ge-
scheurd zy.

De Pork ter eene zyde / voordeel hy zyne lasheid
zoekende / bemagtigde zig de Stadt Tekis, agt
dagreijens van Arzeram, de Periaan insgelijks
Tauris en 't gantsche gedeelte van zyn Koninkryk /
tussen Tauris en Gagueti gelegen; deezen Staat
dusdanig hem ontwoeldigd / de Eristaves of Land-
voogden der andere Landschappen / zig byna al

300

a Vorsten die heden in Colchis regeeren.

1633.

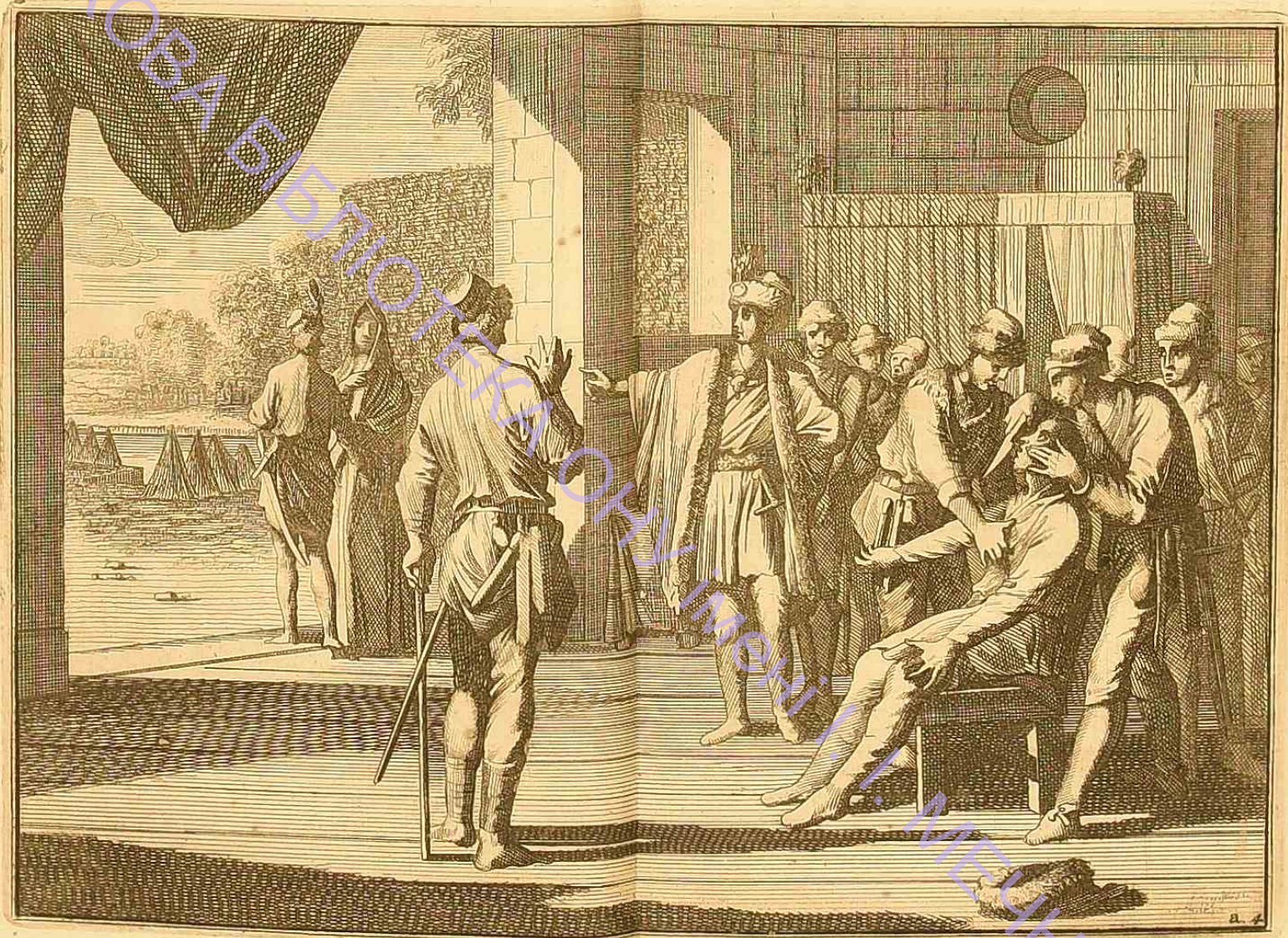
300 magtig als hy bebindende / dagten niet meer /
dan op gelegenheid om zig volstreckte Meesters
van dat gedeelte van den Staat te maken / waar
van 37 Landvoogden waaren. 't Gebeurde dan
eens op zekeren dag / dat alle zyne Landvoogden
aan zyn Tafel zittende / de Schenker den Koning
aanbood te drinken op 't eindigen der Maaltijd /
en vervolgens aan andere Grooten des Lands / na
de gewoonte / die mede vereist / dat alle den gee-
nen / aan wien de Coupier zulks aanbied / men
hem vervolgens eenig Geschenk doet / na elc ver-
moogen. Na den Koning / aanbod men het Drink-
vat aan Dadian, die / voor dat hy zyn Geschenk
deed / aan Artabeg, eenen der geenen die by hem
waaren / en die voor de pragtigste en mildaadigste
van dit Hof gehouden wierd / vroeg / welk een Ge-
schenk hy den Coupier bestooten had te doen? Ar-
tabeg antwoorde hem honderd Ecus in Goud te
zullen geëven / en Dadian ging toen dus zyn Ge-
schenk te booven: Men aanbod vervolgens den
Beker aan Artabeg, die niet alleen aan dezen Anip-
tenaar honderd Ecus beloofde / maar duizend schonk;
Dadian zig hier over beleedigd agtende / en zonder
opzigt voor d'agting dien hy zynen Vorst schuldig
was te dragen / wierp zig op Artabeg, en snee
hem met zyn Volk den Baard af: Artabeg toon-
de zig des ongeboelig wegens d'agting dien hy voor
den Koning vroeg / en de Koning zelfs derfde niet
onderstaan de beleediging door Dadian gedaan / te
straffen / die byna al 300 magtig was / als den
Koning zelf. Dog eenigen tyd daar na / Dadian
op de Jagt zynde / en een Hert tot in het gebied van
Artabeg vervolgende / en de Manschap van Ar-
tabeg hem van zyn gevolg afgedwaald vindende /
namen hem gevangen / en voerden hem tot hunnen
Meester / die hem in de Gevangenis wierp; men
geloofde toen dat Dadian eenig onheil overgekoo-
men was / en men beweende hem als dood. Na
dat hy eenigen tyd in deeze Boeyens gezeten had /
quam Artabeg hem bezoeken / en in andere byeen-
komsten die 37 gezamenlyk hadden / maakte Da-
dian

C 4

1633. dian hem bekend / wat vooz gedagten hy geboed hadde / om zig Meester van zyn Bestier te maaken / en vertoonde hoe ligt zulks mede vooz hem te doen zoude zyn. Artabeg verklaarde hem daar op zyne eenzelvige gedagten: zy beraden zig gezamenlyk dooz wat middelen'er toe te geraaken; en de Volkeren van hun Bestier / die hen gewoon waren te gehoozzaamen / bonden zig niet bezwaart hen vooz Koningen t'erkennen / als die reets daar toe 't vermoogen hadden onder den tytel van Eristaves. De Koning zelve wierd genoodzaakt / om het oberige van zyn Staat niet in de waagschaal te zetten / zyne Staatslieden vooz zyne Mederegeerders t'ontfangen / tot dat zyne Nabolgers met hen een Verbond aangingen / dog dit heeft zedert niet verhinderd / dat ze dikmaals den Koning van Imereti den Oozlog hebben aangedaan.

Voorval-
len van den
tegenwoordig
regerende
Vorst.

De Vorst die tegenwoordig in Mingrelie gebied / word Levan Dadian genoemd / en is de vyfde Koning uit zyn Stamhuis en Zoone van deezen Vorst Munacchiar, die op zeekeren dag ter jacht zynde / zoo hevig tegen een Kuiter stiet / dat zyn Peerd omgeworpen zynde / hy'er het leven by verloor. De Vorst was toen zeer jong / en een zynner Gomen van s' Daders zynde / Georgie Lipardian genoemd / bestierde geduurende zyne minder-jarigheid het Rijk. Hy trouwde zedert de Dogter van een Vorst der Abcasses, uit den Stamhuize van Sciarapsia, van zyne Onderzaten zeer beblind. Lipardian, alhoewel zeer ouwd / huwelykte mede / en nam ten Wybe een jonge Juffer Dareggian geheeten / uit den huize van Ciladze: deeze Princes, nam meer vermaak in den omgang met Dadian, die van haren outwederdom was / dan in deezen outwiden Lipardian haren Man; en ondertussen dat Dadian niet dan om zyn drift en agting / welke hy tot en vooz haar had / te voldoen; wikkelde zig zynen eersten Bewindzman of Visir, Paponia genoemd / in 't vermoed der Koninginne / met een zoo grooten gerugt dooz 't gantsche Land / dat Dadian haar verstiet / nabolgens de Wetten der Grieksche Kerk, en hem de

De Neus hebbende laten affnyden / zond hy haar met het hoofd van een Helt-leger tot op haares Vaders boodem. Wangaande zyn Bewinds-man genoegde hy zig met hem in Gevankenis te houden / en in handen van den Prins van Guriel zynen Neef te stellen. Dadian meer op de Drouwe van zyn Oom dan ooit verliefd / ontvoerde haar in zyn Hof / en deed haar van alle zyne Onderzaaten vooz Koninginne erkennen. Midlerwyl men in 't Paleis van Dadian , met alle zoozten van gejuig / deeze bloedschandige Bruiloft vierde / liet Lipardian de Begravenisse van zyn Drouw verrigten / als of ze dood was : hy kleede zig met al zyn Hof in den rouw / en beweende haar veertig dagen / na de gewoonte des Lands. Weder zyds voegde zig partpen wegens deezen twee-dragt / en Lipardian zag zig van zeer vermoogende kragten onder-schraagd ; dog in deeze toerusting vergiftigd wo-zdende / bleef zyn Drouw Koninginne , en het Land zoude in rust geraakt zyn / zoo deezen Vifir , waar van ik gezegt hebbe / om zig vooz de wraak van Dadian te verbergen / den Dozst van Guriel niet opgemaakt had om hem den Oozlog aan te doen / en een Verbond tuffen hem / d' Abcaffes en den Dozst van Basciaciuch opgereg. Het oogmerk der verbondenen was / Dadian te doen sterben / en in zyne plaatze eene zynet Broeders Joseph genoemd / te stellen. Men dreef'er om deeze zamenzweering werkstellig te maken / eenen Abcas toe aan / die op zeeheren dag van agteren op Dadian een steek met een spiegs toebragt / terwyl hy tegen een leuning steunde. De Moorder ontvolugte het / en men heeft zederd nooit van hem iets gehoord. Men hield een der Amptenaren aan / die agter den Dozst stond / ten tyde toen hem den steek wierd toegebracht / en hy beleed de zamenzweering. De Vifir geworzd / en zyn Ligchaam in veele stukken gedeeld / wierd in een gelade stuk Geschut gedaan / en'er de brand in gestooken hebbende / dus in duyzend mozzelen verbruzeld. Zyn Broeder wierden d'Oogen uitgerukt / alzo de Zamenzweerders hem in zyne

1633.

plaatze wilden opwerpen / en hy liet hem niet meer inkomst / dan genoeg was om zyn misdadaad en zyn ongeluk 't overleven. Hy nam den Prins van Guriel gevangen / liet hem d' Oogen uitsteeken / ont- nam hem zyn Vrouw en zynen Zoon / en gaf zyne Staaten aan den Patriarch zynen Oom / Malachia genoemd. Aldus wierd Guriel gestraft / niet alleen van wegen de misdadaad / maar ook wegens het schelmstuk dat hy zynen eigen Vader doen ster- ven had. Het Lands erfgecuigt wil / dat Dadian mede ten deezzen tyde / de Kinderen dien hy hy zyn eerste Vrouw had / heeft doen sterben / daar toe dooz den raad der nieuwe Koninginne aangenoopt / die de haare in de plaats gesteld wilde zien. Da- dian deed vervolgens d' Abcasses den Oozlog aan / die geduurende deeze onlusten stroopingen in zyn Land hadden gedaan / om de beleedigingen aan zyne eerste Vrouwe / Dogter van hunnen Oozst ge- daan / te wreken. Hy maakte hem deezzen Land- aard onderwerpelyk / en alzoohy geene schatting van Goud nog Silber van hen trekken kon / ge- noegde hy zig met een zeker getal Jagt-honden en Valken / dat het zeldzaamste in dit Land te vin- den is. Dadian dus ten einde van den Burgerly- ken Oozlog gekoomen / wende alle zyne gedagten aan / om zig meester van Imereti te maken / waar van de Vorst anderzins volstrekt Heer was : hy deed hem dan den Oozlog aan / en alhoewel hy zig nog niet volkoomen meester maken kon / we- gens dat deezen Vorst een zekere verblyf-plaatg in 't Kasteel van Cottatis vond / dat hy tot nog toe niet heeft konnen overweldigen / zoo heeft hy egter zoodanig zyne Staaten verwoest / dat hy zig altoos magtiger bevind.

De Vorst die tegenwoozdig heerscht / heeft groo- te hoedanigheden / en indien hy in een beschaafter Land was opgeboed geweest / zoude hy een der vermoogenste Vorsten van zyne Ceute zyn gewor- den. Hy is zeer afkeerig van alle overdaad / waar aan zyn Landaard anders zeer verlaafd is ; hy verzuimd dikmaals te eeten om zyne bezighe- den

Moedanig- heden van dien Vorst aangemerkt.

1633.

den boort te zetten / als mede in 't Jagen / en onber- moeid booz 't overige in de boozballen van den Ooz- log / vaardig / behendig / dapper / beminnde zyne Onderzaaten / en ondersteunde ze in alle hunne benoodigdheden ; men spreekt in zyne Staaten van geene geweldplegingen / die men'er anderzins doet / en een ieder leefd'er in een groote gerustheid ; hy ge- draagd zig zeer wyselyk met de Turken , en Sul- tan Murat , in tyde van Oozlog / dien hy met de Persianen voerd ; en hem hebbende laten weten / dat hy hem quam bezoeken in de belegering van Kera- van , zoo antwoorde hy / dat hy / nog zyne Booz- zaaten / zig nooit hadden ingelaten hem te volgen / en dat de schatting die hy hem betaalde / vrywil- lig was : d' andere behendigheid waar van hy zig booz hen bediend / is / hen te doen gelooven / dat Mingrelie het slegtste Land der Weereld is. Wan- neer hy Afgezanten van Constantinopolen ont- fangd / zend hy eenige manschap op de grenzen van zyne Staaten / die hen het geleide geven / en den dooztocht dooz Kotzen / groote Bosschaadjes / quade wegen / en over Sibieren doen nemen / al- toos de sijnste doozwading verkiezende ; des nagts doet men ze in slegte Hutten hun verblyf nemen / alwaar ze booz hun onthaal een weinig stroo / en kraes hebben. Als deeze Afgezanten tot zyn ge- hooz begeleid zyn / ontfangd hy hen aan de voert van eenigen Boom / op een zeer outwd Caypt geze- ten / slegt gekleed / verzeld van een groot gevolg / dog alle in een veroutwd gewaad. Na de gehooz- gebing doet men d' Afgezanten in een slegt huis hun verblyf nemen / alwaar nauwelijks lpfberging is / en men handeld hen dus qualyk / op dat wan- neer zy te Constantinopolen koomen / van dit Land / als van het ongelukkigste der Weereld moogen spreken. Niet lang geleden / liet hy een zynen Beamptlieden / die toeleiden zyne Onderdanen tot opstand te beweegen / d' oogen uitsteeken : hy heeft in zyne Staaten Jooden en Armeniers aangelokt / en dooz hun middel den Kroophandel. Het Geld heeft'er tegenwoozdig zynen loop / en hy trekt veel booz-

Listen door hem ten be- te zyns Lands aangewend.

1633.

boordeel van 't zelve als hy 't laat slaan: doet van allerwegen Konstenaars koomen / en om'er hen aan te queken huwelpkt hy hen uit / en verschaft hen eenig onderhoud. Hy verstrekt mede dagelyks groote giften aan de Kerken en Kerkelyken, en hy is niet nalatig in een welgeschikte Bouwkunde / om groote Kerken te stigten / waar toe hy veel vlyt aanwend.

Hoe den
Landaard zig
na hunnen
staat ge-
draagd.

De Mingrelianen zyn in Edellieden / SACCURS of Rykeluiden, en het gemeene Volk / dat zy Moinali noemen / onderscheiden. d'Edellieden einigen Tytel hebbende / noemen zig Ginasca, d'anderen Ginandi. Geene dan de Ginascas moogen Edellieden tot hunnen dienst hebben. De gemeene Edellieden of Ginandi, bedienen zig van de Saccurs en Moinali; geene worden'er booz Edelen dan deeze geagt: de Vorst zelve maakt dikmaals Verbond met hunne huizen: niemand kan zig booven dien rang gebozderd zien / waar in het noodlot hem heeft doen gebozen worden. Deezen onder de laatste zoort gebozen / weten'er niet uit te geraken / schoon ze de rpksten des Lands waren. De Ginascas of Heeren hebben insgelyks gelyk den Vorst Amptenaren / dog niet in gelyk getal. De Saccurs dienen d'Edellieden / maken hun Hof uit / volgen hen te Peerd in hunne reis-togten en in den Oorlog / als mede in hunne andere bezigheden. Eindelyk de geringste en laatste zoort van lieden / brengen hen hout aan / volgen hen te voet / en draagen hunne pakkaadje op hunne schouder / wanneer zy op reis zyn. Behalven deeze dienstbaarheid / moeten ze hen nog twee of driemaal s'Jaars onthalen / na de hoedanigheid der Landen / die ze van hen bezitten: de rpksten verschaffen een Hoer ter vergelding nevens een Kar geladen met Bierst / Brood / Wyn en Gebogelte. Booven dat zyn ze verplicht alle de Dreeindelingen te hutsvesten die d'Edellieden hen toe zenden / en hen zelven 't ontfangen zoo dikmaals als ze begeerte hebben om'er te gaan. Ze zyn volstreckte Kregters over 't leven en dood hunner Onderzaten. Als een Geslagt

uit

1633.

uitgesturben is / erben zy der zelver goederen / en dikmaal wanneer dit op een Perzoon na geschied is / verkoopen ze die aan den Turk, om'er boordeel van te trekken; zulkz dat hunne grootste rpkdom bestaat in veele Onderzaten te bezitten / waar na hun vermoogen geoordeeld word / en die geenen zyn de rpkste van allen geagt / die zoo veel Onderdanen hebben / dat ze hen dagelyks alles wat ten onderhoud van hun huis noodig zy / verschaften.

Hunne gemeene Huizen zyn dooz geen vertrekken gedeeld / bestaan in eene groote Zaal / waar in Meesters en Knechts / Mannen en Vrouwen gezamentlyk onafgezonderd leven. Altoos is'er des Winters vuur in 't midden van de Zaal / en de muuren bestaande uit hout / en het dak uit stroo / is'er niemand die zig verzekeren kan / zyn huis dagelyks bestand te zyn; het vuur doet ze meenigmaal in een oogenblik in d'assche leggen / waar de wind vat krygt. Deeze Zalen zyn berookt en duister / want ze geen ander licht scheppen dan dooz de deur. Zy bezitten de schoonste Landstreek des Weerelds / en verlaten zonder leedwezen deeze huizen / van een zoo ligte bouwkunde / telkens als ze van plaats veranderen willen. Des Winters regten ze die in de Bosschen op / die hen booz de wind beschutten / en waar in zy 't vermaak van de Jagt nemen. In de Zomer zoeken ze hun verblyf op de heuvelen: en in de gematigde Jaargetyden verkiezen ze plaatzen / daar ze met elkanderen de vermakeligheden van beide deeze tyden genieten konnen; maar geduurig verwyderen ze zig van den Oever der Zee / wegens d'ongematigde lugt deezer plaatzen / en uit breeze der Zee-roovers. De Vorst heeft meer dan vyftig Paleizen / onder welke dat van Zugdidi het schoonste is: 't is van zeer schoone steen gebouwd / en inwendig op de Persiaansche wyze gecierd; alle hebben ze gemeenelyk booz hunne huizen een veld / met een gragt en heining omgeven; dat ze beplanten om de schaduw der Boomen te genieten / wiens bladeren de Wyn-

Hunne
Huizen be-
schreven.

ap

1633. appel Boomen gelijk zyn. Rondom dit Veld / verbaardigen ze stroo hutten / met een afstand van elkan-
 anderen / op dat den brand die niet teffens zoude
 verteeren. Deze de naaste aan den ingang des
 Velds / noemen ze Ochos, waar in zy de Vreem-
 delingen ontfangen. Daar na volgen d'andere /
 die vooz de Welders of Kleeer-kas verbaardigd zyn /
 en deeze zyn sterker dan d'andere / en maken een
 gestalte van een Tooren. d'Erste zoldering is van
 d'aarde een weinig verheben; want andersing kon
 men onder de muuren vooz graben / behalven dat
 de vogtigheid het huisraad verderft: alle deeze Hut-
 ten of Schuuren dus rond-om de heining / die het
 Veld sluit / geschikt / bouwd men in de huizen der
 Edellieden een Kapel in 't midden van 't veld / om
 niet genoodzaakt te zyn de Misse elders van de hand
 te gaan hoozen. Men zou niet gelooven / hoe veel
 voordeel zy uit deeze wyze van bewooningen / dus
 van elkanderen gelegen / trekken / vindende te ge-
 lyk de vryheid van 't Land-leven / en de verma-
 kelykheden der Stadt.

Als mede
 hunne Klee-
 dingen.

Het gemeene volk is hier zoodanig arm / dat ze
 zig met een lap laken behelpen moeten / die hen
 van de middel tot op de knien afhangd; dog de
 Lieden van aanzien kleeden zig met vreedde stof-
 fen / en aan hun Leederen Gordel die zy met zil-
 vere platen bezet dragen / hegten ze / behalven de
 Oegen / alles wat hen in een Reis-togt noodig
 zy; als een Mes en de Wetsien om het te slppen /
 een leere Nestel / ter breete van drie vingeren / en ter
 langte van een half-elle / een Duur-steen om vuur
 te slaan / een kleine Beurs vol Zout / een andere
 vol Peper en andere Specerpen / een Priem / Ga-
 ren / een Naald / en een klein Was ligje. Hunne
 Hemden zyn met Goud om den hals bewerkt / en
 na beneden; en op dat men dit zien zou / trekken
 ze het uit hunne Kousen; en het Onder kleed dat
 ze dragen / is korter dan het Hemd. Geduuren-
 de de felle koude / dragen ze een zoozt van lange
 Rokken met Wontwerk geboerd / en hunne Mut-
 zen zyn gespist: zy vonden het gebruik onzer Hoe-
 den

den zeer gemakkelek; maar alzo'er niemand in dit Land is / die ze na maken kon / wrogtten zy'er van rypjes met gewast lyaat overtrokken; andere maken ze van laken van binnen met bozd-papier geboerd / zelfs waren'er van schynwerk toegeseld / maar alle droegen ze deeze Hoeden op hunne Mutzen / en ze dienden zig'er niet van / dan in regen tyden / of wegens het branden der Zon.

d'Armoede des Lands die veel grooter dan hunne Deugd en onthoudinge is / heeft allerleye overdaad uit hunne Gastmaalen verbannen; dit egter hinderd niet dat zy geene verquisting doen in 't weinige dat ze hebben: Dooz onthaal op de feestdagen / stampen ze Gierst in een Dyzel / ontdoen'er de Schoofse van / wassen en kookten die; en dit tot een zagt Deeg gebracht hebbende / zeyten 't hunne genooden vooz; dit Deeg verstrekt hen vooz brood / waar van het gebruik ongevoon onder hen is: zy bedienen zig van geene Stoelen / en indien men een houte plank of Tafel vooz hen beezigt / verstrekt die mede vooz een Schotel / want men zet'er de Spyz op / en wanneer zy zig van iets vogtigz te bedienen hebben / maaken een kuil in het Gierstedeeg / en gieten 't in deeze holligheid; in stede van een Tafellaken spred men vooz de Vorst een stuk Leer ter langte van dertig of veertig Palmen / zoo snerig en mozzig dat'er den Toezlender d'eetlust van vergaat. In groote Maaltijden doet men gantsche Ossen / Dackens / en Schaapen braden / en diend ze op Draagburryen vooz: Aangaande 't Gevoogelte / na dat het gaar is / brengen ze het nog aan 't Spit zynde / aan den ingang der plaats waar men 't eten zal / en schikken deeze Speten als of het Wapenen in een Wagthuis waaren; men diend eerstelyk de Gomo of Gierst vooz; deezen die'er de bediening van heeft / begeeft zig aan 't einde van de Tafel / om een ieder vooz te dienen / vervolgens geeft men d'aanzienelysten van het Gomo-Deeg of fynste Gierst / met een kleine Schoffel / midlerwyl dat de Host het Gebraad in stukken snyd. Men diend altoos aan temant de

Hunne
Spysbereiding
en wys van taf-
felhouding.

Insgelyks
overdädige
Gastmaalen.

1633.

voornaamste Schouder voor. Om hunne beurt
dronk te doen / wanneer de Coupier hen de drink-
schaal aanbied / verzoeken ze hem de zelve dezer
of die toe te brengen / aan wien hy het doet / die
ze dan met zyne Lippen naderd / en een weinig
proeft / en vervolgens de plaats / waar hy met de
Lippen geraakt heeft / gezuiverd hebbende / reikt
hy den Beker over aan den geenen die hy toege-
bragt heeft / die ze t'eenemaal uitdrinkt. Zy heb-
ben groote agting voor den geenen die veel drink-
ken / zonder dronken te worden. Zeker man was
'er in 't Land / zoo berugt door dit vermoogen /
dat Sephi der Persen Koning hem van den Doest
Dadian verzogt te hebben: hy in Persien zynde / en
dikmaals met de dappersten des Lands beproeft /
droeg'er geduurig d'Overwinning / en den prijs
van dit heldensluk van. De Koning zelfs wilde
een maal zyne krachten met hem evenaaren / dronk /
zeggen ze / met zoodanig een overmaat / dat hy'er
van stuit; en Scedan Cilazé deezzen berugten Zui-
per / keerde met groote zegenpraal en rykdom we-
der na zyn Land.

De grootste
zwelligers in
agting by de-
zen Landaard
en een proef-
stuk byge-
bragt.

Hoe den
Akkerbouw
onder deezzen
Landaard ge-
oeffend word.

Alle de Mingrelianen bebytigen zig den Ak-
kerbouw / met zoodanig een yber / dat men hen
geene Graanen van elders toevoerd: Den groot-
sten arbeid / na dat het Graan gezaaid zy / is /
om het te wieden / en te verhinderen dat geen on-
kruid het zelve verftikke; het wast'er in grooten o-
verbloed wegens de vogtigheid des Lands. Het
gantsche Veld is ten deezzen tyde vol van Arbeids-
lieden / welker Arbeid zwaar wegens de Hitte is /
dog ze valt hen min verdrietig door het goed ont-
haal / dat deezze Arbeiders wedervaart / en door
zekere Gezangen die zy zingen / en dat ze hen in
een goede gesteltheid houden; behalven dat / is de
wys na den arbeid geschikt / en gelyk in 't dans-
sen de beweeging met de gebaarmaaking overeent
komt / dus schikt zig mede de gegevene Maat in
deezze Gezangen hunne wys; in eenen hoop van
veertig Menschen / verkiest men'er twee van / die
deezze Boersche Muzyk door Maatzang bestieren;

en

1633.

en na dat dit te korter zy / word den Arbeid des
te meer gebozderd; deezze Muzyk Meesters hebben
dubbele Mondkost / den arbeid dien dag geeindigd
zynde / trekken ze in gelederen / geduurig zingen-
de / na het Huis van deezzen die hen berigt / daar
men hen dan een groote Maaltijd geeft en Wyn
schenkt; en op dat hen als dan niet ontbreken
mocht / offeren ze ten tyde der Wyn Oogst eenige
Daten van hunnen besten Wyn aan St. Joris /
hem belovende geenen te proeben dan in den tyd
van St. Pieter en St. Paulus, dat ten tyde hunner
arbeid is; niemand durft'er dan van proeben;
want hunne Priesters hebben hen doen gelooven/
dat'er hun leven aan hangt / zoo ze deezzen Ged-
breeken: en deezzen dag gekoomen zynde / geleiden
ze een hunner Priesters in hunne Veld / die met
zyn Priesterlyk gewaad aangedaan / eenige redene-
ringen over den Wyn doet / het vat opsteekt / en
'er een fles van na de St. Joris Kerk zend. d'Har-
de / gelyk ik gezegt heb / is'er zeer vogtig / de re-
genblagen doen dikmaal de Carwe uitloopen / als
of ze in den Akker lag / zulks ze die menigmaal
dus geweekt zaapen / zonder te ploegen / dat hen
egter gelukt. Onder andere Moeskruiden hebben
ze veel Kool; ik heb'er gezien welker Stronk wel
tien ponden woeg / zy bewaaren ze mede voor de
Dasten / en zieden'er hen een Sop van / vervol-
gens gieten ze dit / in eene Maate / waar in men
Wyn gehad heeft / over / voegen'er dan Kruiden
van eenen godden reuk by / gieten'er water op /
dat in min dan een Maand alzoo sterk als Wyn
word; waar van de Armen hun meeste onderhoud
genieten.

Deezzen Landaard hun gantsche leven dus in 't
Veld doorbrengende / hebben geen gemeender oef-
fening dan de Jagt / ieder neemt'er het vermaak
van: en 't is een 's Lands Spreekwoord / Dat
het wel zyn der Menschen bestaat, in 't bezitten
van een Peerd, een goeden Hond, en een uitne-
mende Valk. In Stede der Ring- en Steek spee-
len/sield de Vorst opentlyk het Jaagen aan / waar

Arch, Lamberti.

D toe

Moeskrui-
den hoe on-
der hen in ge-
bruik bereid.

Het jaagen
by deezzen
Landaard zees
gemeen.

toe alle de Grooten des Lands geroepen worden/ dog de meest genegensten van Dadian, doen dit ten tyden wanneer de Hertin togtig zyn; zy begeeven zig in de dichtste Wosfchaadjes / ter plaatze waar ze hen verneemen / en schieten ze met Wplen: Ten tyde wanneer men over zyn Vrouw in den rouw is / en dat de welvoegzaamheid verhindert dit vermaak te neemen / gaat men ter plaatze / alwaar men eenig gerugt verneemd / door de Hertin gemaakt / om midlerwyl zig door dit Muzyk te troosten / wegens den dwang die men dulden moet.

Vreemde handeling met hunne stervende Kraukten, en plegtigheden in 't begraven der dooden.

Wanneer een hunner Bloedverwanten of Vrienden op zyn uitterste legt / neemen ze die door een barbaarse medoogentheid / het kussen van onder zyn hoofd weg / en alles wat hem ondersteunen kan / en hem dus latende leggen / moet den Zieken eerlang stikken: als dan krabt zig ieder der Huisgenooten in 't gezigt / rukt zig de Haren uit / en deeze gebaarmaaking zonder order geeindigd / schlikken ze zig dusdanig om den Dooden ordentelyker te beweenen; de Bloedverwanten / zelfs die van 't hoogste aanzien zyn / leggen hunne Kleederen af / verschynen dus naakt tot aan den middel. Den hoop deeld zig dan in twee koozen / die elckander antwoordende / t'elkens Oh, Oh, herhaalen; gedurende den rouw / die somtyds van drie Jaaren is / draagen hunne Verzoonen en alle hunne Huisgenooten / de Treurteekenen: Den Bisschop doet opentlyk de Missen voor den overledenen / en trekt groot voordeel van deeze Missen, want ze kosten gemeenlyk meer dan vyf honderd Klyfdaalders: en alzoo den Koning in het voordeel van den buit deezer Bisschoppen / wanneer ze sterben / deelgenoot is / zoo bied hy hen in 't onderhouden deezer gewoonte / de Hand. Na 't houden der Missen, word den Bisschop een Gastmaal aangeregt / en men schenkt den Geesteliken / als zy'er in behulpzaam zyn geweest / schoone Kleederen. De grootste Onkosten die deezen Landaard doet / worden by deeze gelegentheden gespild / en koomen nog hooger te loopen / als men

ОНУ імені І. І. МЕЧНИКОВА

men de Vorst om den overledenen te koomen be-
weenen genoodigd heeft: Zyne Honden worden
dan onder een Verhemeltzel geplaatst / onder een
ander zyn Peerd / vooz zyn Degen verbaardigd
men een derde / en dus van d'andere dingen waar
van hy zig bediend. De Vorst zig tot aan den
middel ontkleed hebbende / begeeft zig met bloote
Doeten onder ieder deezer Verhemeltzels op de kant-
en / geeft zig eenige slagen in 't gezicht / weend / en
doet zyne Gebeden / en bind vervolgens een groot
Gastmaal in 't Huis der geenen die hem genoodigd
heeft / en woord na 't eindigen des zels met een
Geschenk vereerd. Den volgenden dag van Paas-
ten, is den dag hunner begraaffnissen / zy bren-
gen op der Dooden graven / Spyzze om te eeten /
zetten'er een kede van Bloemen overdekt / met
brandende Waskeezen by; de Priester zegend de
Spyzze / die zy vervolgens onder de lommer van
grootte Boomen draagen / als zy vooz de Kerke
zyn / ieder Huisgezin de zyne hebbende; en dus
brengen zy het overige van den dag met elkande-
ren dooz / met het beste aan te bieden; gelooden-
de dat dit onderling onthaal / zeer verdienende / en
ten opzigt van 't lyden vooz de Zielen hunner ge-
strebene Bloedberwanten nuttelijk is.

Deze Volkeren zyn zeer wreed / en die geenen
die het gezag aan zig hebben / bedienen zig'er van
zonder eenige Menschelykheid tegens hunne On-
derzaten. Ik erinnere my / dat een deezer Hee-
ren, eenen Gevangen hadde / die hem vooz Kleer-
maaker diende / en hem een der Doeten liet afhou-
wen / uit vreeze / zeide hy / dat hy 't onvlugten
mocht. Onder alle strafplegingen waar meede zy
de Misdadigers straffen / agten ze iemand van zyn
gezicht te berooven een der grootsten; dit doen ze
dusdaniger wyze: Men slaat vier paalen in d'aar-
de / waar aan men den Misdadiger met handen
en voeten vast hegt / zulkis dat hy geene bewe-
ging maaken kan: als dan hebben ze twee kleme
pzere plaatjes ter grootte van een Studer / geklon-
ken aan 't einde van twee pzere Warktuigen / die
D 2 zig

Wreedheid
en wyze van
strafpleginge
onder hen.

1633.

zig met een houtte hegt vereenigen: Deezen gloeij-
 jen ze in 't vuur / en houden die op d'Oogen van
 den Misdaader / en berooven hem dus het gezig-
 te met een ongemeene smerte / die waarlyk zeer
 hevig schynt: want het gantsche aangezigt / en de
 Borst zweld hen op / zynde drie of vier dagen zon-
 der te kunnen eten: wanneer ze den Misdaader
 de hand af kappen / dan geschied dit met een gloeij-
 jend pzer / zeggende dit het bloeden te stelpen / en
 neemen met een Spadeltje het Merg des Beens
 weg / uit breeze / (voegen zy'er by /) dat het niet
 verderbe. Als de Misdaad ligt is / by voorbeeld /
 iemand een Hooft neemende / is hy by met vyftien
 maal de waarde te voldoen / waar van de Koning
 een derdendeel trekt / insgelyks het Geregte / en 't
 overige die geene / welke bestoolen is. Indien de
 Misdaad twyffelagtig zy / legt men een kruis op
 den grond van een heele groote Ketel met water ge-
 vult / en men laat het / met'er een groot vuur on-
 der te stookken / kookken / bezweerende verder het
 hout: als dan is den beschuldigten genoodzaakt
 om'er den blooten arm in te steeken / en'er het kruis
 uit te rukken / waar na men hem den Arm in een
 Sakk wind / en die dus bedekt / na drie dagen we-
 der ontdekt word; en zoo die als dan geene teekenen
 van verbranding vertoont / word hy voor onschul-
 dig verklaard. Wanneer de proeven kragteloos
 zyn / en de Misdaden van minder aanbelang /
 laat men ze zweeren voor het Beeld van hunnen
 Heilig / dog gemeenlyk zyn ze gebrekkig in deezen
 Ged: en als zy weeten voor welk eenen Heilig
 men hen doen zweeren moet / gaan ze te vooren
 voor dit Beeld / belyden 't hunne Misdaad / en
 berigten het dat ze den volgenden dag het tegen-
 deel / van wat ze beleden hebben / zullen zeggen /
 en dat het zig niet vertoorn / als zy een Schaap
 by voorbeeld offeren. 't Is derhalven die geenen
 die gesteld zyn hen op hunnen Ged te beroepen be-
 voolen / dat ze zig wel wagten / hen te zeggen /
 op welk Beeld zy van voorneemens zyn / hen te
 doen zweeren.

Vreemd
 onderzoek
 aan den schul-
 digen.

Som-

1633.

Somtyds laten ze den geenen waar op eenig
 vermoeden van een Misdaad valt / met elkanderen
 stryden; deese loopen op elkanderen met gebelde
 Spiessen / en die dan het eerste gewond word / is
 als schuldig gestraft.

De Weduwen die weder hertroutwen / zoo ze
 van haar voozigen Man zwanger zyn / maaken
 geen zwarigheid de Kinderen / die zy dus baaren /
 gantsch levendig te begraven: dat heel gewoon
 onder d'arme Lieden is / wanneer ze zig niet ver-
 moogende genoeg bevinden hen te voeden. Ik
 vertoonde den Vorst de gruwel van deezen daad / dog
 zyn antwoord was / dat hy'er niet in te voozien
 wist / en dat hy geen Register houden kon / van
 alle Vrouwen die'er in zyn Staats-gebied baar-
 den.

Wreede
 handeling on-
 trent vader-
 looze Kinde-
 ren.

Mingrelie nu / is door den Berg Caucasus ter
 eener zyde geslooten / en de wreedheid der Volkie-
 ren die het bewoonen / belet dat de Gebangenen
 het niet ontkoomen kunnen. De Pontus of Zwar-
 te Zee sluit het ter andere / en de Rivieren Phafe en
 Corasse die niet doorwaadbaar zyn / maaken den
 uittocht des Lands zeer bezwaarlyk: zulkis de Sla-
 ven of Gevangenen het byna niet ontkoomen kon-
 nen / en zy genoegten zig / zelfs den Gebangenen
 van staat / te noodzaaken zwaare Ketenen te dra-
 gen.

De Mingreliaanen hebben geene geschreebene
 Wetten / egter laten ze niet na het Geregte te hand-
 haben / want allerwegen waar wetten zyn / tragt
 ieder hen ten zynen voordeele te verklaaren: Het
 gemeene begrip is de Wet dezer Volkeren; in za-
 ken geen diep onderzoek onderhevig / is'er de Vorst
 zelfs regter van / die ze beslegt aan de Tafel / op
 de Jagt / en allerwegen waar hy sig bevind; de
 zwaarsten worden op volgende wyse afgedaan:
 Partypen verkiezen ieder een Regter / in wiens han-
 den zy hun aanbelang stellen / en de Regters nee-
 men dan eenen Berigtgever: men vergaderd in 't
 Veld / meest onder den Lommer van een grooten
 Boom; eerstelyk vertoont zig den Giffcher / ver-
 klaard

Wyze van
 geregts oeffe-
 ninge ontren
 burgerlyke
 zaaken.

D 3

1633.

kliaard zynen Eisch en zyne middelen : na dit ge-
eindigd te hebben / vertrekt hy en maakt voor zyn
Partij plaats / aan wien den Berigtgeever zyne
Eiffchingen voorszeld ; de Verdediger geeft zyn ant-
woord met gelijke vermoedigheid : men doet den
Eiffcher weder keeren / die geweeken was / en den
Berigtgeever veeld hem het antwoord mede / en
de verdediging die men op zynen Eisch heeft ge-
daan / en nog den een nog anderen iets te zeggen
hebbende / doen de Regters uitspraak. Deze wy-
ze van regten zouw wel noodig zyn door beschaaf-
der Landaarden geoeffend te worden / gelyk mede
een andere gewoonte die zy in hunne Gescheften
hebben / van zig nooit regtsdraads na iemand te
verboegen / aan wien zy iets te verzoeken hebben /
maat zig altoos te bedienen van de tusschenkomst ee-
nen hunner gemeenzaamste Vrienden ; want er zig
den uitslag meest na schikt / wegens de strafheid
waar mede men zyne Eiffchen doet / in'er deel ge-
rugts van te maaken.

Hoe hunne
Huwelyken
gehooren en
voltrokken
worden.

Al de bezwaardheid van het verdrag huns Hu-
welyks / word overgebracht / gelyk men genood-
zaakt is te doen / in 't byzyn der Maagschap van
de Vrouw. Ten mynen tyde / handelde men het
Huwelyk van den Prince van Odisei met een dog-
ter van den Vorst der Circassen, Cascah Mepe ge-
noemd : De Vorst eefchte voor zyne Dogter hon-
derd Slaaven beladen met alle soorten van Lake-
nen en Cappten / honderd Kroeyen / honderd Os-
sen en honderd Peerden. Wanneer de toekomende
Bruidgom zyn Bruid gaat bezoeken / is hy
verplicht om'er Wyn en eenen Os te verzoorgen /
waar van zig de Vrienden vrylyk maaken ; in-
dien de Bisschop of Priester zig ten dage des Hu-
welyks / op 't Bruilofs feest niet laat binden /
gaan ze in hunne Kelders / een plaats by deeze
Barbaaren niet min geert / dan de Kieken. De
Priester als dan twee Kroonen hebbende / steld de
rene op het hoofd des Bruidgoms / en zegt : Zy
gekroond N. N. Gods Dienaar , voor de Dienaar-
telle van Godt. N. en zet d'andere op het Hoofd
van

1633.

van de Bruid / en zegt : Zy gekroond Gods Die-
naar N. N. voor den Dienaar van Godt N.
Vervolgens neemt hy een Beker vol Wyn / aan-
bied het den getrouwdten / hunne Vrienden mid-
lerwylt hunne Kroonen neemende / en na dat zy
gedronken hebben / snyden deeze Vrienden den draad
af waar mede hunne Kleederen gehegt waaren ; en
dit is alle hunne plegtigheid des Huwelyks / zon-
der bewilliging des Mans.

Alle de Mingreliaanen trekken ten Oorlog uit /
en alhoewel het Land klein is / kan egter de Vorst
genoegzaam dertig duizend Mannen op de been
brengen. Gemeenelyk verschaft ieder dertig-tal
Huizen enen Man / maar alle de Edellieden zyn
genoodzaakt hunnen Vorst te volgen ; en gelyk
deezen Landaard den Oorlog zeer genegen is / doe-
ren zemet zig wat hen het waardste zy. Des nagts
is deezen Landaard ongewoon iets t'ondernemen /
indien 't geene Auigchingen en feestmaalen zyn.
In hunne Carap doen zy de grootste onkosten / en
't is ter deezer gelegenheid dat ze hunne beste
Kleederen en schoonste Huiscieraden bewaaren. In
den Morgenstond en 's Avonds slaan ze op hun-
ne Trommels / na de Perfaansche wyze gemaakt :
deezen zyn van Leer / gelykerwys de Tymbalen ;
ze hebben mede regte Trompetten / ter lengte van
byf voeten : twee voegen ze gemeenlyk by een / die
elkanderen beantwoorden / met een meer verschik-
kelyker dan aangenaame toon. Deezen van den
Vorst Dadian laten zig het eerste hooren / na de-
zen die van den Prins Guriel , vervolgens deezen
van Lipardian de magtigste van Odisei , en dus
d'anderen na den rang van hunne Meesters : maar
wanneer deeze Troepen / die van den Vorst Ime-
reti ontmoeten / wegens dat zyne voorzaten mees-
ters van deezen Dadian geweest zyn / geeft hy hem
deze agting / dat de zynen / niet dan in de twee-
de plaats geluid geeven.

De Mingreliaanen nemen geene order nog krygs-
tugt in hunne Veldslagen waar / ieder verkiest zyn
Opand / en de slag eindigd zig weder in een vieren-
gen.

Hunnen
optogt ten
Oorlog.

Hoe zig
daar in ge-
tra-
gen.

1633.

deel uurs; egter laten ze niet na dageliks Oe-
winnings-teekenen / op d'Onderdanen van den
Dorst Imereti of Bachaciuck te behalen; schoon de
Natuur hen sterker en de beste geschikste Liederen der
Weereld makende / hen schynd dus met voozdagt
eene gestalte gegeven te hebben / om hen tot Mees-
ters te verheffen: de Dorst van Imereti gedraagd
zig altoos verdeedigerwijze / en wanneer Da-
dian in zyne Staaten komd / ontropkt hy zig in de
Stadt Cottatis, en berigt zyne Onderzaten / zig in
't Gebergte te wyken. Dadian ondernam in deeze
laatste tyden / zig meester van hem te maken; en liet
'er Geschut aanvoeren / maar alzo hy van nie-
mand die daar mede wist om te gaan / voorzien
was / wierd hy genoodzaakt de Belegering op te
breken.

Wat oeffe-
ning en spee-
len zy bemin-
nen.

Onder andere speelen en oeffeningen heeft deezen
Landaard het Bal-spel te Peerd / de speelders zyn
in vyen verdeeld; deezen die de voozste is werpt de
Bal om hoog / en die geene die hem volgen /Craig-
ten ze aberechts-hands met een Raket van vier of
vyf palmen lengte / een slag te geeven; de agter-
te die ze treft / sield zig vooz aan de Rye / en vangd
deeze oeffening weder aan.

Geen Land ter Weereld is'er / daar de Genees-
meesters beter gezien zyn: voozamentlyk zyn'er
d'Italiaansche en Fransche Artzen geagt / en wan-
ner zy'er iemand binden / doen ze wat zy konnen/
om hem uit te huwelijken en in het Land te hou-
den; hen aangaande / zy hebben geene andere Ge-
nezers dan zekere Vrouwen / aan wien d'ervarend-
heid geleerd heeft al wat ze van de Geneeskunde
weten. Ze geeven geen ander onderhoud aan hun-
ne Ziekten dan Gierst / waar van zy de schozste ont-
daan hebben / met die in een Dyzel te stooten / enige
bladen van Coriander, en eenige droppelen Wyn.
In de hebigste kooztzen bedekken hunne Ziekten
zig met Willige bladeren; nooit doen zy zig afgang
maken / dog die geenen die zig by voozzyge af-
gang willen maken / geeven ze het zay van Tithyma-
lus te drinken / dat een hebig afzettend middel is.
Zy

Hoe men
de genees-
middelen aan
de Ziekten
verstrekt.

1633.

Zy bedienen zig van de Rabarber om de kooztze te
genezen; en ik erinnere my dat als men aan de
Vorstin gelast had een toebereidzel van Hyacinten te
bezigen / het onverstand van den Geneesmeester
zoo groot was / dat hy een dus genoemde steen
nam / en die tegen een gemeene steen wreef / zulks
dat de Princesse veel meer het afschraapzel van de
steen / dan het toebereidzel van den Hyacint genoot.
Genoeg is't om in dit Land vooz een grooten Arts
dooz te gaan / afgang middelen te hebben die veel
afgang maken. 't Doozmaainste is d'afdryving die
zy doen / en men agt hem veel die dit geordineerd
heeft; ik weet niet of den aard van 't Land'er iets
toe doet / dog ik merkte dikmaals dat de genees-
middelen onzer Italianen, in de gewoone maate /
in dit Land geen kragt's genoeg hadden om ons
afgang te maken. Dooz de koozt's / hebben ze dee-
ze geneezing van d'Abcasses geleerd: zy zetten den
kooztzigen gantsch naakt in 't koudste water des
lands / en doen hem'er dooz twee mannen zeer lan-
ge in houden / zeggende dit een byzondere geneezing
vooz deeze quaal te zyn.

De Vrouwen zoo wel als de Mannen zitten in
hunne Reis-togten te Peerd / de Juffers dragen
een lakensche Hoed van een spitze foym / deeze is
met Zabel-bont geboerd / nevens zeer gevoegelyke
Leersjes die gestikt zyn. Van alle haare Staat-
Juffers laten ze zig volgen / zeer wel gecierd: een
Knecht draagd een voet-bank met vloers overtrok-
ken en Silber gecierd / om haar in 't op en afklim-
men te dienen; en wanneer het Hof een uittocht
doed / kan er niets aardiger beschouwd worden /
dan deeze verscheidene troepen van Juffers die de
Vorstin volgen / zittende dus zoo wel te Peerde / dat
men haar vooz Amazonen zou agten.

Ontrent de Reizigers zyn ze zeer mild en Gast-
vry / de grootste Heeren gelooven verpligt te zyn /
te dienen / die hunne hulpe in deeze gelegentheid
noodig hebben; en de Dorstin eenmaal een Armen/
die anders van de koude zoude vergaan hebben / ge-
vonden hebbende / en haare Hof-Juffers zwaarigheid
D 5 maa-

Hoe de
Vrouwen zig
op de Reis-
togten uic-
rustten.

Hun goed-
daadigheid
aan den Rei-
zigers.

1633. maakende / haare gegebene order te gehoozzamen / van die agter op te zetten / deed ze die agter een natuurlijke Dogter van den Vorst plaatsen.

Wanneer zy groeten / buigd zig den groeter d'eene voor den anderen de eene knie ter aarde / en ik heb nog deeze byzonderheid aangemerkt / dat ze een Schotel vol suiker aan den geene geben / die hen eenige goede tyd lang brengt: de Vorst zelve steekt zyn hand tot in den mond van zyne Post-bodens uit; dog dit byzonderlyk / wanneer den Postlooper tot hem naderende / op een vloers Capyt treed / dat men om hem 't ontfangen daar toe uitspreid.

Deeze Volkeren erkenden eertyds den Patriarch van Antiochien, dog nu dien van Constantino-polen; maar deeze erkentnisse bestaat niet dan in eenige aalmoessen den Priester te geben / die hy om die in te zamelen uitzend. Voor 't overige hebben ze twee Patriarchen van hunnen Landaard / die zy Chatoliken noemen. Deeze van Georgie, heeft de Landschappen Cartuli of Cardueli, Gaghetti, Baratra-lu en Samiché onder zig: deeze van Odisci, de Land-schappen Odisci, Imereti, Guriel, Abcasses en Suani. Dadian heeft met den staat van Odisci te be-magtigen / het gezag om de Patriarchen van deezen staat te verkiezen; deezen Patriarch heeft byna zoo veel inkomsten als de Vorst zelve; geduuriglyk is hy met het bezoeken zynner onderhoorige plaatzen bezig / en in stede van over zyne Schapen bezogd te zyn / verwoest hy ze met zyn veelvuldig bezoek: hy maakt geen Bisschop waar van hy niet vyf of zes honderd Ryksdaalders trekt. Een maal de Groote Visir voor eene Biegte taghentig Ryksdaalders geevende / nam hy daar in geen genoegen; en alzo de zelve Visir op zyn Dood-bedde krank lag / zond hy andermaal om hem / om zig te biegten / waar op hy antwoorde: Dat het niet weerdig was deeze moeiten te nemen / hem dus qualyk d'eerste reize erkend te hebben: waar op hy hem verpligte een groote somme te beloo-ben; en 't geen het vreemste is / dat hy alle drie of vier Jaren / al het Geld dat hy by een geschaaft heeft

Hoe den Kerkelyken staat onder hen gehandhaafd word.

1633. heeft / na 't heilige Graff van Jeruzalem boerd / geloovende dat deeze Geschenken en deeze Offeran-de hem het Paradyjs verzekeren. Voormaals wa-ren'er twaalf Bisschoppen in 't Land / nu zyn'er niet dan zes oberig / want zes deezer Bisdommen zyn in Abdypen veranderd. Andra is 't eerste dee-zer twaalf Bisdommen / en is aan de Stadier Co-rax gelegen; Moq is het tweede / Bedias het derde / Cia's het vierde / ontleenende zynen naam van het Gebergte in welke het gelegen is; Scalingicas is het vyfde / welks voornaamste Kerk de Verschy-ninge Christi is toegewyd / en alwaar de Graven der Vorsten des Lands zyn. Scondidi is het zesde / welks Kerk de Martelaars gewyd zy. De Ab-dyen zyn; Chiaggi, Gippurias, Copis of Obbugi alwaar eertyds der Vorsten Graven waren / maar zederd te Scalingicas over gebracht. Sebastopoli is het vyfde / dog verwoest; het zesde was Anarghia, voormaals Heraclea genoemd. Deeze Bisschop-pen zyn ryker dan enig Heer des Lands; zy le-ben in een groote wanorde / zulks'er zyn die drie of vier Vrouwen houden / en ten mynen tyde was 'er een van hen / die een Man van de Vrouw den Turk tot Slaave verkogt / die hy beminde / om haar met te meer vryheid te genieten. Dagelyks doen ze het zelve om zig meester van de Ryksdommen hunner Onderzaten te maken / en ondertussen we-gens dat ze nauwkeurig hun Vasten vieren / ge-looben ze onbergelykelyk geregelder te zyn / dan de Prelaten der Roomsche Kerke.

Zy gelooven dat'er geene zoo grooten zonde is / die men door goede werken niet vergebelyk kan ma-ken; dus biegten ze niet dan zelden: maar wan-neer zy zig met eenige misdadaad belast vinden / doen ze een Geschenk aan de Kerk / en gelooven daar door ontslagen te zyn; dat hen ligter vald / als de strengheid van de Wetten der Gelyksche Kerk te voldoen / alwaar de gierigheid hunner Biegte va-ders / groote zommen doet epffen voor de vryspre-kinge die zy verzoeken. Nog een andere wyze des-senen ze om genoegzaam hun gewisse te zuiveren; be-

Hoe hun-ne Kerkplig-ten waarne-men.

KROBA

1633. bestaande in 't werpen van een graantje Wierook in 't vuur / na het drie of vier maal rondom hun hoofd te hebben geboerd. Hunne Abten en Priesters volgen de Bisschoppen in hunne wellusten en onwetenschap na; dikmaals heb ik hunne Priesters een A, B, C uit de Georgiaansche Taale voorgelegt / waar in zy hunne Misse doen / en ik heb bevonden dat het meerendeel van hen / geen eentgen letter kende.

Deeze onkunde / die alle hunne Kerkelyke gemeen is / heeft hen de wyze der Sacramenten doen verliezen; zy doopen de kinderen niet dan ter oudedom van drie of vier jaren / geleiden ze in de Kelder / de plaats alwaar men gewoon is deeze plegtigheid te doen; de Priester in zyn ciersyk gewaad / wyd een groot Vat vol water na der Grieken gebruik / en genoegd zig te lezen / wat in 't Boek der plegtigheden staat / zonder iets te doen van wat voorgegeschreven zy / en laat het overige den Peter over / die een weinig van hunne gewyde Olve op 't einde van een stok neemt / en het kind teekend; de bystaanders wassen 't vervolgens door den Priester in 't Wywater. Wanneer de Kerk gesloten is / maken ze geen zwaarigheid de Misse voor den drempel der Kerk-deure te doen; hunne Kerken zyn van hout / een Kalabas diend hen voor een kruik / en niemand is'er die geërgerd word / met welken versmaadinge zy die oeffenen. Midlertwyl betaald men hen mildelyk deeze Misse , en men onthaald ze op een Maaltijd / en met eenig vat Wyn / dog hun grootste inkomsten genieten ze van de Offeranden. Deeze Volkeren gelooven dat het eenigste middel is / om van God te verwerben / alles wat ze van hem verzoeken / dat ze dan vroeg-tydig een Slagt-offer voor den Priester brengen / die over het zelve eentige Gebeden doet / makende gewag van d' Offeranden der outwde Wet / nameelyk van Abel, Abraham, Salomon en anderen. Hy brand dan met een Coortz op vyf plaatzen de huid van 't Beest / op de wyze van een kruik / en men geleid het Slagt-offer drie maal rondom den geene die

Zoo in
de Misse,

Als in Of-
feriande.

1633. die het aangeboden heeft; alle de omstanders / wenschen hem geduurende dien tyd / een lang en gelukkig leven. Deeze plegtigheid volboerd / brengt men het Slagt-offer na de Keuken / onderwyl de Priester de Misse zegt / waar na hy zig na het huis van deezen die het aanbied / begeeft / men reikt aan ieder der overstanders een kleine brandende Waskaars / nevens een Wierook graan / wenshende hem mede een gelukkig leven; vervolgens werpen ze het in een vuur-test / zetten 't op de Tafel / een bijzondere voor den Priester hebbende / waar op men zekere deelen van 't Slagt-offer voordiend / voor hem toegedeeld / als de borst / de schouder / lever en mild / en van wegen dat het Offer-bleesch is / is'er niemand dan den Priester die'er het overige van na zyn huis mag dragen / nevens het hoofd en de huid van 't geslagte Beest.

Ze trekken mede groote voordeelen uit hunne Waarzeggeryen / die zy door middel hunner Boeken doen / of met kleine Silbere balletjes waar op een kruik getekend zy; dikwils wenden ze het Boek rontom het hoofd van deezen die raad braagt / en het vervolgens als hy gebal openende / zetten den Vinger op d' openvallende plaats / en zeggen het antwoord voor den Draager gebonden te hebben / Als dat *St. Foris* (hy voorbeeld) den Zieken de Koorts toegezonden heeft, die hen raad braagd / en zeyd / Dat hy beslooten heeft hem te doen sterven, dog dat hy zynen Toorn, met hem eenen Os te offeren, zal kunnen bevredigen. Insgelyks doen ze met de kleine Balletjes / oordeelende / na de plaats waar het kruik dat'er op getekend staat / bespeurd word.

Zy gelooven aan allen de Geboden van 't Kristendom genoeg gedaan te hebben / als zy naaukeuriglyk de Vasten waargenoomen hebben / die haar voorgegeschreven is. Op Paasdag spreekt men van geen Biegt nog Communie. Ter deezer tyd gaan ze twee uren voor den dag ter Kerke / dog dit geschied om te vroeger uit te gaan / en beginnen verlang hunne Brasseryen / waar mede zy dien dag /

1633.

Gewin in
waarzegge-
ryen beoogd,
en hoe dit
verrigt word.

1633.

dag; en d'andere Ffeesten vieren/en zig dan verbeelden zeer Godsdienschtig te zyn.

Hoedanig
het Ffeest van
St. Joris onder
hen ge-
vierd word.

Hun grootste Ffeest is dat van St. Joris op den twintigsten October; de Vorst begeeft zig dan na Ila om'er zig by te voegen; als dan kooimen'er alle Soorten van Volkken / zoo wel Abcasses als Souaanen De Kerk van St. Joris is omringd met een Muur die wel vyftien Palmen hoog is. 's Daags voor het Ffeest / gaat'er de Prins des Verbonds heen / verzeld van een groot gebolg / en zet zyn Zegel op de Deur der Kerke; den volgenden dag / na dat hy agt gegeven heeft of men'er ook aan geraakt heeft / ligt men het Zegel weder af / en men mist niet van'er eenen Os in deze Om-muring te vinden / die het Volk vastelyk geloofd dat St. Joris aldaar door eenig wonderwerk heeft heen gevoerd / en bouwde op deze voorszonderstelling duizend toekomstende voorszoudeelen; en indien den Os zig tegens den geenen verdedigd / die hem grijpen willen / zal'er dat Jaar Oorlog gevoerd worden / zoo hy zeer bemodderd is / is 't een teeken dat het Jaar zal vrugtbaar zyn; als hy bedauwd bevonden word / zal den Oegst goed weezen / en indien zyn huid geelagtig is / zal'er een groote sterfte van Menschen en Beesten op volgen / en alle deze byzonderheden worden eerlang van allerwegen beschreven als een zaak van d'uitterste gevolge. Een Geslagt is'er dat het voorsz heeft dezen Os te dooden; deze bewaren de Byl waar mede die gemeenelyk geslagt word; gelyk een Heiligdom in hun huis: ook is dit Geslagte mede bevoorzrecht van dit Beest in veele stukken te houwen / het hoofd met de hoozens aan den Vorst te brengen / die het met Goud en Gesceente vereerd / en'er op het grootste Ffeest van 't Jaar uit drinkt / en een ander stuk aan den Vorst van Imereti zend / schoon hy zelfs met hem in Oorlog is. De Prins van Imereti beschenkt den bringer van een zoo schoon Geschenk zeer mildelyk / ieder des Lands huisgezinnen heeft'er hun deel van / en al 't overige word onder het volk in veele kleine stukjes

1633.

jes verdeeld / die ze droogen en booz een volstrekt geneesmiddel in zwakheden bewaren. Met deeze gedagten / Dat den Heilig St. Joris deeze nacht een Os seld / gelooven ze / dat het hen geoorloofd zy / insgelyk te mogen doen: dies kosten 't my twee Peerden / die zy my ontvoerden. Waaragtig is het / gelyk ik van eenige bygeloobige Grieken vernoomen heb / die zig / willende van de daad verzekerd zien / deezzen gantschen nacht waakten als de Papen den Os met touwen in de Kerk trokken; dat ze dus te ligter konnen doen / vernits ze deezzen wreeden Landaard wysmaken / Dat ze hun leven in gevaar stellen, wanneer ze ten deezzen tyde, hunne oogen na deeze muuren wenden, en dat men met zekere scherpe Pylen doorschooten word, als men tot in de Kerk van deezzen Heilig zag. Ziet nauwkeurighlyk nemen ze hun Vasten in agt / en tot de strengheid van 't vasten der Grieken, voegen zy'er het Boete doen hy / dat is dat ze te Voet gaan, die anders gemeenelyk te Perde zitten; de Vrouwen gaan de drie laatste dagen der Vasten bloots-boets / en genieten geen onderhoud / welke Vasten zeeven gantsche weeken duurd: ze neemd hun aanvang des Maandags van Quinquagesima; des Zaterdag en Zondags eeten ze twee-maal daags / gedragende zig d'andere dagen der Vasten, na der Grieken wyze / niets eetende booz dat des avond de Sterren verschynen.

Geen Landaard is'er obergeloobiger dan de Mingrelianen, dit bemerk men genoegzaam in de bree-ze die zy booz de Maan hebben / welke zy gelooven d'oorzaak van alle hunne ongelukken te wezen; zy onthouden zig haar ter eere / van 's Maandags vleesch te eeten; indien ze op reis zyn / wagten ze zig zoorgvuldighlyk om water te putten / zeggende dat dit hen / oppedaan / deezzen dag schadelik zou zyn. D'Erste die de Nieuwe Maan ontdekt / geeft daar berigt aan d'andere van / en een Degen op zyde hebbende / trekt hy die uit / of wel een Mes / d'andere groeten haar / met de geboogen knie op d'aarde / nebens duizend andere bygeloobigheden /

En 't volk
bedroogen
word.

Bygeloov-
vigheid des
Mingrelia-
nen.

en

1633.

en bieren om deeze reden de Maandag gelyk de Jooden den Zabbat doen: insgelyk mede den Vrydag, en 't is waarschynelyk dat ze het Kristendom ten tyde van Konstantyn omhelsst hebben / waar doo? zy mede wegens hem eerbied oeffenen / want Konstantyn deed die ter eeten van den dag des spydens onzes Heeren / bieren. Op de geboorte hunner Kinderen / vragen ze den Priester raad / en begeren te weeten of ze gelukkig zullen zyn; de Priester om hen in deeze hoope te houden / gedraagd zig met zyne Boeken te beraden / en geeft hen zig 't onthouden / ten raad / by voorbeeld; om van Beesten te eeten die men met de huid nuttigt / en andere berykten van deeze natuur. Zy dragen de Lphen hunner dooden niet na de Kerk / maar aanschonds na 't Kerk-hof; men doet vervolgens den dienst in de Kerk / zettende op de begraaf plaats van den overledenen / de Spaade / die gediend heeft om het Graf te maken.

Zy vercleren de voor-gebels hunner Kerken met Hert's hoofden / en die der wilde Zwynen die zy gedood hebben / geloovende dit vercierzel Godt zeer aangenaam te zyn; en dat'er het geluk van hunne Jagt van afhangt; als mede dat'er eene goede Vis-bangst van te wegen gebragt word; dat des Disschers Barken met een goeden uitslag verzeeld / zyn weergekeerd; en dat alle die'er gearbeid hebben / mildelyk met hunne bezoldinge beraald zyn. Ze noodzaakten ons eenmaal eene hunner Barken met Wy-water te besprengen / roen die gereed tot de Vis-togt lag; en alzoo ze daar op een goede vangst hadden / wilden ze zederd altoo? dat wy dit zelve deden.

Wanneer ze in Zee zyn / en dat hen de wind ontvald / sluiten ze om die weder te doen herbatten; en als ze gunstig is / dulden ze niet dat men iets in 't Schip nape / nog dat men zig van Garen nog Maald bediend / zeggende: Dat de wind in het gints en herwaarts trekken van de draad blyft hangen. Dismmaals leggen ze d'ongeballen die hen overkoomen / op de vervloekingen en betooveringen hunner

1633.

ner Wyanden / tot dat / gelyk ik eene der voornaamsten des Lands gezien heb / zy voor hem doen brengen veelte kleine Beelden en overblpfzels / aan 't einde van een stok / om zoo hy zep / de Lugt te zuiveren / van alle deeze boosheden; en wanneer zy een Marktgang doen / behalven de prys der waare / geven ze aan den koopman nog eenig Geschenk / waar mede hy het zegend. Nooit stellen ze in handen van den kooper wat zy verkoopen; zy werpen 't voor hem neder / want als zy anders deden / zeggen ze / dat alles wat zy in hun huis hebben / zoude verloozen gaan / zonder dat zy'er in konden voorzien. Wanneer de Mannen onderlinge vriendschap aangaan / genaken ze elkander met een weinig geheiligde Olve; en als de vriendschaptusschen Perzoonen van verschillende Zexe opgeregt word / drukt de Man met de tanden op de borst der Vrouwe; en zyn genoodzaakt / dat de vriendschap met deeze plegtigheid geslooten / moet onbrekelyk en eeuwig van duur zyn.

Wy rieden eenmaal eene der voornaamsten des Lands vlees te eeten / alhoewel het in de Vasten was / wegens dat zyne kragten doo? eene lange ziekte verzwakt waren; toen men hem dan een Fezant voorziedende / liet men hem weten / dat de Patriarch hem een wonder-werkend Beeld zond; hy nu geloofde / indien dit de Fezant zag / het met hem doo? de dood een einde maken zou / in stede van hem te genezen; hy liet dan weder behendiglyk in een ander vertrek van zyn huts / verre afgelegen / de schotel die men hem voorziedend had / brengen / ontfing met eerbied het Beeld / deed'er zyn Gebed doo? / en wanneer het weder weg gedraagen wierd / bediende hy zig van den raad die wy hem gegeven hadden. Dog ik zou breezen den Leezer met een langer verhaal van diergelyke zwakheden / verdrietig te vallen / die onder hen veelvuldig zyn. Ik zal alleenlyk nog een byzondere wyze bybrengen / die zy oeffenen om het toekoomende te voorzeggen; by voorbeeld / iemand der genooden / aan wien men het been uit een Schaape-

1633

schouder heeft voorgediend / na dat'er het vlees waf van ontdaan is / beschouwd nauwkeurig dit been: en op de teekenen die hy na zyne wyze maakt / zegt hy / wat hy van het toekomende weet; zyn oordeel dus gebeld / geeft hy 't weder aan die naast hem zit / en dit been / word dus de gantsche Tafel rond / toegereikt. Eenmaal dat ik my met hen aan de Tafel bevond / onderzocht men na gewoonte het been van een Kalfs-schouder / die men hadde voorgediend / dit been geraakte eindelyk in handen van een jonge Slaaf, eenen Abasser van Land-aard / die het gelyk d'andere onderzoekende / zelde: Dat hy dwaalde, indien men het huis van deezzen, van wien het Kalf quam, niet verbrand hadde; en in der daad / de zaak wierd dus waar bevonden / zonder dat men eenig agterdenken op hem had / dat hy van elders iets daar van had kunnen vernemen.

Wanneer zy om regen voor hun Graan verlangen / nemen ze eenig Beeld van groote Gebied / en zetten 't dagelyks in 't water / tot dat het regend / en gelooven als dan dat ze het zelve wegens d'eerste regen die'er vald / zeer verpligt zyn.

Geen Munt hadden ze / voor dat de Vorst Dadian den koophandel der Armeniers in 't Land getrokken had; ze diend tegenwoordig niet / dan om de mangeling te bereffenen die zy met hunne waaren doen; deeze Vorst heeft'er van in zyn Staat-gebied laten slaan / met Arabische Letteren, en gelykenis hebben met die / welke in Persien gangbaar is / Abassi genoemd: dog die geenen van 't Land agten meer de Spaansche Realen en breemde Munt: weinig is ze hen noodig / want'er geene arme Menschen zyn / die niet uit hunne Tuinen of van hun Wee genieten / 't geen tot hun onderhoud noodig is; en wegens hunne andere benooidigheden / dat verkrygen ze door mangeling met de Turken, of bekoomen 't op de Markten des Lands / waar van de grootste deeze in de Maand van September is / die voor onze Kerck van Cipourias gehouden word; d'andere / die ik niet vergeten moest / houd

Waar mede deezzen Land-aard hunnen handel dryft en van wat Munt zy zig bedienen.

1633

houd men in de Kerck van St. Joris, ten dage der gezeide plegtigheid van den Os. De Turken brengen uit Constantinopolen, Cappten / Bedde-dekens / Zadelg / Peerde-tuigen / Boogen / Pylen / Lakenen / Pzer / Kooper / Wolle / en Kattoene Lywaten derwaarts / en voeren weder te rugge Honing / Was / Garen / Osse-huiden / Marters / Webers-bellen / Slaven / en Bogboomen-hout: ze winnen veel op dit hout / en voor de waarde van vier honderd Rylsdaalders aan Zout / dat zy in 't Land brengen / trekken ze meer dan vyf duizend Rylsdaalders Bogboomen-hout. De Heeren verkopen dikmaals hunne Onderdanen voor Slaaven, gelyk in myn tyd gebeurd is / dat eene deezer Heeren / om den eisch van eenige Turkze Kooplieden wegens tien Slaaven te voldoen / (alzo dit rugtbaat wordende / oorzaak was dat elk zig verschulde /) liet den Geselskpen weeten / dat hy een plegtelyke Misse voor had te vieren / en hen dan wel onthaalen zou: waar op dan 12 Priesters te voorschyn quamen / welke in de Kerck geslooten de Misse volbragt hebbende / hen het haar en den baard liet afscheeren / en leverde hen aan de Turken over. Ik heb de Mannen hunne Vrouwen aan de Turken zien verkoopen; alleen op een enkele ergwaan; genietende den Heere der Plaats het derdendeel van de verkogte waarde; en der Vrouwen-maagschap trokken het andere deel / en de Man hadde alleen het oberige. Men heeft my ook gezegt / dat een Edelman / om een Turks Peerd te verkrygen dat hem behaagde / in mangeling zyn eigen Moeder gaf.

Den aard deezes Lands is zeer vogtig / en deeze vogtigheid komt van desselfs strekking: want ter eene zyde heeft men den Berg Caucasus, waar uit veele Rivieren voort koomen; en de Bosschaadjes / waar mede de zelve bezet is / verhinderen dat de lucht niet genoegzaam bewoogen word / en de nabuirschap der Zee en de Winden welk'er van afkoomen / veroorzaken geduuriglyk nebelingen en regen. Den dauw is'er mede zeer groot / en deeze vogtige en ingeslootene lucht / zig gedurende de

Hoedanig de Slaaven handel onder hen in zwang gaat.

De aarden gematigheid deezes lands beschreven.

1633.

Zomer-hitte / ontstekende / veroorzaakt veele ziek-
tens; die voornamentlyk de Droomdelingen te vre-
zen hebben / die deswegens gedurende de Zomer
de Dalepen verlatende / zig op de hoogtens ont-
houden / en geene vrugten eten / schoon men ze'er
in grooten overvloed vind. Den eigen Landaard
is gemeenelyk van de Milt quaal geplaagd / die
wel in een waterzugt overgaat / zoo men'er niet
tydig in voorziet. De derde-en vierden-daagsche
Kroortzen zyn'er zeer gemeen / en gedurende den
Herfst zyn'er veele aanhoudende Kroortzen. d' Ou-
de lieden sterben'er gemeenelyk van zinkingen / en
Engbozstigheid; de Geelzugt en Slaapzugt doet
de Jonge sneubelen. De koude is'er mede zeer
groot / en schoon ze zig niet dan ten einde van De-
cember laat gevoelen / laat het'er egter niet na veel
te sneeuwen / zomtyds zelfs tot in de Maand van
April.

Als ook de
gestrektheid
van dien.

Het Land is wyd uitgebreid en moerassig daar
het zig na de Zee strekt / dog verder landwaarts
in zeer oneffen; den Berg Caucasus beschut van
deze zyde de stroopinge der Barbaren die de zelve
bewoonen / en ter plaatze alwaar den Berg schynd
eenige toegang open te laten / heeft men'er een
muur opgehaald / die meer dan zestig duizend schree-
den langte heeft / die door haare Wagts-toorens ver-
dadigd en bewaakt word door Muskettiers / die
maandelyk afwisselen / en die de voornaamste Hee-
ren der Stadt Odisci, gewoon zyn daar telkens
heen te zenden. De Landen der Zee-kust / daar
geen Moerassen zyn om den intogt te wederstaan /
zyn mede door houten kasteelen gesterkt: het Land
streckt zig met een zagte afdaaling opwaarts van
Zee af tot aan de hoogste Bergen van Caucasus.
Ik weet wel dat Quintus Curtius en Plinius de Cau-
casus in Indien plaatzen / dog Ptolomeus en Plinius
hebben die tusschen de Caspische-en Zwarte Zee ge-
feld / en Strabo merkt aan / dat Curtius dus al-
leen gesproken heeft om Alexander te vleyen.

Welken
Landaard de
Caucasus be-
woond.

De Caucasus word door een zeer woesten Land-
aard en verschillig in Taalen / bewoond / zoo dat

32

1633.

ze elkanderen niet en verstaan; de naasten aan
Mingrelie zyn de Suanes, Abcasses, Alains, Cir-
casses, Ziques en Caracholi. Zy roemen zig Krijs-
tenen te zyn / alhoewel'er geene trouw nog Gods-
brugt onder hen is, de welleebenste van al zyn de
Suanes, die begeerig zyn onderweezen te worden;
zy bezitten een groot gedeelte der Bergen / die na
Odisci en deezen van Imereti strekken / geene die-
nen den Vorst van Imereti en deezen den Vorst Da-
dian. Zy zyn van een buiten gewoone gestalte /
en wel gemaakt / dog vry afschuwelyk van opzigt /
bjaabe Soldaten / goede Boogschutters / en be-
zitten mede de konst van de Boogen en Buspoe-
der te maaken / voor't overige zyn ze zoo mozzig/
dat ze elk doen walligen die hen beschoud. Men
ontbreekt niets tot hun onderhoud / maar het ge-
brek aan Kleederen en allerleye kraamery / nood-
zaakt hun by troepen in Georgie te koomen / om
in den aanvang van de Zomer / hunnen arbeid en
blyt aldaar te kost te leggen / met in 't veld te ar-
beiden / en na den Oegst-tyd weder koomende /
voor hun dingloon geen Geld / (dat hen onnutte-
lyk is /) mede te brengen / maat Kopere platen/
Ketels / Izer / Iywaar / Lakenen / Cappten en
zout. Zy begeeven zig in den beginne van den
Winter na Odisci, alwaar zy d' Inwoonders van
Hout verzorgen / dat'er wegens de koude zeer nood-
dig is / en dat ook hunne Hulzen niet zeer digt
zyn; en als ik hen vroeg, Waarom zy geen Geld
voor hun dagloon begeerden? gaben ze my ten
antwoord; Dat wanneer ze in betaaling Goede-
ren aannamen die zy noodig hadden, zy de moei-
ten spaarden het Geld t'ontfangen, nademaal zy 't
vervolgens weder aan deeze Waaren verberigen en
uitschieten moesten. Deze Inwoonders van den
Berg Caucasus nog d' andere Volkeren / die tusschen
de Caspische-en Zwarte Zee woonen / bedienen zig
van geene Munt / en alhoewel Strabo gezegt heeft/
Dat ze veel Goud hebben, en het zelve in Schaa-
pevagten bewaaren / zoo blykt het egter niet / dat
eenige van die gezegde Schatten / ja zelfs eenige

De Suanes
aangemerkt.

E 3

ge-

1633. gedagtenisse dat men'er eertpds van gehad heeft/ by dien Landaard plaats heeft.

d'Aballes
of Abraffes
beschreven.

De Volkeren van den Caucasus die het Noor-
delpste bewoonen / en door de Turken, Aballes
of Abcaffes genoemd worden / zyn wel gemaakte
Lieden / schoon van Berwe / behendig van Per-
zoon / sterk en in allerlei ongemakken gehard.
Hun Land is gezond / aangenaam / Heubclagtig/
zeer vrugtbaar en rijk. Zp weiden veel Dee / lee-
ven van de Jagt en Melk en zuivel-neering; ee-
ten geen Vis alhoewel zp'er grooten overbloed van
hebben / en booven al hebben ze een afkeer van
Breeften / hoertende dikwils met hunne Naburen
van Mingrelie, die'er hun allertierste beestjes van
maaken. Zp woonen in geene Steden nog Kas-
teelen / maar vyftien of twintig Huisgezinnen boe-
gen zig by een / en het opperste van eenigen Heu-
vel verkooren hebbende / verbaardigen zp'er strooje
Hutten / en versterken ze met Heiningen en goede
Gragten / en doen zulks om zelfs niet van die
uit hun eigen Land overballen te worden. Want
zp' tragten doorgaans elkanderen t'ontdoeren / en
tot Slaaven te maaken / om hen den Turken te ver-
koopden / die deezen Landaard wegens hunne schoon-
heid hoog agten. Onder andere wyzen van doen /
die dit volk byzonder eigen zyn / begraaven ze nog
verbranden de Lyken hunner Dooden niet: maar
zetten het Lyk in een uitgeholden Boom / die hen
voorz een Dood-kist diend / en binden die met afge-
smedene Wynranken aan de hoogste takken van
een grooten Boom; zp' leggen'er zelfs de Wape-
nen en kleederen van den Overledenen neder; en
om zyn Weerd met hem na d'andere Weerd te
zenden / doen zp' het naby deezen Boom in vollen
loop te bersten rennen. En na dat het haastig of
langzaam sterft / daar na oordeelen zp' de Liefde
des Weerds tot zyn Meester. Niets zal ik van
d'Alains, en Zichi zeggen / wegens dat hunne
wyzen van doen met de Suanes en Abcaffes t'eene-
maal gelyk zyn.

De Waereldkundigers plaatzen d'Amazonen in
deez

deez Gewesten / en in deez Landstreek die'er tus-
sen de Zwarte en Caspische Zee gelegen is / zyn de
een weinig de Caspische nader. Ik zal my niet
uitbreiden / ober 't geene Plutarchus zegt dat ze
Pompeus het hoofd afhieulwen / toen hy Methrida-
tes vervolgde. Maar alleenlyk zeggen / dat ten
tyde als ik'er was / men aan den Vorst van Min-
grelie schreef / dat'er Volkeren uit het Gebergte
getrokken waaren / die zig in drie Benden verdeeld
hebbende / de sterkste partje op Moscovie aange-
vallen waaren / en de twee anderen zig in de lan-
den der Suanes en Caracholi wierpen / (andere Vol-
keren van den Caucasus zynde) dat zp' wederstaan
waaren / en dat onder hunne Dooden / een mee-
nigte van Vrouwen gevonden waaren; en brag-
ten zelfs aan Dadian de Wapenen dezer Amazo-
nen, die schoon waaren om aan te zien / en met
een byzondere nettigheid verclerd; bestaande in Hel-
men / Borstharnassen / en Armbanden gemaakt
uit veele kleine yzere plaatjes / Schotsgewys o-
ber elkanderen gelegd; deez Borstharnassen en
Armbanden quamen ober den anderen en bedek-
ten dus genoegzaam het Ligchaam; aan het borst-
harnas was een soort van een rok gehegt / die
haar ter halber wege de Beenen hing / van een
wolle stoffe onze Sergie gelyk; maar van een zoo
gloeiend rood / dat men't voorz zeer schoon Schar-
laken aanzag. Haare halbe Leersjes waaren met
dun Klatergoud bedekt / inwendig doorboord en te
zaamen doornaaid met gaaren van Geitenhair /
sterk / dun / en met een verwonderlyke konst ge-
weeven. Haare Plen van vier Palmen langte
gantsch verguld en gesterkt met een zeer fyn staal/
eindigden niet in een Spitz / maar verdeelden zig
in drie of vier lpen / gelyk de scherpte van een
Scheer. Dit was 't al wat ik van deez Amazo-
nen vernoomen hebbe; die / na dat'er my deez
Landaard van gezegt heeft / dikwils met de
Tarters, Calamouchques genoemd in Oorlog zyn.
De Vorst Dadian beloofd groote vergeldinge aan
de Suanes en Caracholi, om een dezer fiere Drou-
wen

1633.

Wat men
van ouds in
deez Landen
van de Ama-
zonen gezegt
heeft.

1633.

wen magtig te worden / zoo ooit in diergelyke ontmoeting iemand van haar onder hunne Handen valt.

De Caracholi beschre-
ven.

Deeze Caracholi bewoonen mede ten Noorden de Caucasus, daar zyn'er die hen Caraquirquez noemen / dat Zwarte Circassies beteekend; zy zyn egter zeer blank van gezigt / en deeze naam is hen mogelyk gegeven / wegens dat den aard des Lands geduurig duisteragtig en de Lugt met Wolken bedekt is: zy spreken Turks, maar zoo ras / dat men moeite heeft hen te verstaan. Ik heb menigmaal gedagten gehad over 't geene zy in 't midden van zoo veel verschillende Landarden bewaard hebben / dat hunne Turkze Taal nog zoo zuiver zy; en zederd by Cedrenus gebonden hebbende / dat de Hunnen, van waar de Turken koomen / uit het Noordelykste gedeelte van den Caucasus getrokken waaren; het geen my vermoeden gegeven heeft / dat deeze Volkereen hun begin van de Hunnen genoomen hebben.

Wat Rivieren door
Mingrelie
stroomen.

Alle de grootste Vloeden van Asië trekken haaren oorsprong van den Berg Caucasus, en Taurus; wy zullen hier niet spreken / dan van die genen welken hunne geboorte in den Caucasus hebben / en dooz Mingrelie loopen / om zig in de Zwarte Zee t'ontlasten. Deeze Vloeden zyn de Phaze, die d'eerste van allen is; Procopius geloofde / dat die met een zeer groote hevigheid in Zee vloede / en dat het water aan haare uitvoering niet Zout was / zoo dat men'er zynen boorzaad van zoet water kon opdoen / zonder in den Mont van deeze Rivier te koomen. Agricola verzekerd het tegendeel dat haaren loop niet hevig is; my aangaande / ik kan zeggen / na het veel maal gezien te hebben / dat ze in den aanvang van haaren loop zeer ongestuitig is / en dat ze in de Vlakte gekoomen zynde / een zoo min merkelyke stroom heeft / dat men moeite heeft na te speuren werwaarts zy vloed. Ook is 't waar dat deeze Wateren zig niet met die der Zee vermengen / uit oorzak dat ze ligter zynde / booven d'anderen heen stroomen: Deeze Wateren

1633.

teren zyn / gelyk Arrianus zegt / Loofagtig van koleur / wegens de aarde waar mede ze vermengd zyn. Maar wanneer men ze een weinig heeft te zinken gezet / wyken ze de beste Wateren der Weereld niet. De Ouden / om deeze reden / leegden hunne Daken en bulden ze weder met dit water / om dat zy geloofden dat veel aan de bevoordering hunner Scheepstogt toe te brengen. De Rivier Phase ontlast zig dooz twee uitgangen in Zee / tusschen welker een Eiland gemaakt word / waar op de Turken in 't Jaar vyftien honderd agt en zeventig een Sterkte bouwden. Amurat had ten deezen tyde in Perzië de Stadt Teflis veroverd / en geloofde dat deeze Haven zeer bequaam zouw zyn / om te gemakkeliker zyn Croepen na d'overheeringe / dien hy in Perzië voor had te doen / over te voeren / en zig Meester van de Stadt Colatis te maaken / die de Sleutel en Pas des Lands ter deezer zyde is. Zyne Galejen voeren wel de Rivier opwaarts / maar de Georgiaanen die hen op 't engste van de zelve verwagten / handelden hen dus ruwelyk / dat zy meesten wederkeeren ter plaatze waar zy deeze Sterkte bouwden; de tegenwoordige Doort heeft die afsegt / en'er vyf-en-twintig stukken Beschut van afgeboerd. De Aijptenaaren die ze voor den Turk verdedigden / hebben de verovering deezer Plaats op de Doort niet aangeteekend / en hebben des nog tegenwoordig de zelfde Inkomsten / die zy genooten / toen'er hunne Bezetting in lag. Daar en booven heeft dit Eiland Phase wel een half myl inde breedte. Der zelve Oevers zyn met schoone Boomen vercierd / en worden veelvuldig dooz de Disschers bevaaren / die'er eenen goeden Steurvangst doen. Hooger vind men in deeze Rivier veel kleine Eilanden / die alle bewoond zyn. Alle deeze Huizen hebben een kleine Bark; uit een uitgehouden Boom gemaakt / die de Vrouwen bestieren konnen; zynde de Rivier zeer wel te bevaren / in 't doorkruizen deezer plaatzen. Arrianus, die'er dooz den Keizer Hadriaan op kundschap uitgezonden was / zegt in een zuner Brieven / dat hy ter

1633.

stinker zyde van zyn Intogt een Standbeeld van de Godinne Rhea gezien heeft. Deze Tempel werd ter eeren van de Maagd ten tyde van Keizer Zenon ingeluyd / en 't is moogelyk de oorspronk van de naam Rhecas, die de Mingreliaanen aan de Oebers der Sibieren geeven: ik trek'er nog dit vermaeden uit / dat de Herken die tegenwoozdig bebonden woorden de Maagd toegeluyd te weezen / en in 't Gebergte gezien / konnen eertyds Tempels aan Rhea geluyd geweest hebben / want men op de Bergen de Tempels van deze Moeder der Goden bouwde / in nablooging van de verwisseling / als ik gezegt heb van dezen voornaamsten Tempel de Godinne Rhea toegeluyd / zulks ze zedert de Maagd Maria toegeëigend zyn.

De Skeni.

Ma de Rivier Phafe volgd de ^a Skeni-Skari, dat Paerde-vloed beteekend / hebbende haar naam wegens haare snelheid / door de Grieken verkregen. Arrianus, en alle de Weereldbeschryvers die hem gevolgd hebben / stellen andere Bloeden tussen de Phasen Skeni / waar in zy zig bedroogen vinden / en ik kan verzekeren / dat de Skeni de eerste der Bloeden is / die zig in de Phase ontlafst. Ik zal hier veele andere misslagen verbeteren / die deze Schryvers begaan hebben / in de Beschryvinge der Rivieren dezes Lands; de Rivier Abbascia en de Tachur koomen mede in de Phase, d'Abbaschia is de Glaucus van Strabo, en de Tachur kan geene andere dan de Sigamé van Arrianus zyn / alhoewel hy die na de Cobo steld. Nog is'er tegenwoozdig een plaats Sinagi genoemd / waar door deze Rivier bloeft / van waar ze haaren ouden naam genoomen had.

Rivier Cobo.

Wegens de Rivier Cobo, word dien door den Land-aard heden Chiani Skari genoemd / ze is in de Kaarten Cianeus geheeten / dus benoemt door eenen Land-aard die'er de oebers van bewoonen / en dikmaels in Mingrelie koomen handelen.

d'Enguria

D'Enguria zal d'oude Astelphe zyn / want Arria-

^a SKENI beteekend in de Georgiaansche Taal een Rivier.

Zie de Land kaart d'eerste die wegens dit Land in 't ligt gegeven is.

1633.

nus stelt die naby de Cianeus, ze daalt met Snelte uit het gebergte door de Suani bewoont; en als de Hitte / de Sneeuw in deeze Bergen doet smelten / wast ze zoodanig aan / dat men ze niet zonder Barken passeeren kan / en hoe heeter weder hoe haare Wateren des te frisser zyn / en Vlietende tussen de keisteenen / worden ze zuiverder en zyn zeer goed. Men bist'er overvloed van Forellen / die deezen Land-aard met Angels van hout gemaakt vangen / want haare wateren zeer gewassen zyn / vangt men'er mede veel Steur.

De Heri die men na d'Enguria vind / is in de Kaarten niet aengewesen / misschien wegens hare kleinheid / maar ze is door de Disvangst die'er van zekere zoort van Dis / gedaan word die haar zeer eigen is / zeer bekent / ze bloeit in zee ter plaats Gaghidas geheeten.

De Heri.

D'Ochums stroomd door een plaats Tarsceugenoemt / en 't is moogelyk dat van daar de naam Tarsura afkomstig zy / onder welke ze in de Kaarten aengeteekent is. Ma d'Ochums vind men de Moquis, die haare naam van de Stadt en 't Bisdom Moquis, waar door ze bloeit / heeft. De laatste is de Coddors of Corax, die Mingrelie van d'Abcasses scheid, gelyk de Phase van Guriel / alwaar men de Georgiaansche Taal spreekt: mede wanneer men de Coddors of Corax gepasseert is / spreekt men d'Abcassersche Taale / 't geen genoeg aanwyft dat de Coddors de oude Corax is nademaal zy outwint tot een grenze dezer zyde van Colchis diende.

d'Ochums.

Wangaande dezer Zeen / is my nog overig te zeggen / dat de aerde op veele plaetsen in Mingrelie en voornaamentlyk in de vlakten / een hol geluid van zig geeft / wanneer men'er te Peerde passeert / als of ze van onderen uitgeholt was; dat waarschynelyke gedagten geeft / dat'er de Caspische Zee met d'andere dat is met de Pontus gemeenschap heeft. Doeg hier by / dat men in deeze twee Zeen, de zelfde zoorten van Dis vind / en veele Steuren in de Zwarte en Caspische Zee vangt / en

Gedagten dat de Caspische Zee gemeenschap hebben.

1633.

en die in zoodanigen overbloed / dat de Koning van Perſië meer dan vyftig duizend Kijksdaalderg jaarlyks van de Digsvangst trekt / die'er in de mond der Kibier Cyrus gedaan word.

Pol:Lib: 4.

Polibius geloofst / dat de Kibieren / die'er in de Zwart zee vloeyen, dagelyks nieuwt boedsel van wateren bybrengende / deeze zig eindelyk moest openbullen / en in een Meer verandert worden / want neer ze de Bosphorus van Tracië gestopt hadden / dog de snelte waar mede haare wateren loopen / vloeyd haar Stroom hooger dan deeze der Archipel; midlerwyl ziet men door de Mosselen die men aan de muuren van eene kleine Kapelle (die men in de oudheid naby Caffa, en Cherci genoemd) vind / dat de Zee zig eertpds dus verre uitstreckte / ten tyde mogelyk / toen de Straat van den Bosphorus gestopt bebonden wierd / waar van de Turken zeggen eenige overleevering onder hen te hebben.

De Zwarte Zee is d'Onwederig zeer onderworpen / voornamentlyk des winters / De Noorde wind is'er schadelyk / en bedekt in deeze zee de Lugt met Wolken en duystereheid / in steeede dat ze op andere plaatsen die zuiver en klaarder maakt; en 't is niet veel reden dat Horatius gezegt heeft / De Donkere wolken bedekken geduurig deze zee; Van waar eerder afkomt / dat men die de Zwarte Zee genoemd heeft dan van haar Zand of gronden: Geene Eilanden zyn'er in deeze zee / indien men niet voor eylanden rekent / eenige kleine rotzen die naby der zelve kusten gebonden worden; dog somt pds vind men'er Ijschotzen / die reden gegeven hebben tot het geen Ammianus Marcellinus van de Dryvende Eylanden zegt / en men ziet'er inder daad menigmaal zeer groote Ijschotzen / en ten tyde van Keizer Constantinus Copronius wierpen dezelve een groote streek der muuren van Constantinopolen om verre; want de winter van het jaer 766. zeer streng zynde / was de gantsche Zwarte Zee bevrozen / en de Sneeuw die'er vervolgens op viel / door de koude verhard zynde / zag men'er het Ijs van vyftig elboogen dikte / dat

Van waar de naam der Zwarte Zee ontleend is.

1633.

dat zig in 't Doorjaer ontdeed; en voor zoo veel deeze dryvende Ijschotzen een genoegzaame gelykenis met d'Eilanden hadden / heeft dit aanleiding gegeven / tot het geen Ammianus Marcellinus daar van gezegt heeft.

Elianus zegt dat men'er veele Tonynen vangt / my aangaande / in den gantschen tyd dat ik myn verblyf in dit Land gehad hebbe / heb ik'er niet dan een eenigen gezien / die als een zeer raate Digs op de Tafel van den Patriarch wierd voorgegiedend / en de Diffschers des Lands onbekend was; dog moogelyk zal hy de Steur voor de Tonyn genoemd hebben / die 'er zeer gemeen is / en men vist die in den Mond van de Phafe en de Bloed Enguria, van de Maanden April tot half Augustus; zy kennen'er niet dan drie soorten van / de Zutki; die d'onze is / en nooit meer dan vyftig Ponden weegt / is beter van smaak dan d'anderen; men brengt den Vorst van deeze soort / en men zet ze in Kaaren of Dirschouderg; waar ontrent ik aangemerkt heb / dat het waar is / gelyk Aldrovandus zegt / dat deeze Digs niets eet dat men aan andere Dissen voerwerpt / en dat ze leeft by het Lym dat ze lekt / en dat ze verzameld langs de Oevers der plaats waar het gebonden word / ook sterft ze niet van den Angel / en men weet ze niet dan met Netten of Wargaarig te vangen.

Zy noemen de tweede soort Steuren van Angiakia, en zyn van d'eersten weinig t'onderscheiden / indien het niet haar verschillig hoofd zy / ook is het vlees niet zoo goed / en ze is veel grooter / maar de Steuren, Poronci genoemd / die een derde soort uitmaaken zyn nog grooter / en ten mynen tyde vingen ze'er een / die eens zoo dik als een Buffel was: haar vleesch is zoo goed niet / als dat der anderen; zy snyden 't aan mooten / ter grootte van twee palmen / die zy zouten en in de Zon droogen; zy noemen deeze Mootten Moroni, en van de Eijeren of Huit deezer diederleije Steuren maakt men de Kavjaart; zy zouten die in / en na dat ze die in eenig houten vat gedaan hebben / stellen die in de Zon /

Steuren vangt zeer gemeen.

De zelve in zyn soorten aangemerkt.

Hoe de Kavjaart bereid word.

en

1633.

en roeren die heel maal des daags / en wanneer ze een weinig luydig geworden is / doen zy de zelve in andere vaten over. De kleinste soorten / Zurchi genoemd / leveren meer kuit dan d'anderen uit ; men verworpt niets van deeze Vis / ten zy zekere kleine platte breenderen / die aan haar Huid vast zyn ; ze heeft geene graaten / maar in stede een teeder kraakbeen / ter dikte van een Vinger / dat zig van 't hoofd tot het einde der staart uitstrekt / en haar gantsche Lighaam te gaar houdt : wanneer men de Steur in stukken gesneden heeft / en dat men ze van dit kraakbeen ontdoet / strekt ze zig als eenen Darm uit : men droogd dit vervolgens in de Zon / en men bewaard het als het beste dat men in de Dasten eeten kan. Men maakt van de Bult der Steur het Lym / dat men Vislym of Huizenblas noemt ; de Disschers hebben kenteekenen wanneer deeze visvangst tydig is / en zy oordeelen 'er van na de strafheid der Wateren deezer Rivieren. De Wateren deezer Rivieren ontstaan meest uit de gesmolte Sneeuw ; de Steuren beminnen dan de frischheid / en verlaten d'andere plaatsen der Zee / om die te zoeken / en men ziet ze somtyds ter hoogte van vyf of zes voeten buiten 't water springen / zulkis dat de Disschers genoegzaam uit het aantal der genen die buiten 't water springen kunnen oordeelen of de visvangst goed zal wezen.

Wanneer de Steurvangst tydig is.

Hoe die gevangen word.

Zy visschen op deeze wyze : Jeder Disscher heeft zyn Bark en Gaeren : zy begeeven zig dan in den Mond der Rivier / hebbende hun Vischtuig de lengte van hunne Bark / te weeten van ontrent veertig palmen : zy laaten 't tot op de grond in 't water hangen / dat dooz steenen daar aan gebonden in de plaats van Loot / in deezen staat gehouden word. De twee eindens van 't Visch-tuig zyn aan twee touwen gehegt / het eene dooz eenen Man op den Boorzteven vast gehouden / en 't andere van die op d'Agtersteden geplaatst is : en wanneer zy voelen dat de Steur in het Vischtuig geraakt is / beweegen ze aantsonds het beneden deel dooz middel van deeze twee touwen / en de Visch in hunne Bark ge-

1633.

getrokken hebbende / rygen ze die een touw dooz de haaken / werpen ze weder in Zee / en houden die dus aangeregen lang in 't leven.

Zy hebben ook een Visvangst van eene andere Vis / Suia genoemd / by de Turken, Calcan Baluch geheten / dat Schild-vis beteekenen wil / vermits ze van gedaante plat en rond is / met kleine platagtige Breenderen bedekt / en heeft twee ooggen ter eene zyde / die van Verwe na den gryzen trekt / en d'andere byna gantsch blank.

Andere Visvangsten aangewezen.

Men vangt deeze soort van Vis in volle Zee / met Netten die slegs de hoogte van een Man hebben / maar zeer lang zyn / men laat die zinken tot op de grond der Zee / waar deeze Vis zig meest onthoud ; haare Visvangst duurd van de Maand December tot in die van Mey.

Hog hebben ze een andere soort van Vis Cephalo geheten ; de Winter is de regte tyd van haare vangst / daar van zyn'er twee soorten / de Cephalos en de Cocoba , hebbende geen ander verschil / dan dat de Cocobaan veel kleinder zyn. Hog zyn'er andere kleine Disschen / dog te gemeen / dan dat men de moeite neeme om ze te bissen.

Cephalo de zelve Vis, in Italien onder dien naam bekend.

Men ziet somtyds in deeze Zee veel Haaring, en in die Jaaren dat zulkis gebeurd / maaken ze een voorzegging / dat de Steurvangst zeer overbloedig moet zyn ; en geeven'er een gants tegengesteld oordeel van / wanneer die niet te boorzchyn komt ; men zag'er in den Jaare 1642 zoodanig een groote menigte van / dat de Zee de zelve op Spiage geworpen hebbende / tusschen Trebisonde en 't Land der Abcasses gelegen / den Oever daar mede gantsch bedekt bebonden wierd / en een Dam of Dyk van deeze Haaring ter hoogte van ontrent drie palmen gemaakt had. Den Landaard was bedugt dat de Ligt dooz het verderf deezer Disschen ontsieken en besmettelijk worden zoude : dog men zag ter zelve tyd de kust vol Crabens en Kraanvogels / die hen van deeze zoorge ontlasten / met al deeze Disschen op te eeten. Ook zegt dien Landaard wel eertyds het zelve gebeurd te zyn / dog niet in zoodanig een menigte. Daar

1633.

Daar zyn ook Oesters, maar als ze die in hun Disting vinden / werpen ze de zelve weder in Zee; ik heb'er geopen'd die zwart waaren / en eenigen met roode Peerlen gebonden / en de gelykens hadden met die / die Plinius zegt / in den Posphorus van Tracie gezien te hebben.

De Rivieren verschaffen overbloed van Forellen, en ze hebben een Spreekwoord onder hen / Dat in de Rivieren, op wiens Oevers een zekeren Boom gevonden word, die Doornen draagd, men'er ook Forellen vind. Twee soorten van Forellen zyn onder hen bekend / een zeer kleine die zy Calmacca noemen / en d'andere grooter Aragoli geheeten; deeze kleinste worden mede in Zee gevangen / maar de grootste niet dan in de Rivieren gebonden.

Alle soorten van Pluin-gedierde heeft men in Colchis, dog voornamentlyk is het een Land van Fezanten. Deze Vogel ontleend haar naam van de Rivier Phafe, op wiens Oevers men die vind / als mede allerwegen in 't Land: 't is dan van hier / zoo wy Martialis gelooven willen / dat de Argonauten de zelve in Grieken overbragten / gelyk hy in deeze twee Verzen zegt :

Argiva primum sunt transportata carina,
Ante mihi notum nil nisi Phasis erat.

Dog zy zelve verstaan'er den Havik dooz. En alhoewel'er veelvuldig Veldhoenders in Georgie zyn / ziet men'er egter geenen in Colchis / want zy'er zig niet zeker vinden / wegens dat Colchis vol van Roofvogels is die het gebuurschap van den Caucasus (daar zy hunne Nesten maaken) in allerlei soorten doozt teeld; en het is moogelyk dat mede de zelve aart des Lands / die dusdanige roofzugtige Menschen doozt brenge / de zelve indydzelen op de Vogelen werkt. Daar zyn'er van alle soorten / dog voornamentlyk Sperwers, die zy gemeenlyk in 8 dagen afgerigt maaken / na welke zy ze na de Quartels doen vliegen / en laten ze op haar geleide los; Allen hebben ze Sperwers in de Quartel-

De aard
van het gevo-
gelte deezes
Lands.

1633.

teltyd, en in den aanvang der Winter / om geene onkosten ten onderhoud te doen / geeben ze haar de vryheid. Onder verscheidene soorten van Valken die zy hebben / zyn'er de witten meer dan d'anderen geagt; dog de Vorst mag die maar alleen bezitten. d'Anderen zyn aan een ieder toegelaten / zulk's hen geene Valken nog Endvoogels ontbreken. De Arenden zyn'er zeer gemeen / zy vangen ze alleenlyk om hunne vleugels te genieten / dewyl der zelve Pennen hen dienen om aan 't agter einde hunner zeer lange Pylen te hegten. Al zoo dit Land zig langs den Oever der Zee uitstrekt / en vol van Rivieren is / vertoonen'er zig sointpds nieuwe soorten van Vogels. De Vorst is'er zeer naaukeurig op / heeft op verscheidene plaatzen Vogelvaars om die te vangen / en een Vogelvlugt doen verbaardigen met een Water in 't midden voorzien / waar in men de raarste zet: Ten tyde toen ik aan zyn Hof was / gebeurden 't / dat hy met de voornaamsten van zynen staat raad houdende / waar onder den Patriarch nevens vele Bisschoppen was / hem berigt wierd / dat'er zig een zeer buiten gemeene Vogel vertoond had / ik zag hem daar op den staad verlaten / en te Peerd klimmen om die te gaan vangen / gelyk geschiede; en na dat hy die aan de gantsche Vergadering had doen vertoonen / liet hy ze in zyne Vogelvlugt zetten; die alom zeer schoon te zien is / wegens de veelvuldige en verscheidene soorten van Voogelen die aldaar zyn.

In Colchis is geen mensch zoo Arm / die geen Peerd heeft / want ze niets van onderhoud kosten; onder d'Edellieden zyn'er die twee honderd Peerden houden / en de Vorst heeft'er wel byf duizend / men laat ze het gantsche jaar in 't Veld. Zy verlaten nooit de plaatsen daar ze gelooon zyn te weiden / en zy keeren'er weder wanneer ze de handen der geenen die haar genomen hebben ontkomen konnen; men bezlaac ze niet dan in tyd van Oorlog / want in dit effen land / alwaar geene steenen zyn / zou hen deeze voorzorge onnut wesen.

Arch. Lamberti,

F

zen.

Als mede
het viervoe-
tig Gedierde
aldaar.

1633. Goud en Silber uit de Mynen van Odisci te Constantinopolen gebragt hebbende / liet hem de Vorst op zyn wederkomst een Hand en Doet afhouden / om hem te kasspden wegens deeze verstandhouding met den Turk.

Azermynen zyn 'er in 't gebergte van Imereti, en al het Volk doet niets dan 'er in t'arbeiten / Ook zyn 'er mede t'Odisci; Dog men wil 'er zelfs booz hunne Nagebuuren niet weten / dat het Land deezen rykdom heeft. Men heeft mede in 't Gebergte van 't Bisdom Cavis eene Myn van Berggeel of Oker ontdekt.

Boomen
en planten al-
daar.

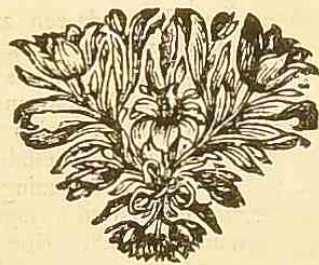
Ik heb 'er den Ahoornboom gezien / dog die is 'er taar; men vind 'er Zoethout op de Geberg der Phase, de wortels zyn 'er niet dik van / en 't is 'er overbloediger in Georgië; ik heb het nooit ter groote van Duizend-gulde-Kruid gezien / maar veel kleinder / zoo wel dat roode / als dat witte bloemen draagt. De kruiden die veel reuk in onze Gewesten hebben / zyn 'er in dit Land wegens de groote vogtigheid van berooft.

De Honing
van Colchis
aangemerkt.

Alhoewel Strabo en eenige Oude Schryfbers / hebben gezegt / dat de Honing van Colchis zeer ongezond is / en dat ze den geenen / dien 'er van nuttigen / de zinnen ontroert / zal ik egter niet nalaten te zeggen / dat ze de beste der Weereld is / en dat ze alle de tekenen heeft / die de Kruid-kenner Matthiolus aan goede Honing geeft; welker deugd ontstaat wegens de menigvuldige Melisse die in dit Land wast. Nog hebben ze eene andere Soort van Honing die zeer wit is / en syp als suiker / deeze blyft niet aen de hand kleeben wanneer men ze handelt / en ik geloof dat haare kleur reden tot de dwaling van Plinius heeft gegeven / als hy zegt: Dat men by de Zwarte Zee, witte Byen vind. In tegendeel verzekert deezen Landaard / dat de Byen die deeze Honing maken / geel gelyk d'anderen zyn / dog dat deeze kleur veroorzaakt word / om dat 'er veel blyzen in 't Land zyn / waar uit ze die trekken. Aangaande deeze / dezelve is in 't Land zeer geagt / dog word niet

niet gelyk de gemeenen na Constantinopolen geboert / nadien men de witte Honing in de Winter-tyd verzamelt / in welke tyd men geenen handel met die Stadt heeft / om dat de Zee als dan gants bevrozen leyd.

Somtyds zetten ze hunnen Honing in de schorssen van bittere Kawoerden, dat mogelyk reden aan Strabo gegeven heeft / om 'er zoo van te spreken gelyk hy doet; en 't is mede waar / dat deeze die men in 't Gebergte verzamelt / ten tyde als de Laurier bloeit / den geenen doet braaken / die 'er van nuttigen; zulks dat de Boeren / by gebrek van andere geneesmiddelen / zig 'er van bedienen om afgang te maken. Dit zy genoeg aangaande onser bebinding in 't Landschap Colchis, thans genoemd Mingrelie.

REGISTER.

A.

Abcassen of Abassen, in hun Landgewest, spys en levenswys beschreven 20. Als Volken van 't Noorder Gebergte Caucasus beschreven 70. Hoe hun dooden begraven, en hunne Peerden laten dood loopen ter liefde van hun meester. 70
Abten en Bisschoppen by de Mingrelianen wellustig en zeer onwetend. 60
Akkerbouw hoe op de kadans van zekere Gezangen by de Mingrelianen voortgezet. 48
Amazonen hoe eertyds in 't land der Abcassers gevonden. 71
Arenden by de Mingrelianen gevangen om hunne pennen tot Pyl-vederen te gebruiken. 81

B.

Bal-spel te Peerd hoe by de Mingrelianen geoeffend. 56
Been uit een Schape-schouder, hoe verstrekt om Voorzeggingen uit te doen. 66
Bloed van Peerden met meel beslagen hoe by de Crimze Tarters in gebruik. 28
Buffel-hoorens by de Circassen voor Drink-glazen in gebruik 18.
Buffels die wild zyn, hoedanig neffens de Wolven schadelijk aan de Peerdequeekeryen. 82

C.

Cassa een voorname Stadt der Percoptize Tarters beschreven. 11, 23, 24
Caspize en Swarte Zee, hoedani-

gen onderaardze gemeenschap met elkander hebben. 75

Caucasus van hoedanigen landaard dat gebergte bewoond word 68, 69

Cavejaard, ziet letter K.

Circassen in hun aart en aangrenzende landen der Nogayze Tarters beschreven 15-19. Hunne Peerden meer dan de Tartarze geagt 19. Hun Land van twee voorname Rivieren bespoeld. 19

Colchis of Mingrelie in zyn Landgewest beschreven, ziet Mingrelie letter M.

Cosakken hoe zig in hunne Reystogten voor de Crimze Tarters hoeden. 34, 35

Crimenda een zeer ouwde Stadt van de Crim. 24

Crimze Tarters in hun Landgewest en levenswys der Inwoonderen beziën 22-37. De zelve in hun gestalte beschreven 25. Hun Kleeding, Wapenen, Peerden en Spysgebruik beschreven 26-28. Hoe zig in hunne Legertogten en Roof-halen op hun Vyanden gedragen 30-33. Hoe met den roof handelen op den Vyand behaald en wreedheid tegen de Gevangene 32, 33. Hoe zig in hunne Landtogten tegen de Poolen en Cosakken gedragen, en de Rivieren overswemmen. 35, 36

Curters hoe en waarom van de Wolven zoo genoemd. 22

D.

Dadian de regeerende Vorst van Mingrelie, en Historie zynet Voor-

REGISTER.

Voorzaten 38-43. Den zelve in zyn Staat en Vorstendom van Mingrelie nader beschreven. 58, 59

Dood-kift hoe uit holle Boomen gemaakt en de Lyken daar in begraven. 21, 70

F.

Fezant met schroom en al te bygelooig van een ziek Heer gegeten 65. Worden overvloedig in de Mingrelize gewesten gevonden. 80

Forellen een zekere soort van Vis, heel gemeen in Mingrelie. 80

Franze en Italiaanze Geneesmeesters by de Mingrelianen veel geagt. 56

G.

Gastmalen by de Percoptize Tarters niet volkoomen, zoo men'er niet van een Peerde-Veulen eet 4. Hoe verder by de Tarters aangeregt en volvoerd 5. Zyn by de Mingrelianen overdadig, en groote Zuipers zeer geagt. 48

Georgianen en Mingrelianen in hunne verscheide Volken en Rivieren aangemerkt. 74, 75

Gevangene by de Crimze Tarters onmenschelyk gehandeld. 33

Gevangen Kleermaker de voeten afgekapt om niet te ontvlugten 51

Gezangen by de Mingrelianen om den Akkerbouw op de Kadans der Maatzang te bevorderen. 48

Goud hoe vermoed ontrent de

Caucasus te zyn. 83
Gulden Vlies in Colchis, waar van die Fabel ontstaan kan zyn. 83

H.

Haaring ontrent Trebizonde menigvuldig op strand geworpen. 79

Herte-jagt hoe en wanneer by de Mingrelianen in agt genomen. 50

Hyacint (een Gesteente,) door onverstand van een Geneesmeester, een Vorstin voor Medicyn ingegeven. 57

Honing abundant in Mingrelie te vinden. 84

Houwelyk tuffen den Prins van Odisci met een Circassize Dogter zeldzaam voltrokken. 54

J.

Jakhalzen en Wolven, hoe d'oorfsprong van de naam der Curters. 22

Ys-schorzen, hoe van Ammianus Marcellinus qualyk dryvende Eilanden genoemd. 76

K.

Kavejaart zeer goedkoop by de Percoptize Tarters 3. Hoe de zelve uit kuit van Steur bereid word. 77, 78

Kerken hoe en waarom by de Mingrelianen met Herts-hoofden en die van wilde Swynen verciert. 64

Kinderen by de Crimze Tarters, hoe als de Honden eenige dagen blind na hun geboorte 25.

F +

Zyn

R E G I S T E R.

Zyn na de dood van hun Va-
der gebooren , by de Mingrelia-
nen geoorloft levendig te begra-
ven. 53

M.

Maandag by de Mingreliaanen,
als den Sabbath by de Joo-
den gevierd. 64.

Merrye-Melk hoe tot een goede
Drank by de Percoptische Tar-
ters gemaakt. 4

Mingrelie in zyn Landgewest , en
Zeden der Inwoonderen be-
schreven 37-85. In zyn Vorst
en geveinsde sobere staat be-
schreven , om den Turk te ver-
schalken 43. In den aard des
Lands en uitgestrektheid beschre-
ven 67,68. Der zelve Rivie-
ren 72,73. Hun viervoctig
Vee 81,82. Hun Yzermynen,
Boomen, Honing en andere za-
ken beschreven. 84,85

Mingreliaanen hoedanigen Volk ,
in Adel en Burgerfchap 44. In
hunne Huizen, Huishouding ,
Kleeding , Spys en Gastmaalen
beschreven 45-47. Hoe zy den
Akkerbouw oeffenen , en welk
hun voorname Moes-kruiden
zyn 48,49. Agten een Peerd,
een Hond en een Valk 't voor-
naamste dat een Mensch niet mis-
fen mag 49. Hoe met hunne
Kranke handelen , en hunne
dooden begraven 50. Hunne
vreede strafpleging 51,52. Heb-
ben vreemde wyzen om de Mis-
dadigers te beproeven 52. Ag-
ten 't uitbranden der Oogen de
grootste straf 52. Hun Geregts-
oeffening ontrent Burgerlyke za-

ken 53. Handelen wreed met
de Vaderlooze Kinderen 53.
Hoe ze hunne Houwelyken en
Bruiloften voltrekken 54,55
Hoe ten Oorlog optrekken , en
hunne Veldslagen doen 55,56.
Van hoedanige geneesmiddelen
zy zig bedienen 56,57. Hun-
ne Juffers hoe zig op hunne reis-
togten uitrusten en te Peerd ry-
den 57. De zelve in hunnen
Kerklyken staat en bestuur aan-
gemerkt 58,59. Hoe zy Sint
Joris Feestdag vieren 62. En
daar in door een Os bedrogen
worden 63. Hun bygeloovige
vreeze ontrent de Maan 63.
Hoe hun Koopwaaren leveren
en de Vriendfchap bevestigen
65. Hoedanig bygeloovig in
hunne Tafel-zeden 66. Hun
Koophandel , en gangbaare
Munt 66. Hoedanige Slaaven
zy hebben en daar handel in dry-
ven 67. Hun Steurvangst en
andere Vistyden beschreven. 78,
79

Misdaden zeldzaam by de Mingre-
liaanen onderzocht. 52
Munt of Geld hoedanig by de
Percoptische Tarters in gebruik. 9

N.

Naaen binnen Scheeps-boord ,
hoe geloofd word de Wind in
te binden. 64
Nogaize Tarters wat deel zy van
de Crim bewoonen 11. Hun
Godsdienst en Spys-gebruik 12,
13. Haar wys van Leven en
geduigige omzwerfing met hun
Vee 13. Hunne Kleeding ,
Ge-

R E G I S T E R.

R.

Gestalte, Houwelyken en begra-
ven der Dooden. 14,19

O.

Oczakous hoedanige Gebuurslan-
ders der Circassen en Noga-
yen. 15,16

Oogen uit te branden , de zwaar-
ste straf by de Mingreliaanen ge-
agt. 52

P.

Peerden by de Abcassers sterven
door een Ren-loop als hun
Meester begraven word 70.
Zyn by de Mingreliaanen zeer
gemeen , beide aan arm en ryk. 81

Peerdevlees by de Percoptische
Tarters zeer veel gegeten 4.
Hoe zy 't zelve gaar-maaken. 28

Percoptische Tarters welke die zyn
en wat Land zy bewoonen 1.
Eeten 't Peerdevlees voor een
lekkere Spyze 4. Hoe hunne
Gastmaalen houden , en Hou-
welyken volvoeren 5,19. Hoe ten
Oorlog trekken en Strooperyen
doen 6,7. Hunne Wapenen,
Uitrusting en Kleeding beschree-
ven 7,8. als mede hunne Hui-
zen en Taal. 10

Phase , een voorname Riviere in
Mingrelie. 73
Pontus Euxinus , of Zwarte Zee,
waar van zoo genoemd, 76

Q.

Quartel-Jagt hoe door Sperwers
gedaan. 80,81.

Rhea de Godinne haaren Tempel
by de Mingreliaanen , en hoe
aan de Moeder-Maagd toege-
wyd. 74
Roofvogels ontrent de Caucasus
en Mingreliaanse Gewesten me-
nigvuldig. 80

S.

Sephi Koning van Persien , een
grooten Zuiper van Mingrelie
willende navolgen , zuipt zig
dood. 48

Sint Joris hoe by de Mingreliaa-
nen om raad gevraagd , en ge-
win zoekeryen daar ontrent 61.
Zyn Feestdag hoe in Mingrelie
gevierd. 63

Slaaven en Gevangene waarom on-
der de Mingreliaanen niet ligt
ontloopen konnen. 53

Slaaven en Slaafhandel hoe by de
Mingreliaansche Heeren in ge-
bruik. 67

Sperwers in Mingrelie tot de Quar-
telvangst gebruikt. 80,81.

Steele en Rooven by de Circas-
sen en Nogayen voor deftig ge-
houden. 18

Steur veel in de Caspize Zee en
Pontus Euxinus gevangen 75,
76. Van ongemeene zwaartē
en regte tyd om de zelve te van-
gen. 77

Steurvangst ongemeen groot , en der
zelve soort by de Mingreliaanen
77. Wanneer de zelve tydig is,
en hoe de vangst toegaat. 78

Steurvis , van Elianus qualyk voor
Tonynen aangezien. 77
Swem-dobbers van Biezen , hoe
by

R E G I S T E R.

by de Tartars om Rivieren te
passeeren in gebruik. 36

T.

Tartarize Crim, hoedanig een
Land-engte 22 Ziet Crimze

Tartars letter C.

Tartars van wien ze hunne Landen
laten bebouwen. 3

Tartars, ziet Percoptize Tartars.
Letter P.

V.

Vaderlooze Kinderen by de Min-
greliaanen. onbarmhertigge-
handeld. 53

Valken die wit zyn, mag alleen
de Vorst in Mingrelie bezitten. 81

Verkens op den roof bekoomen,
hoe by de Crimze Tartars in hun-
ne Stallen verbrand. 32

Vis-vangsten verscheide onder de
Mingreliaanen. 78,79.

Vogel-vlugten, by de Vorst van
Mingrelie beschreven. 81

W.

Waarzeggerijen, by de Kerkly-
ken in Mingrelie, hoe om
gewin gepleegd. 61

Wind hoe geloofd word te gaan
liggen als men onder 't zeilen
op een Schip de Naay-naalde
bezigd. 64

Witte Beeren, hoe en waar door
in Mingrelie veel gevonden. 82

Z.

Zuiper, of grooten Drinker on-
de Mingreliaanen vermaard,
en wat hem in Persien gebeurde. 43

E Y N D E.

Berigt voor den Boekbinder om de Figuren te plaatzen.

Figuur	}	a. 1.	}	6.
		a. 2.		19.
		a. 3.		32.
		a. 4.		41.
		a. 5.		46.
		a. 6.		51.
		tegen pagina		

H-135054

~~N. 10. 444.~~

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ імені І. І. МЕЧНИКОВА

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА СІУ
ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

